

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Makroekonomická analýza zemí Visegrádské čtyřky

Bc. Monika Polívková

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Monika Polívková

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Makroekonomická analýza zemí Visegrádské čtyřky

Název anglicky

Macroeconomic analysis of the Visegrád group countries

Cíle práce

Cíl práce spočívá v celkovém zhodnocení makroekonomické situace zemí patřících do aliance čtyř středoevropských států, tzv. Visegrádské čtyřky. Dílčím cílem práce je deskripce a komparace jednotlivých národohospodářských ukazatelů, a tím i celkového makroekonomického vývoje. Dalším dílčím cílem je stanovení prognózy vývoje veřejného dluhu jednotlivých zemí V4.

Metodika

Při vypracování teoretické části práce jsou využity deskriptivní metody, které jsou aplikovány na základě studia odborné literatury a dokumentů příslušných národních i mezinárodních institucí. První část vlastní práce je založena na analýze sekundárních dat a následné metodě deskripce. Druhá část vlastní práce je vypracována pomocí metody komparace makroekonomických ukazatelů zemí V4. V poslední části práce je na základě statistického modelování, za využití adaptivních modelů exponenciálního vyrovňování, určena prognóza vývoje veřejného dluhu v jednotlivých zemích V4.

Doporučený rozsah práce

60 – 80

Klíčová slova

Visegrádská čtyřka, HDP, inflace, míra nezaměstnanosti, platební bilance, míra zadluženosti

Doporučené zdroje informací

- BRČÁK Josef, SEKERKA Bohuslav, SEVEROVÁ Lucie a STARÁ Dana. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-708-5.
- HOLMAN, R. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.
- HOLMAN, Robert. Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. Ekonomika, právo, politika. ISBN 80-902795-6-2.
- JONÁŠ, J. *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-016-3.
- JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0251-8.
- LUKÁŠEK, Libor. Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004. Praha: Karolinum, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-246-1859-3.
- SAMUELSON, P A. – NORDHAUS, W D. – GREGOR, M. *Ekonomie : 18. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 27. 3. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 29. 3. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Makroekonomická analýza zemí Visegrádské čtyřky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2021

Poděkování

Rád(a) bych touto cestou poděkoval(a) doc. PhDr. Ing. Lucii Severové, Ph.D. za její ochotu a trpělivé vedení během zpracování této diplomové práce.

Makroekonomická analýza zemí Visegrádské čtyřky

Abstrakt

Diplomová práce s názvem „Makroekonomická analýza zemí Visegrádské čtyřky“ se zabývá celkovým zhodnocením makroekonomické situace České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska. Analyzováno je časové období 1993-2020, ale součástí práce je i nastínění předchozího vývoje.

Teoretická část práce se věnuje vymezení základních makroekonomických pojmů a charakteristice Visegrádské skupiny. Vlastní práce je poté rozdělena do čtyř částí, které využívají různé metody pro zhodnocení makroekonomické situace analyzovaných zemí. První část, za využití metody deskripce, posuzuje výkonnost daných ekonomik prostřednictvím hodnocení národohospodářských ukazatelů, které jsou v druhé části vzájemně komparovány. Třetí kapitola je věnována stanovení prognóz veřejného dluhu pro jednotlivé země skupiny, a to pomocí statistické metody adaptivních modelů exponenciálního vyrovnávání. Poslední část vlastní práce hodnotí vliv pandemie onemocnění COVID-19 na výši veřejného dluhu v zemích Visegrádské čtyřky.

Klíčová slova: Visegrádská čtyřka, HDP, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, zadluženost, veřejný dluh, krize, COVID-19

Macroeconomic analysis of Visegrád Group countries

Abstract

The diploma thesis entitled "Macroeconomic analysis of the Visegrád Group countries" deals with an overall evaluation of the macroeconomic situation in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia. The analysis period is 1993-2020, but part of the work is also an outline of previous developments.

The theoretical part of the thesis defines basic macroeconomic terms and characteristics of the Visegrád Group. The work itself is then divided into four parts, which use different methods to evaluate the macroeconomic situation of the analysis countries. The first part, using the method of description, assesses the performance of the economies through the evaluation of economic indicators, which are compared in the second part. The third chapter is devoted to the determination of public debt forecasts for individual countries of the group, using the statistical method of adaptive models of exponential smoothing. The last part of the thesis evaluates the impact of the COVID-19 pandemic on the level of public debt in the Visegrád Group countries.

Keywords: The Visegrád group, GDP, inflation, unemployment, balance of payments, indebtedness, public debt, crisis, COVID-19

Obsah

1 Úvod	15
2 Cíl práce a metodika	16
2.1 Cíl práce	16
2.2 Metodika.....	16
3 Teoretická východiska	18
3.1 Visegrádská čtyřka.....	18
3.1.1 Vznik Visegrádské skupiny.....	18
3.1.2 Vývoj v letech 1991-2004.....	19
3.2 Makroekonomické ukazatele.....	22
3.2.1 Hrubý domácí produkt	22
3.2.2 Inflace.....	26
3.2.3 Nezaměstnanost	29
3.2.4 Platební bilance.....	34
3.2.5 Měnový kurz.....	37
3.2.6 Zadluženost	39
3.2.7 Vztahy mezi jednotlivými makroekonomickými ukazateli	42
4 Vlastní práce	47
4.1 Deskripce makroekonomického vývoje jednotlivých států V4.....	47
4.1.1 Česká republika	47
4.1.2 Maďarsko	54
4.1.3 Polsko.....	60
4.1.4 Slovensko	65
4.2 Komparace jednotlivých makroekonomických ukazatelů států V4	72
4.2.1 HDP.....	72
4.2.2 Inflace.....	75
4.2.3 Nezaměstnanost	76
4.2.4 Platební bilance.....	78
4.2.5 Zadluženost	79
4.3 Statistické modelování: stanovení prognóz veřejného dluhu států V4	81
4.3.1 Česko.....	81
4.3.2 Maďarsko	84
4.3.3 Polsko.....	86
4.3.4 Slovensko	88
4.4 Zhodnocení vlivu koronavirové krize na veřejný dluh ve státech V4	91
5 Výsledky a diskuse	92
6 Závěr	95
7 Seznam použitých zdrojů	97
8 Přílohy	103

Seznam vzorců

Vzorec 1: Výpočet HDP výdajovou metodou	24
Vzorec 2: Výpočet HDP důchodovou metodou.....	26
Vzorec 3: Výpočet míry inflace	28
Vzorec 4: Výpočet indexu spotřebitelských cen.....	28
Vzorec 5: Výpočet implicitního cenového deflátoru	29
Vzorec 6: Výpočet míry nezaměstnanosti	33
Vzorec 7: Výpočet reálného měnového kurzu.....	38
Vzorec 8: Výpočet relativní váhy veřejného dluhu.....	41
Vzorec 9: Okunův zákon	46

Seznam obrázků

Obrázek 1: Rozdíl mezi mírou a podílem nezaměstnanosti	34
Obrázek 2: Magický čtyřúhelník.....	43
Obrázek 3: Srovnání magických čtyřúhelníků ve dvou obdobích	43
Obrázek 4: Původní mzdová Phillipsova křivka.....	44
Obrázek 5: Cenová Phillipsova křivka	45
Obrázek 6: Phillipsova křivka rozšířená o očekávání	45

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj HDP ČR v milionech CZK a meziroční změna HDP v %.....	49
Graf 2: Vývoj míry inflace v ČR v %	50
Graf 3: Vývoj nezaměstnanosti v ČR v %.....	51
Graf 4: Vývoj BÚ PB v ČR v milionech CZK a v % HDP	53
Graf 5: Vývoj zadluženosti ČR v milionech CZK a v % HDP.....	54
Graf 6: Vývoj HDP Maďarska v milionech HUF a meziroční změna HDP v %	55
Graf 7: Vývoj míry inflace v Maďarsku v %.....	56
Graf 8: Vývoj nezaměstnanosti v Maďarsku v %.....	57
Graf 9: Vývoj BÚ PB Maďarska v milionech HUF a v % HDP	58
Graf 10: Vývoj zadluženosti Maďarska v milionech HUF a v % HDP	59
Graf 11: Vývoj HDP Polska v milionech PLN a meziroční změna HDP v %	61
Graf 12: Vývoj míry inflace v Polsku v %	62
Graf 13: Vývoj nezaměstnanosti v Polsku v %	63
Graf 14: Vývoj BÚ PB Polska v milionech PLN a v % HDP	64

Graf 15: Vývoj zadluženosti Polska v milionech PLN a v % HDP.....	65
Graf 16: Vývoj HDP Slovenska v milionech EUR a meziroční změna HDP v %.....	67
Graf 17: Vývoj míry inflace na Slovensku v %.....	68
Graf 18: Vývoj nezaměstnanosti na Slovensku v %.....	69
Graf 19: Vývoj BÚ PB Slovenska v milionech EUR a v % HDP.....	70
Graf 20: Vývoj zadluženosti Slovenska v milionech EUR a v % HDP.....	71
Graf 21: Vývoj reálného HDP podle PPP ve státech V4 v milionech USD.....	72
Graf 22: Vývoj meziroční změny HDP ve státech V4 v %.....	73
Graf 23: Vývoj reálného HDP PPP per capita ve státech V4 v milionech USD.....	74
Graf 24: Vývoj míry inflace ve státech V4 v %.....	75
Graf 25: Vývoj indexu spotřebitelských cen ve státech V4 (2015 = 100).....	76
Graf 26: Vývoj míry nezaměstnanosti ve státech V4 v %.....	77
Graf 27: Vývoj podílu dlouhodobé nezaměstnanosti ve státech V4 v %.....	78
Graf 28: Vývoj běžného účtu platební bilance ve státech V4 v % HDP.....	79
Graf 29: Vývoj míry zadluženosti ve státech V4 v % HDP.....	80
Graf 30: Prognóza vývoje zadlužení v ČR v letech 2021-2023.....	84
Graf 31: Prognóza vývoje zadlužení v Maďarsku v letech 2021-2023.....	86
Graf 32: Prognóza vývoje zadlužení v Polsku v letech 2021-2023.....	88
Graf 33: Prognóza vývoje zadlužení na Slovensku v letech 2021-2023.....	90

Seznam tabulek

Tabulka 1: Ověření vhodnosti modelu pro ČR.....	82
Tabulka 2: Stanovení prognózy pro ČR na období 2021-2023.....	83
Tabulka 3: Ověření vhodnosti modelu pro HU.....	84
Tabulka 4: Stanovení prognózy pro HU na období 2021-2023.....	85
Tabulka 5: Ověření vhodnosti modelu pro PL.....	86
Tabulka 6: Stanovení prognózy pro PL na období 2021-2023.....	87
Tabulka 7: Ověření vhodnosti modelu pro SK.....	88
Tabulka 8: Stanovení prognózy pro SK na období 2021-2023.....	89
Tabulka 9: Srovnání prognóz a vliv COVIDu-19.....	91

Seznam použitých zkratk

BPM	Balance of Payments Manual – Manuál platební bilance
BÚ PB	Běžný účet platební bilance
CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
CPI	Customer price index – Index spotřebitelských cen
ČNB	Česká národní banka
ČR/CZK	Česká republika/Česká koruna
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
E	Nominální měnový kurz
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EUR	Euro
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
HDP/GDP	Hrubý domácí produkt/Gross domestic product
HNP/GNP	Hrubý národní produkt/Gross national product
HU/HUF	Maďarsko/Maďarský forint
IPD	Implicit price deflator – Implicitní cenový deflátor
LT	Long-term – dlouhodobá (nezaměstnanost)
MAPE	Mean absolute percentage error – Průměrná absolutní procentuální chyba
MMF	Mezinárodní měnový fond
MNB	Magyar Nemzeti Bank – Maďarská národní banka
NATO	Severoatlantická aliance
NBP	Narodowy bank Polski – Polská národní banka
NBS	Národná banka Slovenska – Slovenská národní banka
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PPI	Production price index – Index cen výrobců
PPP	Purchasing power parity – parita kupní síly
PPS	Purchasing power standard – standard kupní síly

R	Reálný měnový kurz
SB	Světová banka
SK	Slovensko
PL/PLN	Polsko/Polský zlotý
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
V4	Visegrádská čtyřka
VŠPS	Výběrová šetření pracovních sil
U	Nezaměstnanost
USD	Americký dolar

1 Úvod

Visegrádská čtyřka, která oficiálně vznikla 15. února 1991 podpisem Visegrádské deklarace, je aliance sdružující čtyři postkomunistické státy střední Evropy – Českou republiku, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Toto sdružení bylo původně označováno jako „Visegrádská trojka“ a k jeho rozšíření došlo až 1. ledna 1993, kdy se oficiálně rozdělila Česká a Slovenská Federativní Republika. Cílem této mezinárodní spolupráce tehdy byla snaha o co největší přiblížení zemím západní Evropy prostřednictvím zajištění hladkého přechodu od centrálního plánování k tržní ekonomice.

Právě proces transformace země pojaly různě, a proto jsou v jejich makroekonomickém vývoji patrné odlišnosti, které souvisí s volbou transformační strategie. Problematikou hospodářského vývoje se zabývá první část vlastní práce, z které vyplývá, že po překonání problémů plynoucích ze změny režimu, se jednotlivé ekonomiky stabilizovaly. Velkým milníkem pro všechny čtyři země Visegrádské skupiny je 1. květen 2004, kdy byly země, během zatím největšího rozšiřování vůbec, přijaty za členy Evropské unie. Tento krok se výrazným způsobem podepsal na dalším ekonomickém vývoji zkoumaných států. Dalšími významnými událostmi, které jsou v práci analyzovány, jsou světové krize – ekonomická z roku 2008 a poté koronavirová z roku 2020. Celkový vývoj zemí Visegrádského uskupení je analyzován za období 1993-2020 na základě hodnocení národohospodářských ukazatelů, kterými jsou hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance a zadluženost.

Za tři desetiletí existence této regionální skupiny se pohled na vzájemnou spolupráci několikrát změnil. Nejprve bylo spojenectví provázeno euforií, která plynula z úniku od ruské nadvlády, následně se neslo v duchu příprav na vstup zemí do EU a poté přišlo období stagnace. Změna přišla v roce 2015, kdy se země Visegrádu semkly a společně bojovaly proti dopadům migrační krize. Je evidentní, že při vzájemné spolupráci je hlas „střední Evropy“ slyšet více než když bojuje každá země sama za sebe. Právě proto se V4 stala jakýmsi negativním článkem, který vzdoruje proti zbytku EU. Po vypuknutí pandemie onemocnění COVID-19 v roce 2020, se tyto problémy přenesly do pozadí a celá EU, včetně V4, se vzájemnou spoluprací snaží o efektivní řešení nové krize – koronavirové krize.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cíl práce spočívá v celkovém zhodnocení makroekonomické situace zemí patřících do aliance čtyř středoevropských států, tzv. Visegrádské čtyřky. Makroekonomická situace je hodnocena na základě analýzy vybraných národohospodářských ukazatelů, pomocí kterých se měří ekonomická výkonost země. Cílem teoretické části práce je přiblížení vzniku a vývoje Visegrádské čtyřky a dále pak vymezení teoretických pojmů, jako hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance nebo zadluženost.

Vlastní práce se poté skládá ze čtyř částí a cílem první z nich je deskripce makroekonomického vývoje jednotlivých zemí Visegrádské čtyřky. Primárně sledovaným obdobím jsou roky 1993-2020, ale pro lepší pochopení historických souvislostí je nastíněn i předchozí vývoj zemí. Cílem druhé části vlastní práce je komparace vývoje jednotlivých národohospodářských ukazatelů ve sledovaných zemích. Zvláštní pozornost je věnována vývoji makroekonomických ukazatelů po roce 2008, kdy propukla světová ekonomická krize, a dále pak v roce 2020, kdy byl celý svět zasažen pandemií koronaviru COVID-19.

Cílem třetí části vlastní práce je stanovení prognózy vývoje veřejného dluhu v zemích Visegrádské čtyřky na následující tři období, tzn. roky 2021-2023. Poslední, čtvrtá, kapitola se poté věnuje posouzení vlivu koronavirové krize na veřejné finance. Vypracována je druhá sada prognóz, která ukazuje, jak by se ukazatele zadluženosti vyvíjely, kdyby nedošlo k nečekaným výdajům v roce 2020.

2.2 Metodika

Při vypracování teoretické části práce jsou využity **deskriptivní metody**, které jsou aplikovány na základě studia odborné literatury a dokumentů příslušných národních i mezinárodních institucí. Aplikací deskriptivních metod je nastíněn vznik a vývoj Visegrádské čtyřky a dále jsou pak vymezeny pojmy jako hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance nebo zadluženost.

První část vlastní práce je založena na **analýze sekundárních dat** a následné **metodě deskripce**. Popisován je celkový makroekonomický vývoj zemí Visegrádského uskupení

v období 1993-2020. Práce obsahuje i nastínění předchozí situace, zejména pak transformačních procesů z počátku devadesátých let. Data, použitá ke konstrukci grafů i provedení samotné analýzy, byla získána ze zdrojů jako Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Mezinárodní měnový fond (MMF) a národní banky jednotlivých zemí skupiny (ČNB, MNB, NBP, NBS). Druhá část vlastní práce je vypracována pomocí **metody komparace** makroekonomických ukazatelů zemí V4. Zvláštní pozornost je věnována obdobím krizí a porovnání jejich dopadů. Konkrétně se jedná o světovou ekonomickou krizi z roku 2008 a koronavirovou krizi z roku 2020. Je nutné podotknout, že data za rok 2020, byla u některých ukazatelů dostupná pouze ve formě odhadů. Ve třetí části vlastní práce je na základě **statistického modelování**, za využití **adaptivních modelů exponenciálního vyrovnávání**, určena prognóza vývoje veřejného dluhu v jednotlivých zemích V4. V poslední kapitole praktické části je **zhodnocen** vliv koronavirové krize na stav veřejných dluhů ve sledovaných zemích.

3 Teoretická východiska

V této kapitole je nastíněn vznik a následný vývoj Visegrádské skupiny. Dále jsou vysvětleny pojmy související s charakteristikou makroekonomické situace zkoumaných zemí. Jedná se o makroekonomické veličiny, které zkoumají výkonnost daných ekonomik, konkrétně hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance a zadluženost.

3.1 Visegrádská čtyřka

Visegrádská skupina (nebo též Visegrád či Visegrádská čtyřka, zkráceně V4) je aliancí čtyř středoevropských postkomunistických zemí – České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska, které se společnou kooperací snaží o co největší přiblížení západním zemím (Ministerstvo Větra České republiky, 2009). Jedná se o spolupráci, která měla mimo jiné za úkol členským zemím co nejvíce usnadnit přechod od komunistického centrálně řízeného režimu k otevřené, demokratické a svobodné společnosti.

3.1.1 Vznik Visegrádské skupiny

Po zlomovém roce 1989 se většina zemí bývalého socialistického bloku musela vypořádat se situací, která přinesla obrovské uvolnění umožňující realizování vlastních politických kroků, a to jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni. Na druhé straně však země musely čelit jistým tlakům, které přicházely ze stále ještě existujícího Sovětského svazu, podporovaného Radou vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) a Varšavskou smlouvou (Veber, 2004, s. 391).

Země střední Evropy cítily potřebu vytvoření nového celku, který by dokázal co nejlépe využít ústupu Moskvy, k obnovení úplné nezávislosti, demokracie a tržní ekonomiky. Jedním z těchto celků byla vedle alpsko-jadranské iniciativy¹ právě Visegrádská skupina (v té době pouze Visegrádská trojka) (Veber, 2004, s. 391).

V lednu roku 1990 vystoupil československý prezident Václav Havel v polském Sejmu a ve svém projevu nastínil svou představu o možné spolupráci tří středoevropských zemí, která by mohla mít i institucionální přesah. Následovala schůzka s představiteli Polska a

¹ Sdružení různých regionů evropských zemí, které vzniklo v roce 1978 s cílem rozvíjet dobré vztahy. Iniciativa realizuje řadu projektů, především v oblasti ekologie, kultury a turistiky.

Maďarska v Bratislavě, kde se měla záležitost dále řešit. Tuto situaci podporoval fakt, že v čele států byli bývalí disidenti, jako Václav Havel či Lech Walesa, kteří měli velmi dobré osobní vztahy, na které mohli dále navázat (Vykoukal a kol., 2003, s. 213).

Všechny zúčastněné země si byly plně vědomy toho, že potřebují pevnou oporu pro to, aby mohly uskutečnit potřebné reformy, a jediným řešením tak byla vazba na Západ. Země V4 sice získaly zpět svou suverenitu, ale jejich budoucnost byla nejistá. Situaci rozhodně nezlepšily ani následující události, jako zánik SSSR nebo krvavý rozpad Jugoslávie, které naopak v zemích střední Evropy vyvolaly silné obavy o vlastní bezpečnost. Hlavními cíli Visegrádské skupiny měla tedy být integrace mezi vyspělé státy západní Evropy, podpořená kulturní a ideovou blízkostí zemí a jejich společnými zájmy. Dále země usilovaly o co nejrychlejší začlenění do euroatlantických struktur (Scharbert, 2004, s. 92).

21. ledna 1991 proběhlo setkání ministrů zahraničních věcí v Bratislavě, na kterém se řešil vztah Moskvy a pobaltských států. Právě tuto schůzi lze uvažovat za prvopočátek visegrádské spolupráce. 15. února pak byla prezidenty Václavem Havlem, Lechem Walesou a Árpádem Gönczem v severomaďarském Visegrádu podepsána Visegrádská deklarace. (Lukášek, 2010, s. 20)

3.1.2 Vývoj v letech 1991-2004

Prvním důležitým krokem Visegrádské skupiny byla spolupráce při ukončení činnosti Varšavské smlouvy, kterou stvrzoval protokol o rozpuštění vojenských struktur Varšavské smlouvy ze dne 25. února 1991. Dále pak vyjednávání o asociačních dohodách Evropského společenství (dnes EU), které byly díky této kooperaci podepsány již v prosinci 1991. Na dalším setkání, které se konalo 5.-6. října v polském Krakově, pak došlo k přijetí deklarace, která podporovala posun zemí směrem na západ, a to jak v souvislosti s EU, tak se Severoatlantickou aliancí NATO (Scharbert, 2004, s. 180).

Dalším důležitým milníkem v existenci Visegrádské skupiny bylo dlouho očekávané rozpuštění Rady vzájemné hospodářské pomoci, ke kterému došlo 28. června 1991 v Budapešti. Během schůze se dále řešila otázka přítomnosti vojsk SSSR v zemích střední Evropy. Odsun vojsk se nakonec povedlo vyjednat, i když ne na úrovni mezinárodní spolupráce, ale na bilaterálním základě mezi SSSR a každou dotčenou zemí (Lukášek, 2010, s. 21).

V roce 1992 potkaly Visegrádskou skupinu první komplikace, které vycházely z faktu, že Polsko a Maďarsko v prosinci 1991 uzavřely asociační dohody s ES, kdežto Česká republika a Slovensko musely začít s vyjednáváním znovu, kvůli blížícímu se rozdělení federace. Středoevropské státy si mezi sebou začaly konkurovat a jejich spolupráce ustala (Vykoukal, 2003, s. 224).

Na začátku období, během kterého spolu země víceméně nespolupracovaly, došlo k definitivnímu rozdělení České a Slovenské Federativní republiky na Českou republiku a Slovensko. Následně 1. března 1993 vstoupila v platnost dohoda, uzavřená 22. prosince 1991, zřizující středoevropskou zónu volného obchodu CEFTA. CEFTA měla připravit členské státy na budoucí vstup do EU, a právě proto bylo stanoveno, že jakmile některá z členských zemí vstoupí do EU, její členství v CEFTA zanikne. Všechny čtyři země Visegrádské skupiny byly členy do 1. května 2004 (Scharbert, 2004, s. 229).

Období téměř nulové spolupráce trvalo až do roku 1995, kdy se Česká republika začala ocitát na samém okraji partnerství, kvůli skeptickému přístupu tehdejšího premiéra Václava Klause vůči V4. Právě toto vyloučení z původní spolupráce nakonec vedlo ke změně přístupu České republiky k Visegrádské skupině. Důležitým milníkem v obnovování vztahů v rámci V4 byl rok 1997, kdy došlo k formálnímu pozvání České republiky, Polska a Maďarska do NATO. Státy se snažily co nejvíce urychlit proces přijetí do aliance a začaly opravdu intenzivně spolupracovat, jak na parlamentní úrovni, tak na úrovni ministerské. Volby v roce 1998 přinesly změnu v reprezentativních pozicích států, a právě ta vedla k té pravé obnově visegrádské spolupráce. Všechny tři pozvané země se staly členy NATO 12. března 1999, Slovensko poté až 29. března 2004 (Vykoukal, 2003, s. 256).

Členskými zemím V4 už chyběl jen poslední krok k tomu, aby překonaly bariéru dělící je od západu, a tím byl vstup do Evropské unie. Jako první krok musely země V4 uzavřít tzv. asociační dohody a následně požádat o členství. Zlomovou událostí se stal kodaňský summit, na kterém EU vyjádřila svůj úmysl přijmout nové členy. Z tohoto summitu pochází tzv. kodaňská kritéria, která musela být kandidáty splněna. Summit v Amsterdamu pak přinesl dokument s názvem Agenda 2000, ve kterém bylo prvně uveřejněno posouzení uchazečských zemí. Česko, Polsko a Maďarsko splnily všechny dosavadní požadavky a mohly s nimi být zahájeny vstupní rozhovory. Doporučení se nepodařilo získat Slovensku, kvůli jeho vnitropolitické situaci. Nicméně na summitu v Helsinkách, který se konal o dva

roky později, bylo rozhodnuto, že nové členské země budou přijímané bez ohledu na to, zdali se jedná o kandidáty první či druhé vlny, a tak se Slovensko dostalo na stejnou úroveň jako zbývající země V4. Všechny země byly společně přijaty, během zatím největšího rozšiřování EU, 1. května 2004. V rámci pokračující integrace zemí Visegrádu do EU se staly všechny členské země 21. prosince 2007 součástí tzv. Schengenského prostoru² (Plechanovová, 2006, s. 158).

Po přijetí zemí V4 do NATO i EU se politické aktivity začaly rozšiřovat i na další státy. Vztahy jsou rozvíjeny hlavně s Rakouskem a Slovinskem v rámci tzv. Regionálního partnerství. Visegrádská skupina spolupracuje i s dalšími zeměmi střední a východní Evropy v rámci programu V4+ (Visegrad Group, 2006).

Visegrádská čtyřka založila 9. června 2000 ve městě Štířín Mezinárodní visegrádský fond (anglicky International Visegrad Fund), který sídlí v Bratislavě. Jedná se o jediný institucionalizovaný orgán V4, jehož posláním je podpora spolupráce a zlepšování vzájemných vztahů mezi zeměmi V4. Z fondu jsou podporovány projekty v oblasti kultury, vědy a výzkumu, vzdělávání, výměny mládeže, rozvoje turismu a přeshraniční spolupráce. Rozpočet fondu tvoří stejně vysoké příspěvky členských zemí a dosahují hodnoty v řádech milionů EUR na jednoho člena. Informace o hospodaření fondu jsou zveřejňovány na oficiálních stránkách (Visegrad Fund, 2019).

² Zóna volného pohybu osob

3.2 Makroekonomické ukazatele

Tato kapitola se věnuje teoretickému vymezení základních makroekonomických ukazatelů, kterými jsou hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance a zadluženost. Dále jsou v kapitole charakterizovány jednotlivé typy ukazatelů a různé metody výpočtů či měření.

3.2.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP nebo též GDP z anglického Gross domestic product) lze podle Jurečky (2017, s. 27) definovat jako „*součet peněžních hodnot finálních (konečných) výrobků a služeb, vyprodukovaných během jednoho roku výrobními faktory alokovanými (umístěnými) v dané zemi (bez ohledu na to, kdo tyto faktory vlastní).*“

Celková finální nebo též konečná produkce výrobků a služeb je natolik různorodá, že výpočet HDP v naturálních (fyzických) jednotkách je nemožný. Z tohoto důvodu je nutné uvažovat, že všechny statky a služby mohou být oceněny v „*peněžní hodnotě*“, neboli tržních cenách, které se spolu mohou sčítat. Za tržní cenu je považována cena placená kupujícím výrobcí, která mimo jiné obsahuje nepřímé daně, jako daň z přidané hodnoty nebo spotřební daň (Pavelka, 2007, s. 17).

„*Finálními (konečnými) statky a službami*“ se rozumí jejich výsledná hodnota, která nezahrnuje hodnotu meziproductů (polotovaru), neboli výsledný produkt určený ke konečné spotřebě, investici, nebo k exportu. Pokud by výsledná produkce nebyla očištěna od meziproductů, došlo by k nežádoucí multiplikaci započtení peněžní hodnoty do celkového HDP. Jako příklad lze uvést situaci, kdy firma vyrábí látku jako konečný produkt. Tuto látku poté zakoupí švadlena, která ji přetvoří na oděv, který chce dále prodávat. Pokud by tedy nebyl výpočet HDP očištěn o hodnotu meziproductů, byla by hodnota jedné a téže látky do výpočtu nesprávně započtena dvakrát. Tento postup výpočtu by vedl ke značně zkreslenému výsledku, který by neodrážel reálný stav HDP (Brčák, et al., 2014, s. 14).

Při výpočtu HDP je počítáno pouze s hodnotou statků a služeb vyprodukovaných „*na území dané země*“, přičemž nezáleží na tom, zdali je vlastník výrobních faktorů rezidentem této země či nikoliv (Pavelka, 2007, s. 18). Pokud je počítáno s hodnotou statků a služeb vyprodukovaných rezidenty dané země bez ohledu na místo produkce, jedná se o hrubý

národní produkt (HNP nebo též GNP z anglického Gross national product) (Jurečka, 2017, s. 35).

Do HDP nejsou z velké části započítávány transakce vycházející z tzv. Stínové ekonomiky. Stínová ekonomika je taková část národního hospodářství, která je skrytá či utajovaná. Jedná se o odvětví, která se vymykají státní regulaci a zdanění, přičemž se zde dá hovořit o jakési pololegální části odvětví (sekání trávníku sousedovi, hlídání dětí, venčení psů apod.) a části zcela ilegální (obchod s drogami nebo zbraněmi, prostituce apod.) (Jurečka, 2017, s. 36). Český statistický úřad se, stejně jako jiné národní statistické úřady, v posledních letech snaží o alespoň částečné započtení stínové ekonomiky do tvorby HDP. Vzhledem k tomu, že veškeré aktivity stínové ekonomiky jsou neoficiální, jedná se pouze o statistické odhady, které mohou být značně nepřesné a snižovat tak užitečnost celého výpočtu (Pavelka, 2007, s. 18).

Podle způsobu oceňování, lze HDP dělit na nominální a reálný. Nominální HDP představuje hodnotu vypočtenou v běžných cenách (tzn. v cenách daného roku), kdy je tato hodnota vypočtena jako součin množství jednotlivých produktů a jejich cen. Naproti tomu reálný HDP představuje takovou hodnotu, která neuvažuje změny cen a tím i zdánlivý uměle vyvolaný efekt rostoucího HDP, který ale vůbec nemusí souviset s rostoucí mírou produkce. Pro posouzení ekonomického růstu je využíván právě ukazatel reálného HDP, který je počítán ve stálých cenách, tzn. cenách stanoveného výchozího roku. Druhým způsobem výpočtu reálného HDP je tzv. deflování, kdy je nominální HDP očištěn od inflačních vlivů. K výpočtu je nutné vydělit hodnotu nominálního HDP hodnotou cenového indexu tzv. deflátoru, který se rovná podílu nominálního HDP a reálného HDP (Jurečka, 2017, s. 29).

Ekonomická výkonnost, popř. vyspělost, země se nejčastěji udává právě výší HDP. Pro bilaterální či multilaterální srovnání, však není možné využívat HDP v jeho absolutní hodnotě, protože různé země mají různé měny i různé cenové hladiny. Za tímto účelem je ukazatel HDP přepočítáván podle tzv. parity kupní síly³, čímž dochází k očištění od vnějších vlivů. Dalším ukazatelem využívaným za účelem komparace je HDP na jednoho obyvatele, případně HDP na jednoho obyvatele přepočtený podle parity kupní síly (Český statistický úřad, 2019).

³ Základní jednotkou PPP je standard kupní síly (PPS), který vyjadřuje kupní sílu jednoho eura v celé EU

Metody výpočtu HDP

Hrubý domácí produkt může být vypočten třemi metodami: Produkční, výdajovou a důchodovou (Brčák, et al., 2014, s. 15).

Produkční (výrobní) metoda

Základem pro výpočet celkového produktu při využití produkční metody je znalost pojmu „hodnota přidaná zpracováním“, též známá jako „přidaná hodnota“. Jedná se o hodnotu, která je průběžně přidávána produktu během výrobního procesu různými výrobci. Tento proces probíhá až do chvíle, kdy se produkt dostane ke spotřebiteli. Cena (hodnota) finálního produktu je brána jako součet všech postupně přidaných hodnot, přidávaných v jednotlivých etapách výrobního procesu. Nejčastější výpočet přidané hodnoty je ve tvaru: „příjem z produktu“ – „náklady na zakoupení vstupních komponent“. Sečtou-li se všechny přidané hodnoty vytvořené jednotlivými podniky v dané ekonomice, pak je výsledkem hodnota všech finálních produktů a tím i hledaná hodnota HDP (Jurečka, 2017, s. 35).

Výdajová metoda

Jeli pro výpočet HDP využita tato metoda, národohospodářský produkt je počítán nepřímou cestou. To znamená, že hodnota není přímo změřena, ale je odvozena ze vzorce (viz vzorec č. 1). Hlavním východiskem pro výpočet je součet výdajů vynaložených na nákup konečných statků či služeb (tzv. výdaje na konečnou spotřebu), ze kterého je následně vyvozena velikost HDP. Dle tohoto postupu lze hodnotu celkového produktu ekonomiky vyjádřit jako součet veškerých výdajů vynaložených na pořízení výrobků a služeb jednotlivými domácnostmi, firmami, vládami a ostatními ekonomickými subjekty v dané zemi, který je snížen o dotace (Jurečka, 2017, s. 35).

Vzorec 1: Výpočet HDP výdajovou metodou

HDP = výdaje na konečnou spotřebu

Hrubý domácí produkt = C + I + G + NX

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 35, vlastní zpracování

Kde:

C (consumption)	Výdaje domácností na spotřebu
I (investment)	Výdaje na investice
G (government)	Výdaje státu (vlády) na pořízení výrobků a služeb
NX	Čistý export (rozdíl mezi exportem a importem)

Specifikace jednotlivých proměnných:

Výdaje domácností na spotřebu (C) – Do této skupiny výdajů spadají výdaje domácností na statky krátkodobé (jídlo, ošacení atd.) a dlouhodobé (spotřebiče, automobily atd.) spotřeby a služby (doprava, vzdělání atd.) (Pavelka, 2007, str. 19).

Výdaje na investice (I) – Jedná se o soukromé investice právnických osob, skládající se ze dvou částí, a to z investic do fixního kapitálu a investic v podobě zásob. Fixní investicí se rozumí pořízení kapitálových statků (například strojové techniky, budov atd.). Investice v podobě zásob je definována jako rozdíl stavu zásob (materiál k dalšímu využití ve výrobě, výrobky na prodej) ke konci roku. Z toho vyplývá, že pokud podnik během roku udržuje stav zásob v obdobném množství, nevznikají žádné investice a jejich hodnota je nulová (Pavelka, 2007, str. 19-20).

Vládní výdaje (G) – Jedná se o výdaje státu, které nelze zařadit do kategorie soukromých investičních výdajů. Zpravidla jsou sem zahrnovány armádní výdaje na zbrojení, službu armádních zaměstnanců, lékařů a učitelů, výstavbu budov pro státní instituce a školská zařízení apod (Jurečka, 2017, str. 31).

Čistý export (NX) – Hodnota čistého exportu je vypočtena podle vzorce „ $NX = X - M$ “, kde **X** představuje export (vývoz) a **M** poté import (dovoz) (Jurečka, 2017, str. 32). Vzhledem k tomu, že export zahrnuje statky a služby, které byly prodány zahraničním subjektům (domácnostem, firmám, vládám), je poté třeba odečíst hodnotu statků a služeb, které byly v zahraničí pořízeny. Pokud by k tomuto odečtení nedošlo, byla by výsledná hodnota HDP uměle nadhodnocena (Pavelka, 2007, str. 20).

Důchodová (příjmová) metoda

Hospodářský proces lze rozdělit na několik fází, a to: výroba, rozdělování, přerozdělování, směna a spotřeba. Tato metoda výpočtu vychází z fáze „rozdělování“, kde každý účastník výroby získává odměnu za poskytnutí vlastních výrobních faktorů ve formě podílu na vyrobených statcích. Zaměstnanci získávají odměnu ve formě platu či mzdy, vlastníci půdy formou renty, držitel kapitálu formou čistého úroku a zisku. Tyto odměny jsou zároveň nákladem pro podnik či firmu, které si tímto způsobem zajišťují výrobní faktory nutné k výrobnímu procesu. Pro správnost výpočtu je nutné připočíst složku nepřímých daní a odpisů, které se nestávají příjmem (důchodem) účastníků výroby, aby nedošlo ke zkreslení výsledného HDP (viz vzorec č. 2) (Švarcová, 2014, str. 33).

Vzorec 2: Výpočet HDP důchodovou metodou

$$\text{HDP} = \text{mzdy} + \text{renty} + \text{zisky} + \text{úroky} + \text{opotřeben\i investic} + \text{nepřím\i dan\i}$$

Protože mzdy, renty, zisky a úroky tvoří v součtu celý národní důchod, lze vzorec napsat:

$$\text{HDP} = \text{národní důchod} + \text{opotřeben\i investic} + \text{nepřím\i dan\i}$$

Zdroj: Švarcová, 2014, str. 33, vlastní zpracování

3.2.2 Inlace

Inlace je definována jako nárůst cenové hladiny nebo analogicky jako snížení kupní síly peněz. Inlace se v běžném životě projevuje jako zdražování, tzn. za stejné množství peněz lze v průběhu času nakoupit stále menší množství statků a služeb. Následně dochází k růstu množství peněz v ekonomice, který má za následek právě ono snížení jejich kupní síly. Všeobecně lze říci, že působením inflačních vlivů dochází ke znehodnocování měny (Brčák, et al., 2014, s. 127).

Opačným jevem je deflace, která je naopak definována jako pokles cenové hladiny. S tímto jevem se bylo možné setkat např. v USA v období Velké hospodářské krize ve 30. letech 20. století. K deflaci dnes dochází jen zřídka, protože centrální banky se proti jejímu vzniku snaží preventivně bojovat (Holub & Král, 2013).

Typy inflace

Inflace se podle dosažených hodnot obecně dělí na tři typy, kterými jsou inflace mírná, pádivá a hyperinflace.

Mírná inflace

Mírná (též nazývaná jako nízká nebo plíživá) inflace je charakterizována malým ročním nárůstem cen, který se dá vyjádřit jednocifernými čísly, ideálně v rozmezí 0-5 %. Při stabilních cenách si peníze udržují svou hodnotu v čase, a tím pádem v ně mají lidé důvěru. To se projevuje např. tím, že se nebrání držení peněz v hotovosti, popř. v bankách nebo uzavírání smluv v peněžním vyjádření, protože neočekávají, že by došlo k výrazným změnám relativních cen. Většina vyspělých zemí se převážně potýká s mírnou inflací (Samuelson & Nordhaus, 2007, s. 671).

Pádivá inflace

Pádivá (nebo též cválající) inflace je taková, která nabývá hodnot v řádech desítek až stovek procent ročně. Při takto vysoké inflaci lidé penězům přestávají důvěřovat, jelikož ztrácejí svou kupní sílu. V takovýchto situacích, při kterých lidé obvykle nechtějí držet větší množství peněz, jsou preferovány investice do nemovitostí, cenných kovů nebo jiných forem aktiv, které neztrácí v čase svou hodnotu (Kučerová, 2013, s. 67-68).

Tento typ inflace je typický zejména pro státy potýkající se s válkou či revolucí a závažným způsobem narušuje fungování ekonomiky dané země. Smlouvy se začínají vázat buď k indexu spotřebitelských cen nebo k některé ze zahraničních měn, zejména k dolaru. Peníze velmi rychle ztrácejí svou hodnotu a finanční trhy začínají zcela ochabovat, protože dochází k odlivu kapitálu do zahraničí (Samuelson & Nordhaus, 2007, s. 671).

Hyperinflace

Hyperinflace je takovým stavem ekonomiky, kdy inflace dosahuje hodnot v řádech tisíců, nebo i milionů procent ročně. Lidé penězům již nevěří, a proto dochází k obchodování v zahraničních měnách nebo ke směnnému obchodu. Nejznámějším příkladem hyperinflace, je situace v Německu po první světové válce, kdy německé vládě nezbylo nic jiného než nedostatek peněz vyřešit dalším tisknutím bankovek. Peníze ztrácely hodnotu takovým tempem, že lidem byla vyplácena mzda i dvakrát denně a ceny rostly tak rychle, že

v restauracích se během oběda několikrát změnila cena v jídelním lístku. Míra inflace se nakonec vyšplhala na úroveň desítek miliard procent a vyřešila se až měnovou reformou v roce 1924, kdy byla zavedena Říšská marka (Pavelka, 2007, s. 144-145).

Měření inflace

Pro kvantifikované vyjádření inflace je využívána míra inflace, která představuje relativní změnu cenového indexu oproti přechozímu období. Nejčastější metodou měření míry inflace je index inflace. Výpočet míry inflace vychází z následujícího vztahu (Jurečka, 2017, s. 129):

Vzorec 3: Výpočet míry inflace

$$P_t' = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_t} * 100$$

Kde P_t' je míra inflace v %
 P_t je cenová hladina v roce t
 P_{t-1} je cenová hladina v roce t-1

Zdroj: Brčák, 2014, str. 127, vlastní zpracování

Mezi nejběžnější cenové indexy se řadí index spotřebitelských cen CPI (anglicky Consumer Price Index), index cen výrobců PPI (anglicky Production Price Index) a implicitní cenový deflátor IPD (z anglického Implicit Price Deflator) (Brčák, et al., 2014, s. 130).

Index spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen odráží změnu cen spotřebních statků a služeb. Výpočet tohoto indexu je založen na komparaci výdajů domácností na spotřební koš, který představuje soubor statků a služeb, které typická domácnost běžně spotřebovává. Porovnávají jsou náklady na pořízení spotřebního koše v současném (běžném) roce proti nákladům na tentýž koš v základním (výchozím) roce. Postup výpočtu je následující (Jurečka, 2017, s. 130):

Vzorec 4: Výpočet indexu spotřebitelských cen

$$CPI = \frac{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku}}{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách základního období}} \times 100$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 130, vlastní zpracování

Index cen výrobců

Méně používaný index cen výrobců (též označován jako index velkoobchodních cen nebo cenový index vstupů) je konstrukcí velmi podobný indexu spotřebitelských cen. PPI měří průměrné změny cen, které domácí výrobci obdrží za svou produkci (Brčák, et al., 2014, s. 130). PPI je využíván zejména k prognózování inflace. Výpočet je oproti CPI rozdílný v tom, že koš neobsahuje spotřební statky, ale naopak statky produktivní (suroviny, polotovary, práce, energie atd.) (Jurečka, 2017, s. 130).

Implicitní cenový deflátor

Implicitní cenový deflátor je využíván k přepočtu nominální hodnoty HDP (příp. HNP) na jeho reálnou hodnotu (Brčák, et al., 2014, s. 130). Ze vzorce č. 5 vyplývá, že tento index je počítán jako podíl hodnoty HDP (příp. HNP) běžného roku vyjádřeného v běžných cenách (HDP/HNP nominální) a HDP (příp. HNP) běžného roku vyjádřeného ve stálých cenách (HDP/HNP reálný) (Jurečka, 2017, s. 131):

Vzorec 5: Výpočet implicitního cenového deflátoru

$$IDP = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \times 100$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 131, vlastní zpracování

3.2.3 Nezaměstnanost

Na trhu práce je běžně obchodováno s výrobním faktorem „práce“. Firmy (zaměstnavatelé) poptávají a nakupují pracovní sílu za účelem jejího využití ve vlastním podnikání a lidé (zaměstnanci) ji nabízejí a prodávají za odměnu ve formě mzdy nebo platu. Poptávka po pracovní síle přímo souvisí s poptávkou po daném zboží, popř. službě. Pokud tato poptávka po zboží či službě trvale klesne, je nutné produkci buďto nahradit nebo úplně zrušit. V okamžiku, kdy firmy přestanou vyrábět, přestanou i spotřebovávat výrobní faktor práce, a tím pádem zaměstnávat pracovníky, pro které již nemají využití. Tento proces se v důsledku začne projevovat jako růst nezaměstnanosti, která ve své podstatě reflektuje míru plýtvání zdrojem práce, jelikož lidé, kteří jsou schopni i ochotni pracovat „zbytečně“ nepracují. Nezaměstnanost je jedním z hlavních makroekonomických ukazatelů, ale její problematika sahá i za hranice ekonomické sféry, a to především do sféry psychosociální (Kučerová, 2013, s. 74).

Typy nezaměstnanosti

Ve společnosti bude vždy existovat jisté procento nezaměstnaných osob, a to i navzdory tomu, že ekonomická situace je v dlouhodobé rovnováze. Toto procento nezaměstnaných je v ekonomii nazýváno jako „přirozená míra nezaměstnanosti“

Přirozená míra nezaměstnanosti

Jedná se o takový stav ekonomiky, kdy skutečný produkt odpovídá hodnotě produktu potenciálního. V takové situaci je vykazována pouze přirozená míra nezaměstnanosti. Pokud v ekonomice není zcela využíváno výrobního faktoru práce, skutečný produkt klesá pod úroveň potenciálního produktu a dochází ke zvyšování nezaměstnanosti nad její přirozenou hodnotu (Brčák, et al., 2014, s. 142).

Nezaměstnanost lze poté dále rozlišovat podle několika kritérií. Tím nejběžnějším je základní rozdělení na nezaměstnanost dobrovolnou a nedobrovolnou.

Dobrovolná

Za dobrovolnou nezaměstnanost je označován stav, kdy si nezaměstnaný sice snaží najít pracovní místo, ale jen za vyšší mzdu, než jakou mu trh práce nabízí. Právě proto, se mu práci nalézt nedaří a rozdíl je pak pouze v tom, jestli jsou jeho snahy dlouhodobé nebo krátkodobé. Délka dobrovolné nezaměstnanosti se pak odvíjí od toho, jaké má dotyčný alternativy. Mezi tyto alternativy se řadí podpora v nezaměstnanosti nebo třeba práce na černo. Obecně platí, že jsou-li dávky v nezaměstnanosti vysoké a dlouhodobé, nezaměstnaný má daleko menší motivaci k hledání místa a dobrovolně tedy setrvává v nezaměstnanosti (Holman, 2016, s. 285).

Nedobrovolná

Protipólem k dobrovolné nezaměstnanosti je nezaměstnanost nedobrovolná. Jedná se o situaci, kdy nezaměstnaní hledají práci za mzdu převládající na trhu práce, a i navzdory tomu, že někteří z nich by byli ochotni přijmout mzdu dokonce nižší, práci nalézt nemohou. Hlavní příčinou tohoto stavu bývají překážky, které zabraňují poklesu mezd, např. odbory. Pokud by mzdy mohly klesnout na rovnovážnou úroveň, zaměstnanci by byli poškozeni výrazně méně, než když odbory trvají na vysokých mzdách a vyvolávají tím nedobrovolnou nezaměstnanost (Holman, 2016, s. 289).

Další velice časté dělení je podle příčiny vzniku. Na základě tohoto kritéria je nezaměstnanost dělena do čtyř skupin, a to na nezaměstnanost frikční, strukturální, cyklickou a sezónní.

Frikční

Frikční nezaměstnanost je krátkodobým typem nezaměstnanosti, který je zapříčiněn neustálým pohybem osob mezi regiony či pracovními místy nebo změnami fází životního cyklu. Vzhledem ke skutečnosti, že pracovní trh se musí neustále vypořádávat s určitým pohybem, který je způsobený hlavně přílivem absolventů, či rodičů po rodičovské dovolené, existovala by frikční nezaměstnanost i při stavu plné zaměstnanosti. Frikční nezaměstnanost je dále chápána jako nezaměstnanost dobrovolná, jelikož se většinou jedná o přesun pracovníků za lepšími pracovními podmínkami (Samuelson & Nordhaus, 2007, s. 654-655).

Strukturální

Na rozdíl od nezaměstnanosti frikční je nezaměstnanost strukturální nedobrovolnou formou nezaměstnanosti, která je zapříčiněna zejména nesouladem mezi nabídkou a poptávkou po určitém druhu dovedností na trhu práce. Častou příčinou jsou např. technologické změny, které mají za následek zastarávání určitých pracovních dovedností pracovníků. Vzhledem ke skutečnosti, že se pracovníci budou muset buďto requalifikovat či přestěhovat do míst, kde je po dovednosti poptávka, se jedná o nezaměstnanost, která je dlouhodobá (Holman, 2016, s. 281).

Cyklická

Cyklická nezaměstnanost je typická v období hospodářské recese a vzniká tehdy, když se sníží celková poptávka po pracovní síle (Samuelson & Nordhaus, 2007, s. 655). Naopak v době, kdy ekonomika expanduje dochází k poklesu cyklické nezaměstnanosti. Hlavní příčinou cyklické nezaměstnanosti je pokles poptávky po statcích a službách. Tento pokles poté zapříčiní situaci, ve které je nabídka práce vyšší než poptávka po ní. Vzhledem k přímé závislosti na délce hospodářského cyklu, se může délka této nezaměstnanosti výrazně lišit (Brožová, 2003, s. 85).

Sezónní

Jak je ze samotného názvu patrné, sezónní nezaměstnanost je ve velké míře ovlivňována ročními obdobími (nebo též cykly). Obory, které jsou na sezónnost výrazně vázány jsou např. cestovní ruch, zemědělství nebo stavebnictví. V těchto oborech dochází v době největší vytiženosti k najímání brigádníků, aby v období malé vytiženosti nevznikala vysoká sezónní nezaměstnanost. Vzhledem k tomu, že sezónní nezaměstnanost je považována za součást nezaměstnanosti frikční, podílí se taktéž na přirozené míře nezaměstnanosti (Brčák, et al., 2014, s. 146).

Měření nezaměstnanosti

V úvodu této kapitoly je nejprve nutné vymezit, koho lze považovat za nezaměstnaného a koho ne. Obyvatelstvo je z hlediska nezaměstnanosti obecně děleno na dvě skupiny – ekonomicky aktivní obyvatelstvo, též nazývané jako pracovní síla, a ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Do první skupiny patří všechny osoby zaměstnané i nezaměstnané, přičemž nezaměstnaní lidé jsou tací, kteří uvádějí, že nejsou zaměstnaní, o práci jeví zájem a v posledních čtyřech týdnech podnikli kroky vedoucí k nalezení práce. Do druhé skupiny se pak řadí lidé jako jsou důchodci, děti do 15 let, studenti denního studia, osoby handicapované, osoby na rodičovské dovolené a v neposlední řadě lidé, kteří i navzdory dlouhodobému snažení práci nenalezli a své hledání tak vzdali (Pavelka, 2007, s. 116).

Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je charakterizována jako počet nezaměstnaných, mezi které patří osoby nezaměstnané v pracovně-právním vztahu a dále osoby nepodnikající, vyjádřená jako procento pracovní síly. Při vysoké nezaměstnanosti lidé ztrácejí motivaci a práci přestávají hledat, což vede k vyloučení z pracovní síly, které se následně projeví snížením míry nezaměstnanosti, i když na trhu práce k žádnému výraznému zlepšení situace nedošlo (OECD, 2019).

Ze vzorce č. 6 vyplývá, že míra nezaměstnanosti se udává jako podíl počtu nezaměstnaných (U) a počtu ekonomicky aktivních (L). Dále je z obrázku patrné, že počet ekonomicky aktivních se zjistí součtem osob zaměstnaných (E) a nezaměstnaných (U) (Brčák, et al., 2014, s. 140).

Vzorec 6: Výpočet míry nezaměstnanosti

$$u = \frac{U}{E + U} = \frac{U}{L}$$

Zdroj: Brčák, et al., 2014, s. 140, vlastní zpracování

Do konce roku 2012 byly podle výše uvedeného vzorce vypočítávány dva rozdílné ukazatele míry nezaměstnanosti. První z nich tzv. obecná míra nezaměstnanosti je počítán dle metodiky Českého statistického úřadu v rámci Výběrových šetření pracovních sil – VŠPS, doporučované Eurostatem. Druhý poté zpracovává Ministerstvo práce a sociálních věcí, které vychází z údajů o počtu nezaměstnaných osob registrovaných na Úřadech práce a jedná se o tzv. míru registrované nezaměstnanosti. V rámci české legislativy je využíván ukazatel míry registrované nezaměstnanosti, kdežto pro mezinárodní srovnání je spíše využíván ukazatel obecné míry nezaměstnanosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí začalo v říjnu 2012 souběžně s mírou registrované nezaměstnanosti zveřejňovat i nový ukazatel, tzv. podíl nezaměstnaných osob. Toto souběžné zveřejňování obou ukazatelů bylo stanoveno na tři měsíce do konce roku 2012 a v lednu 2013 došlo k definitivnímu přechodu na nový ukazatel „podíl nezaměstnaných osob“ (Holý & Plívová, 2012).

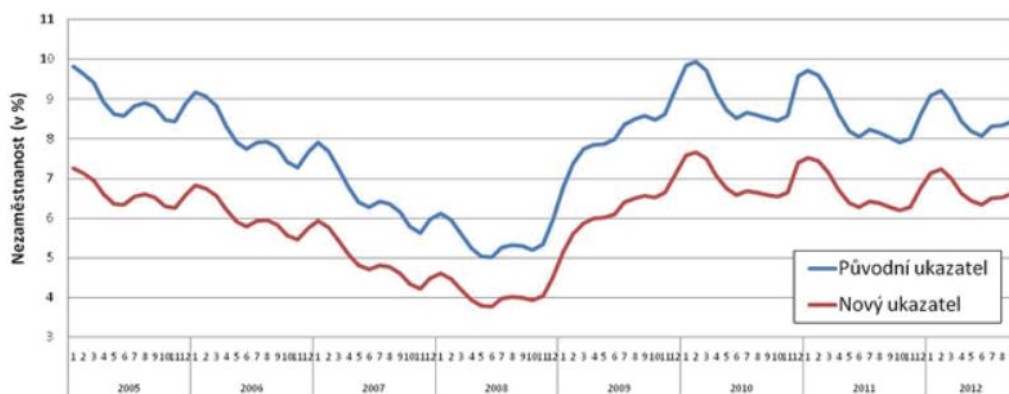
Podíl nezaměstnaných osob

V lednu 2013 začalo Ministerstvo práce a sociálních věcí zveřejňovat nový ukazatel „podíl nezaměstnaných osob“ jako jediný indikátor nezaměstnanosti. Ukazatel je vypočten jako počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání, kteří jsou v produktivním věku (15-64 let) a jsou zaregistrováni na Úřadech práce, vydělený počtem všech obyvatel v produktivním věku (Jurečka, 2017, s. 156).

Podíl nezaměstnaných osob nahradil do té doby zveřejňovanou „mírou registrované nezaměstnanosti“, a to zejména proto, že docházelo k častému zaměňování s „obecnou mírou nezaměstnanosti“, která se kvůli odlišné datové základně mohla v některých letech velmi výrazně lišit. Dalším důležitým argumentem, který vedl k vytvoření tohoto ukazatele, bylo složité získávání dat na okresní úrovni, kvůli kterému byly výsledky nepřesné a špatně reprezentovatelné (Holý & Plívová, 2012).

Vzhledem k tomu, že ukazatel je konstruován tak, že počet nezaměstnaných osob je dělen počtem všech osob v produktivním věku, bez ohledu na to, jsou-li ekonomicky aktivní či nikoliv, vychází jeho hodnota logicky nižší, než byla původní hodnota míry registrované nezaměstnanosti, která dělila počet nezaměstnaných počtem pouze ekonomicky aktivních (viz obr. č. 1) (Jurečka, 2017, s. 156).

Obrázek 1: Rozdíl mezi mírou a podílem nezaměstnanosti

Zdroj: ČSÚ, Holý & Plívová, 2012

3.2.4 Platební bilance

Podle Brčáka (2014, s. 175) „platební bilance vyjadřuje ekonomické transakce subjektů dané země se zahraničím během určitého období a zachycuje mezinárodní pohyb statků, služeb, výrobních faktorů a pohledávek a závazků.“

Ve výše uvedené definici je nutné vysvětlit pojmy, jako např. „ekonomické transakce“. Ekonomickými transakcemi, se rozumí veškeré obchodní a finanční operace, které mohou být buď reálné nebo finanční. Mezi reálné ekonomické transakce jsou řazeny pohyby statků a služeb a do finančních jsou pak zahrnuty pohyby finančních aktiv (Pavelka, 2007, s. 182).

„*Subjektem dané země*“ je chápán rezident, který má hlavní centrum svých zájmů v oné konkrétní zemi. Mezi subjekty dané země se řadí obyvatelé dané země, pokud v ní žijí dlouhodobě, tzn. alespoň jeden rok. Dále jsou do této skupiny řazeny subjekty jako vláda, obchodní společnosti a neziskové organizace se sídlem v daném státě. Mezi těmito subjekty existují jistá specifika, jako např. turisté, diplomati, studenti nebo sezónní pracovníci ze zahraničí, kteří jsou nadále považováni za rezidenty státu jejich původu. Pobočky obchodních korporací jsou poté rezidenty států, ve kterých se nachází (Pavelka, 2007, s. 182).

Platební bilance je záznam tokových veličin, a na rozdíl od bilance podniků, vykazuje peněžní i nepeněžní toky. Tento statistický účetní záznam zachycuje tok ekonomických transakcí „*během určitého období*“, kterým bývá zpravidla jeden rok (Jurečka, 2017, s. 333).

Při vykazování platební bilance je nutné rozlišovat platební bilanci tržní a účetní. Platební bilance tržní představuje běžný vztah dvou platebních trhů. Na druhé straně platební bilance účetní představuje výše zmíněný statistický účetní záznam, který shrnuje veškeré transakce dané země se zahraničím, vykazované podvojným účetním záznamem (Brčák, et al., 2014, 175). Systém podvojného účetnictví má za úkol zajistit, aby všechny kreditní záznamy byly rovny záznamům debetním a platební bilance tak byla vyrovnaná (Jurečka, 2017, s. 334).

Struktura platební bilance

Podle manuálu platební bilance BPM6 se platební bilance dělí na tři hlavní složky, kterými jsou: Běžný účet, kapitálový účet a finanční účet. Tento způsob členění je nazýván jako „*horizontální struktura platební bilance*“. Jak již bylo zmíněno výše, tento ukazatel se sestavuje dle principů podvojného účetnictví a hlavním z těchto principů je tzv. akruální princip. Ten říká, že je nutné vykazovat pouze takové účetní případy, které s daným obdobím časově a věcně souvisí, a to bez ohledu na jejich peněžní vypořádání.

Z účetní teorie dále vyplývá, že všechny operace jsou v platební bilanci zachyceny dvakrát – jednou jako položky kreditní a podruhé jako položky debetní. Tento druh členění je pak naopak nazýván „*vertikální struktura platební bilance*“. Do položek kreditních lze řadit např. export zboží a služeb nebo příliv důchodů a do položek debetních poté analogicky spadají operace jako import zboží a služeb nebo odliv důchodů. Vzhledem k nepřesnostem a neúplnosti statistického zjišťování jednotlivých operací je nutné použití bilančního účtu

„chyby a opomenutí“, díky kterému v závěru vzniká vyrovnaný účet platební bilance (Rojíček, et al., 2016, s. 478).

Běžný účet

Běžný účet neboli také účet běžných transakcí byl do roku 2014 členěn podle manuálu platební bilance BPM5 do čtyř podúčtů. Jednalo se o podúčty: obchodní bilance, která zahrnovala dovoz a vývoz zboží, bilanci služeb neboli dovoz a vývoz služeb, bilanci výnosů a běžné převody, tedy transfery. Od roku 2014 se využívá metodický postup sestavování platební bilance BPM6, podle kterého se běžný účet dělí na podúčty: obchodní bilance, bilance služeb, primární výnosy, které zahrnují dividendy, úroky nebo pracovní příjmy a sekundární výnosy, do kterých patří sociální dávky, daně a jiné běžné transfery (Olšovský, 2014, s. 9).

Kapitálový účet

Zatímco tzv. běžné transfery se řadí do struktury běžného účtu, kapitálové transfery se zachycují samostatně na kapitálový účet. Do tohoto účtu se promítají veškeré transakce, které souvisí se stěhováním obyvatelstva, odpouštěním závazků, převody vlastnických práv nebo převody nefinančních aktiv. Příkladem převodu vlastnických práv k fixnímu aktivu jsou typicky investiční granty. Převody nefinančních aktiv se poté dělí na hmotné, mezi které se řadí zejména pozemky a nehmotné, kterými jsou např. licence, autorská práva, nebo patenty (Brčák, et al., 2014, s. 176).

Finanční účet

Finanční účet platební bilance zachycuje všechny mezinárodní transakce týkající se finančního kapitálu. Obecně platí, že každému zápisu na finančním účtu odpovídá ekvivalentní zápis na jednom z podúčtů běžného účtu, kapitálovém účtu nebo na jiném podúčtu finančního účtu. Základní členění finančního účtu zahrnuje pět položek: přímé zahraniční investice, portfoliové investice, ostatní investice, finanční deriváty a rezervní aktiva (Rojíček, et al., 2016, s. 483-484). Podle manuálu platební bilance BPM5 existoval ještě účet „devizové rezervy“. Ten byl však v novém manuálu platební bilance BPM6 nahrazen výše zmíněným účtem „rezervní aktiva“, který je součástí finančního účtu (Olšovský, 2014, s. 9).

3.2.5 Měnový kurz

Měnový nebo též devizový kurz je cena určité měny vyjádřená v jednotkách měn zahraničních a k jejich směně dochází na tzv. měnovém trhu. Na měnovém trhu probíhají dva druhy transakcí, prvním z nich je obchod s valutami a druhým poté obchod s devizami. Při obchodování s valutami dochází ke směně bankovek a mincí určité měny za oběživo měny jiné, např. korun za eura. Na druhé straně obchodování s devizami již neprobíhá jako výměna hotovostí v různých měnách, ale jako směna bankovních vkladů v různých měnách, např. prodej korunových bankovních vkladů za eurové bankovní vklady (Holman, 2016, s. 555).

Nominální měnový kurz

Pokud je směnný poměr dvou měn vyjadřován v běžných cenách, hovoří se o tzv. nominálním měnovém kurzu (E). Tento ukazatel poskytuje odpověď na otázku, kolik jednotek domácí měny stojí nákup jedné jednotky měny zahraniční. Zápis prováděný tímto způsobem je nazýván jako přímé kótování, tzn. jako první je uvedena číselná hodnota měny domácí a jako druhá poté jednotková hodnota měny zahraniční, např. 25 CZK/EUR. Nepřímé kótování naopak udává, kolik jednotek zahraniční měny je potřeba vynaložit na koupi jedné jednotky měny domácí, např. 0,04 EUR/CZK.

Zvláštěností přímého kótování je to, že znehodnocení domácí měny (pokles nebo též deprecie její hodnoty) se projeví jako růst nominálního měnového kurzu. Vyplývá to z faktu, že při poklesu hodnoty domácí měny, roste cena zahraničních měn a ta se nutně projeví jako růst kurzu. V opačné situaci, kdy dochází ke zhodnocení domácí měny (růst nebo též aprecie její hodnoty), nominální měnový kurz klesá (Jurečka, 2017, s. 309-310).

Reálný měnový kurz

Reálný měnový kurz (R) je definován jako podíl dvou cenových hladin, zahraniční a domácí. Cenová hladina zahraniční měny je vyjádřena v jednotkách domácí měny přes aktuální nominální měnový kurz. Jak vyplývá z názvu, jedná se o druh výpočtu, který je počítán ve stálých cenách a sledují ho především experti nebo tvůrci hospodářské politiky. K výpočtu slouží následující vzorec, viz vzorec č. 7, kde E představuje nominální měnový kurz, P* zahraniční cenovou hladinu a P domácí cenovou hladinu (Jurečka, 2017, s. 309, 312).

Vzorec 7: Výpočet reálného měnového kurzu

$$R = E \times \frac{P^*}{P}$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 312, vlastní zpracování

Podle definice České národní banky „pokles R znamená posílení či apreciaci reálného kurzu, nárůst naopak jeho oslabení či depreciaci. Reálný kurz nám tedy říká, kolikrát více nebo méně zboží a služeb lze za danou částku koupit v zahraničí (po směnění za danou cizí měnu) než na domácím trhu.“ Spíše než absolutní vyjádření, jsou u tohoto ukazatele důležité jeho změny v čase (Česká národní banka, 2020). Pokud je výsledkem výpočtu, že $R > 1$, znamená to, že domácí zboží je levnější než to zahraniční a dochází k růstu exportu. Naopak pokud je $R < 1$, domácí produkce je dražší, tzn. méně konkurenceschopná a poptávka po domácích produktech tedy klesá a roste objem importu. V případě, že $R = 1$ nedochází k nadměrnému nákupu ani domácích ani zahraničních statků a situace se tedy nijak výrazně nemění (Kučerová, 2013, s. 116).

Režimy měnových kurzů

Centrální autorita, většinou centrální banka, ale někdy i vláda, může a nemusí zasahovat do vývoje měnového kurzu. Podle míry zasahování centrální autority lze měnové kurzy členit na celou řadu kurzových režimů. Ty se nacházejí mezi dvěma extrémními variantami, kterými jsou kurzy pevné (také fixní či stabilní) a kurzy plovoucí (také volně plovoucí, pohyblivé, pružné, flexibilní nebo floating). Centrální autorita zpravidla volí takový režim, který přináší požadovaný kompromis mezi flexibilitou a stabilitou (Jurečka, 2017, s. 321).

Pevný měnový kurz je charakteristický tím, že nominální měnový kurz je vůči zahraniční měně nebo koši zahraničních měn pevně stanoven a pohybuje se pouze v tzv. fluktuálním pásmu. Naopak k tvorbě plovoucího měnového kurzu dochází na devizových trzích a je závislý na nabídce a poptávce, tzn. že jeho výše je neustále v pohybu.

Výhodou režimu pevného kurzu je snížení transakčních nákladů, které plynou z kurzové nejistoty a obecně narušují chod mezinárodního obchodu a investic. Díky tomuto režimu jsou omezeny výkyvy jednotlivých měnových kurzů a tím pádem i cen statků a služeb. Na druhé straně však kvůli pevným měnovým kurzům dochází k oslabení autonomie monetární politiky, neboť centrální banka je nucena intervenovat a tím kurz držet na požadované úrovni. Nezávislá monetární politika je naopak výhodou plovoucích měnových kurzů. V případě, že se domácí ekonomika nachází v době recese, je potřeba, aby centrální banka povzbudila poptávku, čímž vyrovná ekonomický cyklus. Právě to nezávislá monetární politika umožňuje a recese se díky ní projeví menším dopadem ekonomických šoků na zaměstnanost a domácí produkt. V případě, že k jisté míře intervence dochází i u kurzů volně plovoucích, hovoří se pak o řízeném plovoucím kurzu, který je využíván zejména kvůli usměrnění dalšího vývoje kurzu. Volba ideálního režimu měnového kurzu však závisí na dané zemi a konkrétních podmínkách v ní (Česká národní banka, 2020).

3.2.6 Zadluženost

„Myšlenkou neustálého vývoje a maximalizace růstu jsme tak posedlí, že jsme ochotni k jejím nohám obětovat i zadlužení. A to nejen v obdobích recesí a krizí, ale i v dobách relativní prosperity. Tolik růstu bylo indukováno dluhovými steroidy, že velkou část HDP minulých let by se hodilo pojmenovat spíše hrubý dluhový (nikoli domácí) produkt. Stali jsme se přímo posedlí myšlenkou růstu. Nejsme si sice úplně jistí, k jakému cíli by měl onen růst směřovat, ovšem tento nedostatek kompenzujeme neustálým zrychlováním. (Sedláček, 2012)“

Výše uvedené řádky velmi dobře vystihují světovou situaci zadlužení. Vlády většiny zemí světa se přestaly řídit pravidly zodpovědného hospodaření a světový dluh tak stále narůstá. Místo tvoření rezerv na horší časy se v době hospodářského růstu utrácí peníze, jako by už nikdy nemělo být hůř. Z ekonomické teorie je však známo, že po expanzi musí přijít recese. Tyto recese jsou poté namísto úsporami řešeny půjčkami, vydáváním státních dluhopisů nebo dokonce tisknutím nových peněz. Toto nezodpovědné hospodaření má za následek to,

že celkový globální dluh dosahuje už takové výše, že si lze jen stěží představit, že by se někdy mohlo povést ho splatit.

Státní a veřejný dluh

Státní dluh tvoří největší položku veřejného dluhu a je tvořen závazky vlády. Státní dluh vzniká deficitním financováním státního rozpočtu a k jeho financování jsou využívány státní pokladniční poukázky, přímé půjčky, půjčky od Evropské investiční banky nebo například státní dluhopisy (nebo též obligace). Často dochází k záměně pojmů „státní dluh“ a „veřejný dluh“, přičemž státní dluh je tvořen pouze závazky vlády, kdežto veřejný dluh v sobě zahrnuje i dluhy mimorozpočtových fondů, místních rozpočtů a zdravotních pojišťoven (Ministerstvo financí, 2016).

Domácí a zahraniční dluh

Státní, příp. veřejný, dluh lze poté dělit na dluh domácí a dluh zahraniční. Domácí dluh je tvořen státními pokladničními poukázkami a střednědobými a dlouhodobými dluhopisy, které byly vydány v domácí měně na domácím trhu. Zahraniční dluh pak zahrnuje dluhopisy vydané v cizích měnách na zahraničních trzích (Úřad národní rozpočtové rady, 2019).

Investiční pozice a zahraniční zadluženost

Zahraniční dluh jako složka veřejného dluhu, je pouhým zlomkem celkového zahraničního zadlužení. Stát si v zahraničí půjčuje jen ve specifických případech, např. krytí schodku státního rozpočtu. Zbytek zahraničního dluhu tvoří dluhy soukromých firem nebo domácností (Holman, 2016, s. 591).

Investiční pozice země úzce souvisí s platební bilancí, a to tak, že ekonomika země může např. několik let vykazovat deficit běžného účtu, který je financovaný přebytkem na finančním účtu. Značná část příchozího zahraničního kapitálu má pak formu půjček a zahraničních úvěrů, které zahraniční subjekty poskytují subjektům domácím. V takovémto případě dochází k akumulaci zahraničního dluhu. Podle rozdílu zahraničních aktiv a zahraničních pasiv, který může být kladný nebo záporný, je daná země označována buď za čistého věřitele nebo za čistého dlužníka (Jurečka, 2017, s. 340).

Měření míry zadlužení

Míra zadluženosti se nejčastěji uvádí jako hodnota veřejného dluhu přepočtená na procenta HDP a její ideální a udržitelnou výši stanovují Maastrichtská konvergenční kritéria.

Maastrichtská konvergenční kritéria

Všechny čtyři země V4 jsou členy Evropské unie. Při vstupu se země zavazují i ke vstupu do Evropské měnové unie, využívající jednotnou měnu euro, a k tomu je nutné splnit určité podmínky. Tyto podmínky se nazývají Maastrichtská konvergenční kritéria podle nizozemského města Maastricht, kde došlo v roce 1992 k jejich přijetí a konvergenční proto, že mají za cíl sblížit ekonomiky všech členských států. Úkolem těchto kritérií je připravit ekonomiky jednotlivých zemí právě na přijetí společné měny euro. Kromě cenové stability, stability měnového kurzu a jednotnosti dlouhodobých úrokových sazeb je nutné, aby země splnila i podmínky týkající se zadluženosti. První podmínka udává, že veřejný dluh by neměl převyšovat 60 % HDP, nicméně země se může stát členem EU i v případě, že její dluh je sice vyšší, ale daří se ho úspěšně snižovat. Druhou podmínkou je, že deficit státního rozpočtu by neměl tvořit více než 3 % HDP (Lipovská, 2017, s. 211).

Relativní váha veřejného dluhu

Pro mezinárodní srovnání míry zadluženosti se nevyužívají absolutní hodnoty těchto dluhů, nýbrž jejich relativní vyjádření v poměru k HDP. Jedná se o nejpoužívanější ukazatel vyjadřující míru zadluženosti zemí a nazývá se relativní váha veřejného dluhu. Tento ukazatel má mnohem větší vypovídací schopnost, neboť zohledňuje velikost dané ekonomiky, která je vyjádřena právě hodnotou HDP (Dvořák & Lejtnar, 2007).

Vzorec 8: Výpočet relativní váhy veřejného dluhu

$$\bar{d}_1 = \frac{dluh}{HDP}$$

Zdroj: Dvořák & Lejtnar, 2007, vlastní zpracování

3.2.7 Vztahy mezi jednotlivými makroekonomickými ukazateli

Jednotlivé makroekonomické ukazatele mezi sebou vytvářejí různé vztahy a některé z nich jsou dnes již považovány za běžné či klasické makroekonomické pojmy. Tato kapitola se zabývá těmi nejvýznamnějšími z nich, a to „magickým čtyřúhelníkem“, „Phillipsovou křivkou“ a „Okunovým zákonem“.

Magický čtyřúhelník

Magický čtyřúhelník je grafický nástroj, který slouží ke kvantifikaci a hodnocení úspěšnosti plnění makroekonomických cílů země. Tento nástroj byl zaveden britským ekonomem Nikolasem Kaldorem, a proto je někdy možné setkat se s názvem „Kaldorův magický čtyřúhelník“. Při konstrukci čtyřúhelníku se nejčastěji hodnotí čtyři hlavní cíle hospodářské politiky, které jsou vyjádřené v procentech, tzn. jedná se o poměrové ukazatele, a jsou jimi:

Úroveň ekonomického růstu – vyjádřena pomocí průměrného procentuálního ročního tempa růstu reálného HDP,

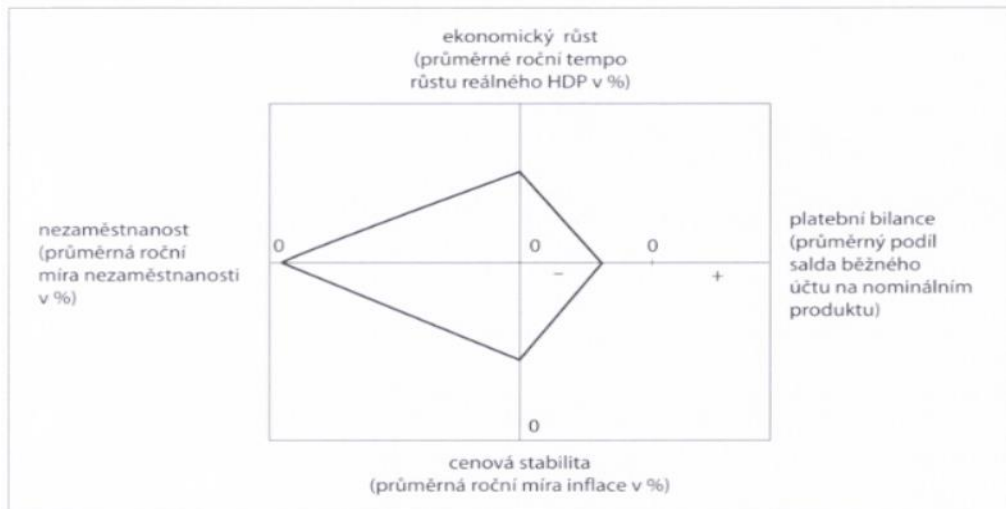
Úroveň zaměstnanosti – vyjádřena pomocí průměrné roční míry nezaměstnanosti,

Stabilita cen – vyjádřena pomocí průměrné roční míry inflace,

Vnější rovnováha – vyjádřena pomocí průměrného podílu salda obchodní bilance k nominálnímu HDP (Brčák, et al., 2014, s. 33).

Pohled na magický čtyřúhelník (viz obr. č. 2) podává informaci o tom, jak byla daná stabilizační hospodářská politika úspěšná při plnění jednotlivých cílů. Čím dále se od sebe vrcholy čtyřúhelníku nachází, tím lépe byl splněn vytyčený cíl. Stejně tak platí, že čím je plocha čtyřúhelníku větší, tím byla hospodářská politika účinnější.

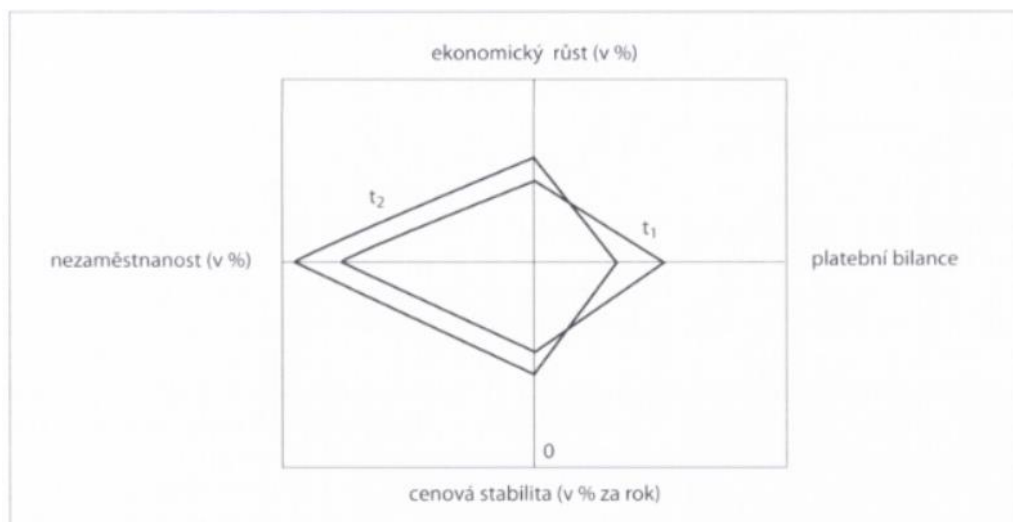
Obrázek 2: Magický čtyřúhelník

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 353

Vzhledem k tomu, že samotný čtyřúhelník nemá příliš velkou vypovídací hodnotu, je vhodné vytvořit graf s více čtyřúhelníky a ty mezi sebou vzájemně srovnávat. Srovnávat lze buď několik různých období v jedné konkrétní zemi nebo naopak několik zemí v jednom určitém časovém období (viz obr. č. 3) (Jurečka, 2017, s. 353).

Obrázek 3: Srovnání magických čtyřúhelníků ve dvou obdobích

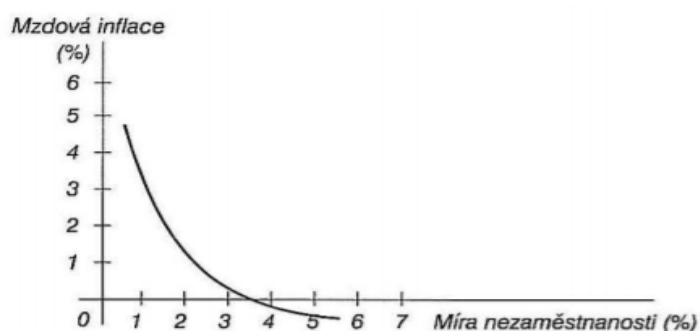

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 353

Phillipsova křivka

Roku 1958 bylo novozélandským ekonomem A. W. Phillipsem zjištěno, že existuje jistý vztah mezi mírou nezaměstnanosti a mírou změny nominálních mezd neboli mzdovou inflací. Tento vztah je zobrazován pomocí křivky, které se podle jejího tvůrce říká „Phillipsova křivka“ (viz obr. č. 4). V obrázku je zachycen negativní vztah mezi zmíněnými veličinami, tzn. že čím je míra nezaměstnanosti vyšší, tím je mzdová inflace nižší a naopak. Z křivky vyplývá, že když je míra nezaměstnanosti nízká, firmy musí dodatečným pracovníkům nabídnout vyšší mzdu, a zároveň si zaměstnanci mohou dovolit říci o vyšší mzdu. Pokud je však situace opačná a míra nezaměstnanosti je vysoká, zaměstnanci jsou často ochotni místo přijmout i za mzdu nižší. Obrázek dále ukazuje, že i při nulové mzdové inflaci existuje určitá míra nezaměstnanosti, tzv. přirozená míra nezaměstnanosti, v tomto konkrétním případě 3,5 % (Pavelka, 2007, s. 150-151).

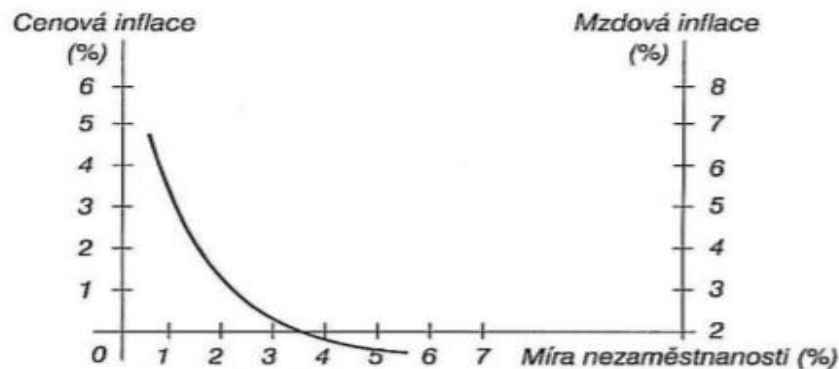
Obrázek 4: Původní mzdová Phillipsova křivka

Zdroj: Pavelka, 2007, s. 150

V 60. letech 20. století ekonomové P. A. Samuelson a R. M. Solow Phillipsovu křivku upravili, a to tak, že místo mzdové inflace použili inflaci cenovou. Cenová Phillipsova křivka poté vychází z předpokladu, že když firmám rostou mzdové náklady, zdraží své produkty a tím roste inflace. Ne vždy ale musí dojít ke zdražení produktů. Pokud dojde k nárůstu produktivity práce, poté mohou ceny zůstat na stejné úrovni. Cenová Phillipsova křivka je zobrazena na obrázku č. 5 a zachycuje její průběh při dvouprocentním nárůstu produktivity práce (Pavelka, 2007, s. 151).

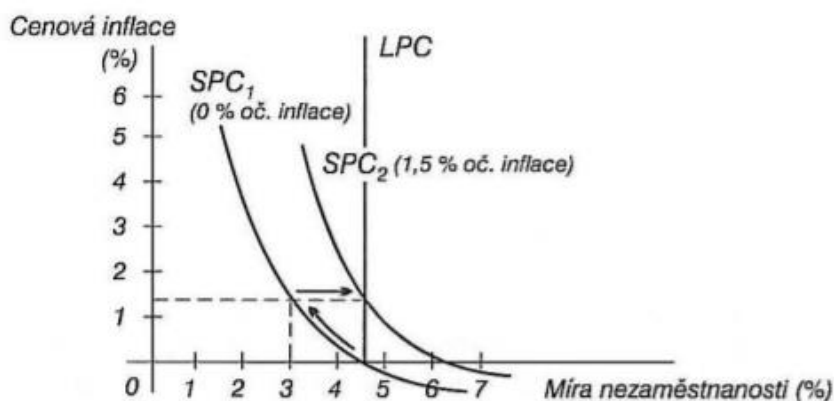
Obrázek 5: Cenová Phillipsova křivka

Zdroj: Pavelka, 2007, s. 151

V průběhu 60. let 20. století se tato teorie uplatňovala v USA a na základě skutečného vývoje se zjistilo, že tento inverzní vztah nezaměstnanosti a inflace neplatí vždy. Teorii lze uplatnit pouze v krátkém období, než se ekonomika dostane do vážnějších problémů, které se projevují zejména vysokou inflací a zadlužeností. Právě proto vytvořil ekonom M. Friedman teorii Dlouhodobé Phillipsovy křivky, která zaměnitelnost obou veličin popírá. Zároveň platí, že z křivky se stala vertikální přímka kolmá na osu udávající úroveň přirozené míry nezaměstnanosti (viz obr. č. 6). Obecně tedy platí, že v dlouhém období je nutné zohlednit tzv. inflační očekávání (Kučerová, 2013, s. 83).

Obrázek 6: Phillipsova křivka rozšířená o očekávání

Zdroj: Pavelka, 2007, s. 151

Okunův zákon

Okunův zákon, podle amerického ekonoma A. Okuna, říká, že existuje statistická závislost mezi mírou nezaměstnanosti a růstem hrubého domácího produktu. Okun zjistil, že v případě, že HDP roste rychleji, dochází k poklesu míry nezaměstnanosti a naopak, když HDP roste pomalým tempem nebo dokonce klesá, míra nezaměstnanosti se začne zvyšovat (Holman, 2016, s. 284). Jinými slovy lze říci, že pokud míra nezaměstnanosti dosáhne vyšší hodnoty, než je její přirozená míra, HDP nepřímo úměrně klesne oproti potenciálnímu HDP. Okunův zákon lze zapsat pomocí následující rovnice (viz vzorec č. 9):

Vzorec 9: Okunův zákon

$$u - u^* = -\delta(Y - Y^*)$$

Zdroj: Soukup, et al., 2018, s. 313

Kde:

- u** Aktuální procenticky vyjádřená míra nezaměstnanosti,
- u*** Přirozená procenticky vyjádřená míra nezaměstnanosti,
- Y** Skutečně vytvořený reálný produkt,
- Y*** Potenciální produkt,
- δ** Koeficient, vyjadřující lineární závislost.

Z výše uvedené rovnice vyplývá, že Okunův zákon popisuje vyzorovanou korelaci mezi odchylkou reálného produktu od produktu potenciálního (tzv. produkční mezerou) a odchylkou aktuální míry nezaměstnanosti od její přirozené míry (Soukup, et al., 2018, s. 313). To znamená, že při snížení (či zvýšení) míry nezaměstnanosti o 1 % nepřímo úměrně roste (či klesá) reálný HDP o 2-3 % (Kučerová, 2013, s. 84).

4 Vlastní práce

Vlastní práce se dělí na čtyři části. V první části jsou analyzovány jednotlivé země V4 z hlediska vývoje jejich makroekonomických ukazatelů, kterými jsou: hrubý domácí produkt, míra inflace, míra nezaměstnanosti, platební bilance a míra zadluženosti. Druhá část je věnována komparaci jednotlivých makroekonomických ukazatelů a jejich vývoji v čase. Třetí část se zabývá stanovením prognózy veřejného dluhu na období 2021-2023 pro všechny analyzované země. V poslední části jsou poté zhodnoceny dopady pandemie onemocnění COVID-19 na výše veřejných dluhů států V4.

4.1 Deskripce makroekonomického vývoje jednotlivých států V4

Tato kapitola je zaměřena na popis vývoje jednotlivých makroekonomických ukazatelů zemí Visegrádské čtyřky. Součástí je i nastínění průběhu transformačních procesů po pádu socialistického režimu, které se u daných zemí lišily a přinesly tak různé ekonomické výsledky. Data převzatá ze zdrojů jako OECD, Mezinárodní měnový fond, národní banky zemí V4 apod. jsou pro lepší čitelnost graficky zpracována a s využitím odborných publikací náležitě popsána.

4.1.1 Česká republika

Česká republika, stejně jako ostatní země Visegrádské skupiny, byla během čtyřiceti let socialistického režimu řízena pomocí systému centrálně plánovaného hospodářství. Tehdejší Československá socialistická republika musela plnit pětileté plány, tzv. pětiletky, které byly vypracovávány Státním úřadem plánovacím a později Státní plánovací komisí. Tyto pětileté programy byly sice komunistickou propagandou označovány za nejlepší krok k prosperitě, nicméně ve skutečnosti vedly spíše k neefektivitě a nepružnosti tehdejší ekonomiky. Centrální plánování fakticky potlačilo svobodu volby a hospodářskou soutěž. Soukromé podnikání prakticky přestalo existovat a ceny se již netvořily na trzích, nýbrž byly stanovovány plánovacím úřadem. Situace, ve které se soukromý sektor stal zanedbatelnou částí národního hospodářství, vedla k tomu, že lidé ztratili motivaci, která zlepšovala jejich ekonomické činnosti a byla nedílnou součástí inovativních procesů. Československo se tak z předválečné úrovně, která dosahovala podobných hodnot jako Rakousko nebo Francie, propadlo během 80. let až na úroveň Řecka či Portugalska (Holman, 2016, s. 162).

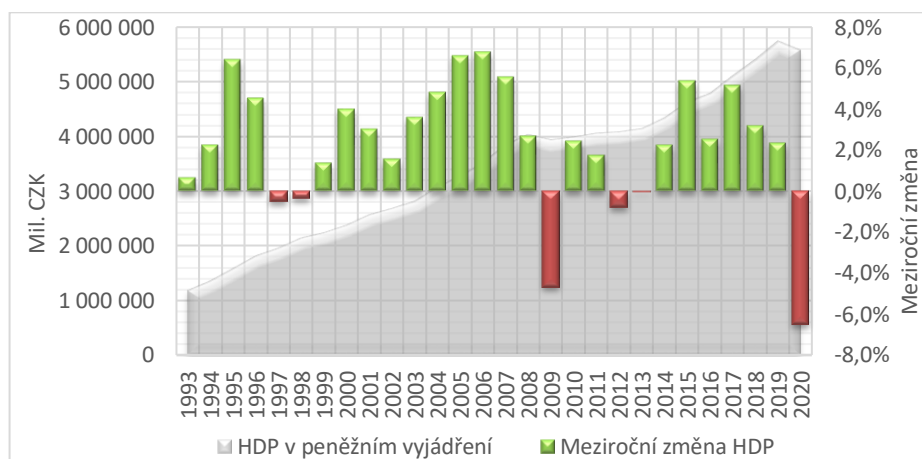
Po převratu v roce 1989 bylo nutné vyřešit zásadní otázku, a to, zdali postačí hospodářskou situaci pouze reformovat, nebo bude nutné přikročit ke kompletní transformaci. V té době existovaly tři různé přístupy, které pracovaly s různou mírou zasahování státu do ekonomiky. Prvním z těchto přístupů byl přístup liberálního hospodářství, který byl proti zbytečným zásahům státu do ekonomiky. Druhý byl přístup sociálně-tržního hospodářství, který prosazoval silný stát, který by do ekonomiky naopak zasahovat měl. Poslední přístup poté prosazoval ponechání socialismu, který by se v určitých oblastech pouze reformoval (zůstala by tak centrálně plánovaná ekonomika, ve které by se pouze posílila role trhu). Z těchto tří variant se nakonec prosadil přístup liberální, který si kladl za cíl dosažení plnohodnotné tržní ekonomiky. (Lipovská, 2017, s. 215-216).

Česká republika (tehdy ještě Československá socialistická republika a od 29. 3. 1990 Česká a Slovenská Federativní Republika) měla vhodné podmínky k realizaci rychlého procesu transformace, neboť její ekonomická úroveň byla oproti ostatním zemím Visegrádské čtyřky podstatně vyšší, a dokonce byla vyšší než u některých ekonomicky slabších zemí EU (Řecko, Portugalsko). Dalšími faktory, které příznivě ovlivnily přechod na tržní ekonomiku, byly vedle příznivé hodnoty HDP ještě vyrovnaný státní rozpočet, nízká zadluženost státu a vysoká míra úspor (Slaný, 2004, s. 10).

Během prvního „přípravného“ roku transformace 1990, došlo ke dvěma stěžejním událostem. První z nich byl vznik standardní dvoustupňové bankovní soustavy, která sestávala z centrální banky a bank komerčních a tou druhou bylo to, že po více než čtyřech dekadách přestalo být soukromé podnikání nezákonné a začala privatizace. Významnější byl rok 1991, během kterého došlo jak k liberalizaci cen, tak zahraničního obchodu. Neméně důležitým krokem byla daňová reforma, která nově stanovila pouze čtyři sazby z obrátu, namísto původních patnácti set. Po parlamentních volbách v roce 1992, přesněji 20. 7. 1992 abdikoval tehdejší prezident Václav Havel poté, co ho Slovenská část Sněmovny národů opakovaně ne zvolila hlavou státu. Po vzájemné dohodě se k 1. 1. 1993 Česká a Slovenská Federativní Republika rozdělila na dva samostatné státy: Českou republiku a Slovensko. Období mezi lety 1990 a 1992 je obecně nazýváno jako „fáze transformační recese“ (Lipovská, 2017, s. 216).

Ekonomické oživení se během roku 1993 zbrzdilo, protože rozdělení ČSFR s sebou přineslo oběma stranám množství hospodářských nákladů. Jak je patrné z grafu č. 1, v roce 1994 vstupuje Česká republika do fáze hospodářského růstu, který vrcholí v roce 1995, ve kterém byl zaznamenán meziroční nárůst HDP o 6,4 %. Rok 1995 byl ekonomicky natolik úspěšný, že Česká republika byla jako první postkomunistická země přijata za člena Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Rok 1996 se poté nesl v duchu zpomalování ekonomického růstu, které se projevilo nejen nižší meziroční změnou HDP ve výši 4,5 %, ale například i deficitním výsledkem obchodní bilance. Rozdíl mezi domácí produkcí a domácí spotřebou HDP se řešil přílivem investic ze zahraničí, což se projevilo výrazným schodkem běžného účtu platební bilance. Nestabilní hospodářská situace byla řešena restriktivní fiskální i monetární politikou, která spolu s dalšími faktory vyústila v ekonomickou recesi v letech 1997-1999 (viz graf č. 1) (Žídek, 2004, s. 37-38).

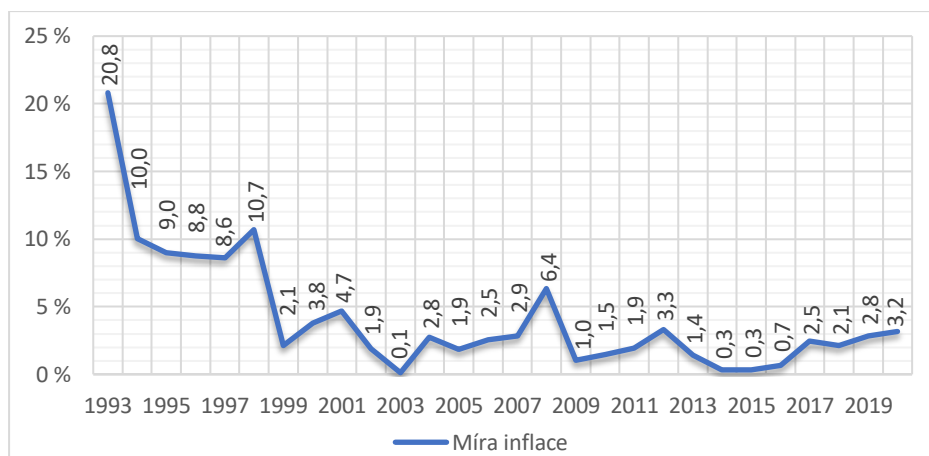
Graf 1: Vývoj HDP ČR v milionech CZK a meziroční změna HDP v %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Ekonomická krize se projevila napříč celým ekonomickým spektrem. To znamená, že došlo k opětovnému nárůstu míry inflace, která od vzniku samostatné České republiky úspěšně klesala. Nejvyšší hodnoty dosáhla míra inflace v roce 1991 v tehdejší Československu, a to až 55 %. Po rozdělení ČSFR v roce 1993 byla míra inflace stále ještě vysoká, konkrétně 20,8 %. Jak je však patrné z grafu č. 2, od té doby nepřetržitě klesala až do roku 1998, kdy se již naplno projevila recese a inflace tak opět stoupla na hodnotu 10,7 %. Od té doby inflace v ČR již nikdy nedosáhla tak vysoké hodnoty, a to ani v období hospodářské krize v roce 2008.

Graf 2: Vývoj míry inflace v ČR v %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Výrazným problémem tehdejší doby byl i fixní měnový kurz české koruny. Vzhledem k očekávané devalvaci měny začaly v roce 1997, jak domácí tak zahraniční subjekty ve velkém prodávat české koruny a místo nich nakupovat měny zahraniční. Tato situace byla z velké části zapříčiněna krizí v jihovýchodní Asii, která prohloubila nedůvěru investorů v nově vznikající trhy. Centrální banka se však fixního kurzu odmítala vzdát, začala koruny nakupovat a devizy prodávat, čímž současně výrazně zvýšila úrokové sazby. K očekávané devalvaci nakonec stejně došlo, neboť česká koruna byla považována za nadhodnocenou. V reakci na to, byl současně nahrazen režim fixního měnového kurzu tzv. floatingem. Celkové znehodnocení měny bylo však relativně optimistické, a narozdíl oproti zemím jihovýchodní Asie dosáhlo hodnoty asi jen 10 % oproti původní paritě (Žídek, 2004, s. 38).

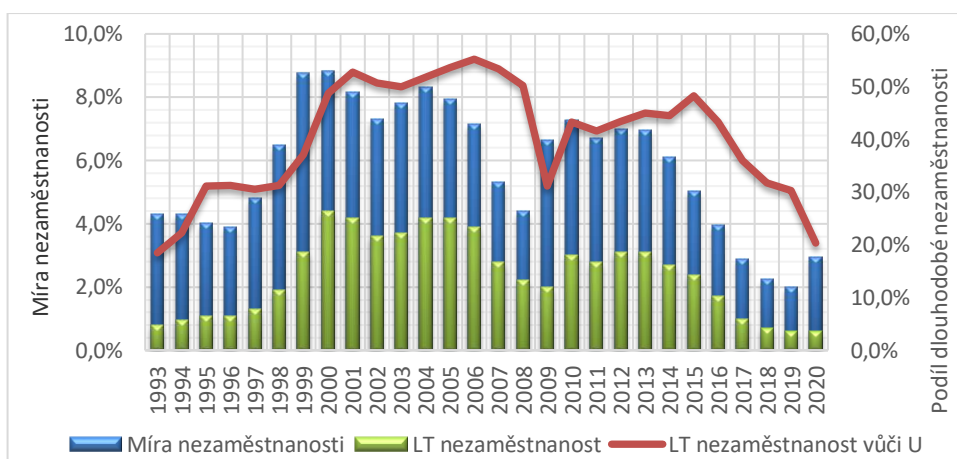
Od roku 1998 přikročila Česká národní banka k režimu tzv. „cílování inflace“, to znamená, že se zavázala k udržování míry inflace na takové úrovni, která byla stanovena jako tzv. „inflační cíl“. Tento způsob řízení inflace se rychle osvědčil a ještě během roku 1998 se inflace snížila pod 10 % a následně během roku 1999 klesla až na hodnotu 2,1 % (Česká národní banka, 2018).

Po období růstu, kdy se České republice ve všech ohledech dařilo, s sebou krize přinesla i růst míry nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti se od vzniku samostatné ČR snižovala, a to až do roku 1997, kdy začala prudce růst a zastavila se až na nejvyšší hodnotě 8,8 % v letech 1999 a 2000 (viz graf č. 3). Z grafu je dále patrné, že od roku 1998 došlo i k nárůstu podílu dlouhodobě nezaměstnaných, který se do té doby pohyboval na úrovni

20 – 30 % z celkového počtu nezaměstnaných. V letech 2000-2008 se tento ukazatel pak vyšplhal až na úroveň okolo 50 %.

Dalšími důležitými událostmi těchto let byl i vstup ČR do Severoatlantické aliance v roce 1999 a od roku 1998 probíhající přípravy na vstup země do Evropské unie. K přijetí ČR do EU bylo nutné splnit daná přístupová kritéria – Kodaňská kritéria, kterými byly např. harmonizace české a evropské legislativy nebo nutnost zajistit úplnou demokracii s funkční tržní ekonomikou. V roce 2003 proběhlo referendum o vstupu ČR do EU, jehož výsledek byl 77 % pro vstup. 1. května 2004 se pak Česká republika stala členem Evropské unie v doposud nejrozsáhlejší rozšíření vůbec (Kozlová, 2019).

Graf 3: Vývoj nezaměstnanosti v ČR v %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD a SB

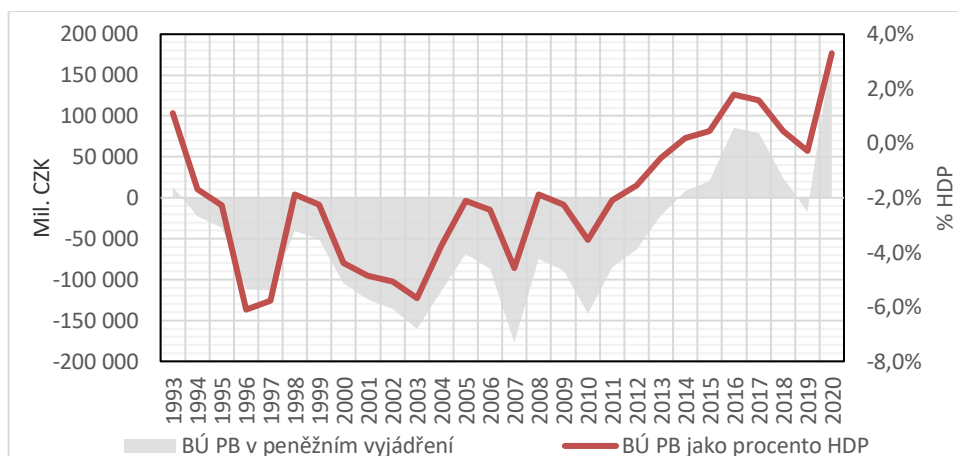
Z grafu č. 3 je dále zřejmé, že v roce 2004 dosáhla míra nezaměstnanosti hodnoty 8,3 %, což je nejvíce od přelomu tisíciletí. Nicméně další roky, které se nesly v duchu čerstvého vstupu do EU, se tento ukazatel úspěšně snižoval, až na nejnižší hodnotu 4,4 % v roce 2008. Od roku 2009 však došlo k dramatickému růstu míry nezaměstnanosti, neboť se naplno projevila světová ekonomická krize. Nezaměstnanost se podařilo dostat na původní hodnotu před krizí až v roce 2016, kdy dosáhla hodnoty 4,0 %.

Globální ekonomická krize se však promítla do všech makroekonomických ukazatelů. Výrazný pokles poptávky po tuzemském exportním zboží ze strany ostatních evropských zemí, zapříčinil silný vnější poptávkový šok. Pokles poptávky byl nejvýraznější na straně Německé spolkové republiky, která se již nacházela v krizi. V roce 2009 došlo k meziročnímu poklesu HDP na -4,7 %, přičemž ještě v roce 2008 byla vykazovaná hodnota

téhož ukazatele 2,7 %. Nicméně prvním z ukazatelů, který na přicházející krizi zareagoval, byla míra inflace, která již během roku 2008 vystřelila na hodnotu 6,4 %, což bylo nejvíce od krizového roku 1998. Již v srpnu 2008 však na aktuální dění zareagovala ČNB a začala postupně snižovat úrokové sazby. V následném boji proti slábnoucí poptávce a klesajícím cenám pomohl plovoucí kurz české koruny, který v reakci na přicházející krizi oslabil a česká ekonomika tak zůstala víceméně stabilní. Oslabující měnový kurz a celkové uvolňování měnové politiky však nenapomohly k odvrácení propadu ekonomiky a růstu nezaměstnanosti, a tak ČNB vyhlásila v roce 2010 inflační cíl ve výši 2 % s tolerančním pásmem 1 %, který reagoval na tehdejší růst cenové hladiny. I přes relativně příznivou situaci z let 2010 a 2011, která byla charakteristická opětovným meziročním nárůstem HDP, se v letech 2012 a 2013 projevil dozvuky ekonomické krize z roku 2008 a vyústily v mírnou recesi. V následujících letech míra inflace klesala, a to až do takové míry, že ČNB byla v roce 2012 nucena snížit měnově politické úrokové sazby k tzv. „technické nule“. Česká ekonomika však i nadále vyžadovala další uvolnění monetární politiky, protože bez něj by se země dostala do dlouhodobé deflace. Česká republika dosáhla udržitelných inflačních podmínek až v roce 2017, kdy ČNB ukončila kurzový závazek a vrátila se opět k využívání úrokových sazeb (Česká národní banka, 2018).

Jak lze vidět v grafu č. 4, od roku 2014 se hospodářská situace vyvíjela velice příznivě, a došlo tak i k překlopení výsledků běžného účtu platební bilance do kladných hodnot. Až do roku 2019 byla Česká republika ekonomicky velice úspěšná, což je zřejmé z pohledu na všechny makroekonomické ukazatele. Meziroční růst HDP se pohyboval mezi hodnotami 2-6 %. Vůbec nejlepšího výsledku bylo dosaženo v roce 2015, kdy HDP meziročně vzrostl o 5,4 % a následně v roce 2017, kdy se tato hodnota zvýšila o 5,2 % a bylo tak dosaženo celkové hodnoty HDP vyšší než 5 bilionů Kč. Míra nezaměstnanosti klesala až na rekordní hodnotu 2 % v roce 2019, ze které tvořili dlouhodobě nezaměstnaní 30,3 %, což bylo nejméně od roku 1994. Klesala i míra zadluženosti, která v roce 2019 tvořila 30,2 % HDP, což byl nejlepší výsledek od počátku krize v roce 2008.

Graf 4: Vývoj BÚ PB v ČR v milionech CZK a v % HDP

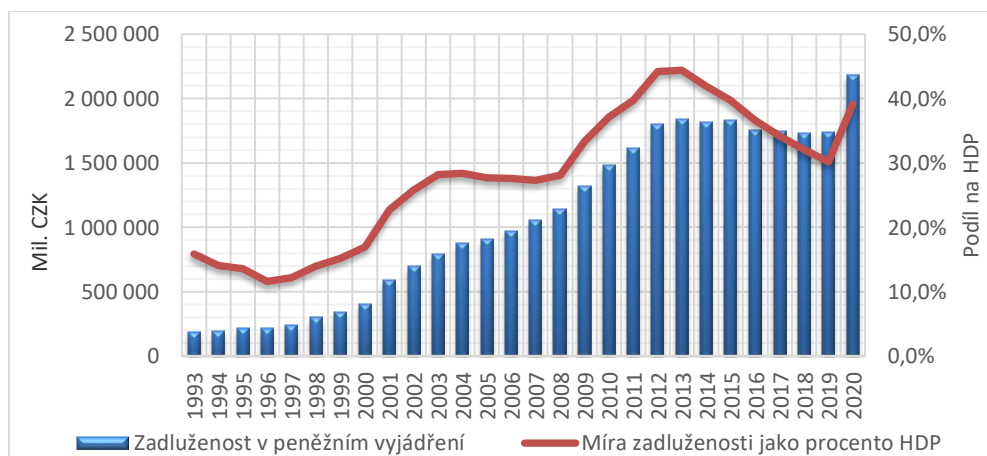

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF a ČNB

Vůbec nejlepšího výsledku dosáhl běžný účet platební bilance, poněkud překvapivě, v roce 2020, a to navzdory obrovskému zásahu ekonomiky, který byl vyvolán celosvětovou pandemií onemocnění COVID-19. Běžný účet platební bilance skončil rekordním přebytkem ve výši 180,47 miliardy Kč a bylo tak překonáno maximum z roku 2016, kdy byl přebytek vyčíslen na 85 miliard Kč. Tento příznivý vývoj byl podle ČTK zapříčiněn rostoucím exportem a klesajícím importem a svou roli sehrálo i odložení výplat dividend (Česká tisková kancelář, 2021).

Rok 2020 byl, nejen ekonomicky, náročný pro všechny státy světa, neboť byl celý provázen dopady šířící se pandemie. Česká republika zaznamenala vůbec největší meziroční pokles HDP za celou dobu své existence od roku 1993, konkrétně se jednalo o pokles ve výši 6,5 %. Míra inflace stoupla nad pomyslnou tříprocentní hranici, přesněji 3,2 % a míra nezaměstnanosti stoupla o 0,9 % na hodnotu 2,9 %. Vůbec největší zásah dostal ukazatel veřejného zadlužení, který po několika letech klesání vystřelil nad hodnotu dvou bilionů Kč (viz graf č. 5).

Graf 5: Vývoj zadluženosti ČR v milionech CZK a v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat ČSÚ a MFČR

Růst zadlužení byl zapříčiněn zejména opakovaným navyšováním schodku státního rozpočtu, který se z původně plánované výše 40 miliard Kč, po třech novelizacích zákona o státním rozpočtu, vyšplhal až na hodnotu 500 miliard Kč. Stát nakonec ale zvládl hospodařit se schodkem „pouze“ 367,4 miliardy Kč, který ale i tak zůstává jednoznačně tím nejvyšším za celou dobu existence ČR. Důležité je však podotknout, že poměr veřejného dluhu na HDP v roce 2020 nedosáhl takové výše jako v letech 2012 a 2013, kdy se tento ukazatel pohyboval okolo hodnoty 45 %, ale zastavil se mírně pod 40 % (viz graf č. 5) (ČT24, 2021).

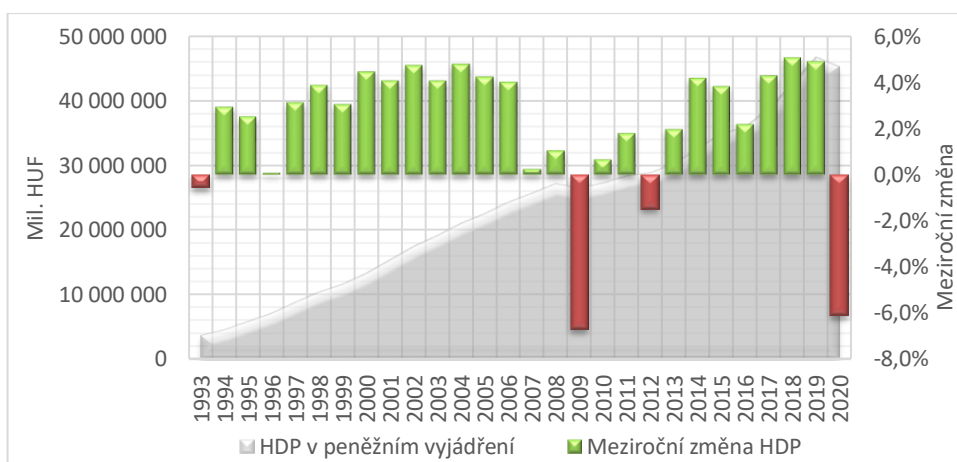
4.1.2 Maďarsko

Maďarsko se, oproti ostatním zemím Visegrádské čtyřky, nacházelo v poněkud odlišné situaci, díky které byl proces transformace jednodušší. Některé důležité kroky, které ovlivňují přechod z centrálně plánované ekonomiky na tu tržní, podniklo Maďarsko podstatně dříve než například ČSSR. Již v roce 1968 došlo ke zrušení závazných plánů nebo centrálních přidělů a byly zavedeny i první kroky k liberalizaci cen. V roce 1982 se stalo Maďarsko členem Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, tzn. o osm let dříve než Československo a o čtyři roky dříve než Polsko. Téhož roku došlo i k vyhlášení svobody podnikání, která nesla obrovský podíl na liberalizaci systému. O pět let později, tzn. v roce 1987, vznikla dvoustupňová bankovní soustava, která byla v Československu zavedena až v roce 1991. Roky 1988 a 1989 poté přinášely další reformní opatření, která napomáhala následnému přechodu na tržní ekonomiku. Mezi tato opatření lze řadit např. zavedení nového systému daně z příjmů nebo reformu DPH, dále zavedení systému podpory v nezaměstnanosti, a především liberalizace obchodu (Židek, 2004, s. 10). Bohužel, se ale

země i navzdory tomuto systémovému náskoku, potýkala s jistou ekonomickou nestabilitou, která byla zapříčiněna zejména deficitem státního rozpočtu a obchodní bilance, vysokým zahraničním dluhem a přílišnou orientací exportu na východní trhy.

Oproti Československu se Maďarsko nevydalo cestou tzv. „šokové terapie“⁴, ale naopak zvolilo tzv. „gradualistický přístup“⁵ přeměny národního hospodářství. V souvislosti s dobrou připraveností země na proces transformace, prošlo Maďarsko jako první fází rozmachu, ale i následným úpadkem a zavedením restrikcí. Jak je patrné z grafu č. 6, recese zasáhla i do roku 1993, což nelze říct o zemích, které zvolily strategii šokové terapie, jako např. ČSSR nebo Polsko (Jonáš, 2000, s. 27-28).

Graf 6: Vývoj HDP Maďarska v milionech HUF a meziroční změna HDP v %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

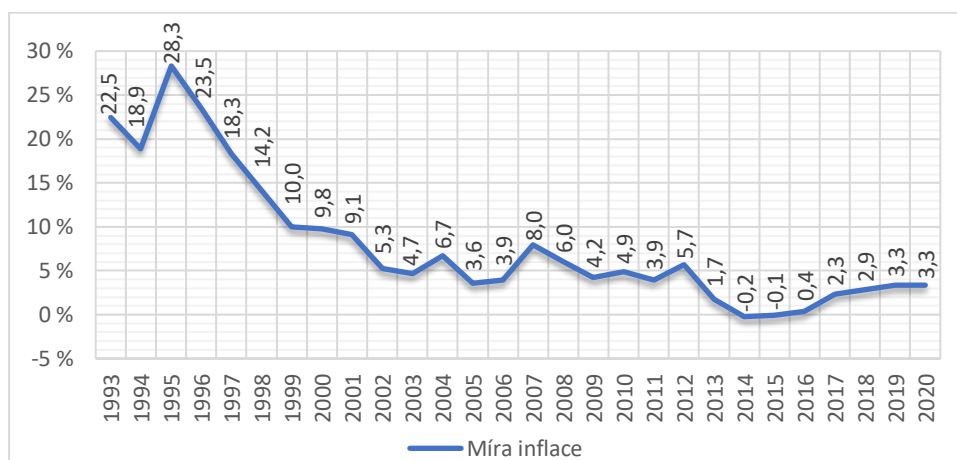
Od roku 1994 se Maďarsko těšilo hospodářskému růstu, ale ještě tentýž rok vyvrcholila ekonomická nestabilita, která se projevovala vysokou mírou inflace (18,9 %) a nezaměstnanosti (10,9 %), nárůstem veřejného dluhu (88,2 % HDP) a v neposlední řadě velice vysokým deficitem běžného účtu platební bilance (9,5 % HDP). Maďarsko bylo tedy donuceno, přijmout řadu stabilizačních opatření, která již dříve přijaly ČSSR i Polsko. K implementaci těchto opatření došlo po volbách v roce 1995, kdy si občané nespokojení s gradualistickým přístupem vlády, zvolili nové zástupce, převážně ze strany sociálně demokratické. Ti transformační strategii přetvořili v podstatě do podoby šokové terapie a soubor nových opatření nesl název „Bokrosův balík“. Jednotlivými body Bokrosova balíku

⁴ Princip transformace ekonomiky využívající rychlé a výrazné změny

⁵ Transformační přístup, který naopak prosazuje postupné a pomalé změny

byly 25% devalvace forintu, 8% dovozní přírážka na veškerý import, 15% snížení počtu zaměstnanců ve státní správě a ještě zavedení školného pro studenty vysokých škol. Zejména zavedení dovozní přírážky a devalvace forintu způsobily v roce 1995 výrazný růst inflace, a to až na hodnotu 28,3 % (viz graf č. 7). Dále Bokrosův balík zapříčinil např. snížení domácí poptávky nebo pokles reálných mezd o 12 % v roce 1995 a poté ještě o další 4 % v roce 1996, na druhé straně se však výrazně zlepšila konkurenceschonost na mezinárodním trhu, a díky tomu se maďarská situace začala lepšit (Holman, 2000, s. 36-37).

Graf 7: Vývoj míry inflace v Maďarsku v %

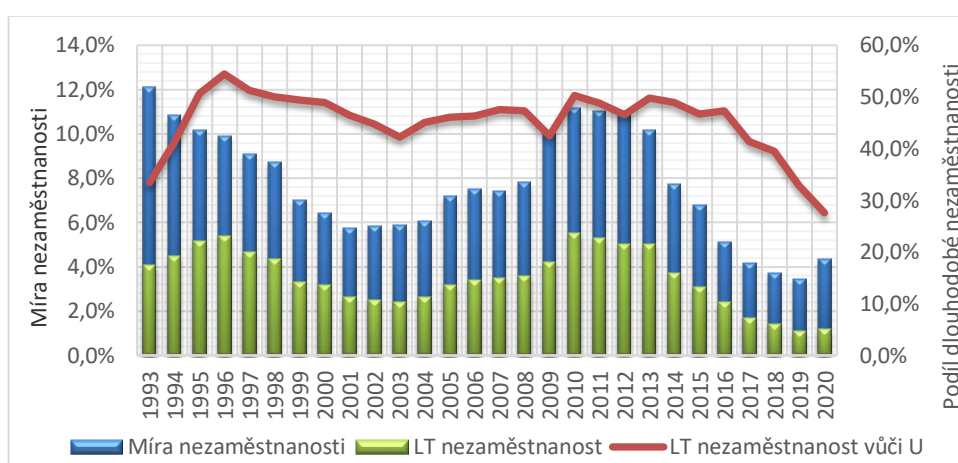
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Jak potvrzuje graf č. 7, makroekonomická situace se mezi lety 1996 a 2006 výrazně zlepšila, a hodnota inflace se postupně dostala až na velice přívětivou úroveň, i přes to, že na začátku tohoto období stále ještě přesahovala hranici 20 %. Ekonomický růst je patrný i z grafu č. 6, na kterém je vidět, že mezi lety 1996 a 1997 došlo k meziročnímu růstu HDP o 3 % a následně, až do roku 2006 dosahovala meziroční změna HDP průměrné hodnoty 4,1 % a celkový vývoj byl víceméně stabilní.

Stejně jako Česká republika, se i Maďarsko 1. května 2004 stalo členem EU, a navzdory hladkému průběhu adaptace země na nové podmínky a růstu HDP o 4,8 %, se země musela vyrovnat i s mírným výkyvem míry inflace, která stoupla o 2 % na hodnotu 6,7 % oproti přechozímu období. Větší problém však znamenala rostoucí míra nezaměstnanosti, která měla až do roku 2001 klesající tendenci. Jak vyplývá z grafu č. 8, nezaměstnanost klesla z původní hodnoty 12,1 % v roce 1993 až na hodnotu 5,7 % v roce 2001. Podobné hodnoty jako v roce 2001 poté Maďarsko vykazovalo až do roku 2004 (6,1 %). Snižoval se i podíl

dlouhodobé nezaměstnanosti, která dosáhla rekordně vysoké hodnoty 54,4 % v roce 1996 a naopak nejnižší hodnoty 42,2 % v roce 2003. Vývoj míry nezaměstnanosti v období 1993-2004 byl z velké části způsoben snížením podpory v nezaměstnanosti. Od roku 2004 pak docházelo k růstu jak obecné míry nezaměstnanosti, tak dlouhodobé nezaměstnanosti. Tento jev byl mezi zeměmi V4 neobvyklý, protože ostatní země Visegrádského uskupení zaznamenávaly od vstupu do EU naopak pokles míry nezaměstnanosti. V Maďarsku byla tato odlišná situace zapříčiněna zejména zvýšením hranice odchodu do důchodu pro ženy, a to z 55 na 62 let.

Graf 8: Vývoj nezaměstnanosti v Maďarsku v %

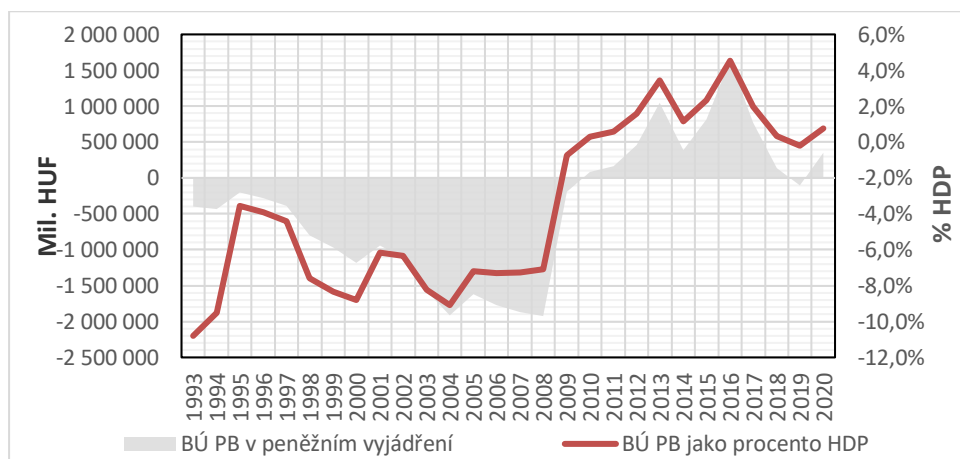
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD a SB

Mezi lety 2002 a 2006 se Maďarsko potýkalo s politickou krizí, následkem které se země začala výrazně zadlužovat. Tato situace se dále ještě zhoršila, když v roce 2008 udeřila globální ekonomická krize. Vzhledem k tomu, že Maďarská ekonomika stála hlavně na úvěrech, byl makroekonomický růst podmíněn extrémním růstem zadluženosti domácností, které ještě značně prohloubil pád kurzu forintu. Hromadění neřešených problémů z minulých let způsobilo velké makroekonomické problémy, kvůli kterým se země v roce 2008 ocitla na hranici bankrotu. Maďarsko tak muselo v témže roce požádat o finanční pomoc mezinárodní organizace jako Mezinárodní měnový fond, Světovou banku, ale i Evropskou unii. Tato peněžní výpomoc ve výši 25 miliard dolarů byla podmíněna implementací systémových reforem (např. „*sektoriální bankovní daň*⁶“) (Zastupitelský úřad ČR v Budapešti (Maďarsko), 2018).

⁶ Daň, kalkulovaná na základě bilancí bank, která sice pomohla zvýšit příjmy státního rozpočtu, ale na druhé straně způsobila snížení úvěrové angažovanosti bank, kvůli které došlo ke zpomalení hospodářského růstu.

Z grafu č. 6 je patrné, že v roce 2009 země čelila vůbec největšímu propadu HDP ze zemí V4. Hodnota meziroční změny HDP dosahovala -6,7 % a jedná se vůbec o největší propad za celé sledované období. Míra nezaměstnanosti stoupla o z hodnoty 7,8 % na 10 % (viz graf č. 8). Krize se promítla i do míry zadlužení, která z 65,7 % v roce 2007 stoupla až na 78,2 % (viz graf č. 10). V roce 2009 se na platební bilanci projevila nízká domácí i zahraniční poptávka, kvůli které běžný účet vykazoval stále ještě záporné saldo, i když menší než v předešlých letech. Od roku 2010 sice přetrvávala nízká domácí poptávka, která nepříznivě ovlivňovala import, ale na druhé straně došlo k nárůstu zahraniční poptávky, která podpořila export. Výsledkem bylo překlopení běžného účtu platební bilance do plusových hodnot, ve kterých se s drobnou odchylkou v roce 2019, drží až do roku 2020 (viz graf č. 9).

Graf 9: Vývoj BÚ PB Maďarska v milionech HUF a v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF a MNB

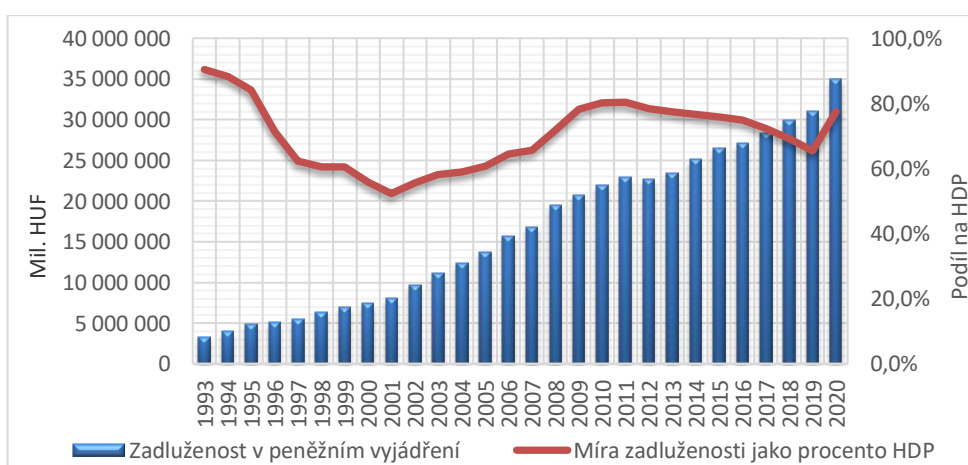
I přes relativní úspěšnost roků 2010 a 2011, se dozvuky hospodářské krize projevíly drobnou recesí v roce 2012, kdy došlo k meziročnímu poklesu HDP na hodnotu -1,5 %. Mírně stoupla i míra inflace, která dosáhla hodnoty 3,3 %, což bylo nejvíce o od roku 2008, kdy se začala krize projevovat. Míra nezaměstnanosti se z 10% hodnoty v roce 2009 zvýšila na 11,2 % v roce 2010. Následující dva roky (2011-2012) nepatrně klesla a držela na hodnotě 11 %. Míra zadlužení dosáhla v roce 2012 lepšího výsledku (78,4 % k HDP) než v letech 2010-2011 (přes 80 % k HDP).

Roky 2013-2019 se nesly v duchu ekonomické prosperity země, o které svědčí např. průměrný meziroční nárůst HDP o 3,8 %. Kvůli nízkým cenám potravin a pohonných hmot v letech 2014 a 2015 klesla inflace natolik, že její hodnoty se dostaly do mínusu a odpovídaly

tak deflaci. V roce 2016 se však vrátila zpět do kladných hodnot a mezi lety 2017-2020 pak vykazovala relativně stabilní a udržitelnou úroveň v rozmezí 2,3-3,3 %. Míra nezaměstnanosti, která ještě v roce 2013 dosahovala 10,2 %, začala klesat až na nejnižší úroveň 3,4 % z roku 2019. Stejný trend se projevil i u dlouhodobé nezaměstnanosti, která v roce 2019 dosahovala 32,8 %.

Po úspěšném období následoval rok propadu, nesoucí se v duchu šířící se pandemie onemocnění COVID-19. Meziroční pokles HDP odpovídal hodnotě -6,1 %, což je sice o něco menší propad než v roce 2009, ale oproti předchozímu roku byl rozhodně více nečekaný než v roce 2009. Míra nezaměstnanosti, po letech klesání, stoupla o jeden procentní bod na 4,4 %. Stejně jako v případě České republiky, i Maďarsko se muselo vyrovnat s finanční náročností pandemie, a v důsledku nečekaných výdajů výrazně stoupla míra zadluženosti, která od roku 2012 úspěšně klesala až na hodnotu 65,4 % HDP v roce 2019. V roce 2020 se však vyšplhala až na 77,4 % HDP, což je nejvíce od roku 2013 (viz graf č. 10).

Graf 10: Vývoj zadluženosti Maďarska v milionech HUF a v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Co se týče míry zadluženosti, je nutné podotknout, že Maďarsko se dlouhodobě potýká s vysokým podílem veřejného dluhu na HDP. Tato skutečnost je patrná z grafu č. 10, ze kterého je vidět, že v na začátku sledovaného období (1993) tento ukazatel převyšoval 90 %. Dále zadlužení dosáhlo velice vysokých hodnot v letech 2010 a 2011. A i když se v roce 2020 pandemie promítla do veřejných rozpočtů velice negativně a nečekaně, poměr veřejného dluhu k HDP nedosáhl takové výše jako v první polovině 90. let a ani té z let 2010-2011.

4.1.3 Polsko

Polsko vstoupilo do transformačního procesu na začátku 90. let s velmi nestabilní ekonomikou, která byla zapříčiněná poněkud nešťastným vývojem už od 70. let. Právě během 70. let se tehdejší vláda pokusila o urychlení ekonomického růstu tím, že začala dovážet technologické a strojní vybavení ze západu, a to v takovém množství, že roční tempo růstu polského importu dosáhlo více než 20 %. Současně však docházelo k nekontrolovanému růstu zahraničního dluhu, který měla vláda v plánu splatit pomocí zisků z investic. Tento plán se však nepodařilo naplnit a Polsko přestalo stíhat platit své závazky. Celá tato situace vyvrcholila hospodářskou krizí z let 1980-1982. V reakci na probíhající krizi, se v zemi zvedla vlna stávek a nepokojů a do popředí se dostalo odborové hnutí „*Solidarita*“, které se stalo protipólem tehdejší komunistické vlády. Poté, co se ekonomická situace dále zhoršovala, zasáhla tehdejší vláda proti hnutí *Solidarita* a na nějakou dobu tak ukončila jeho politickou angažovanost. Hospodářská situace se sice mírně zlepšila, ale k vyřešení hlavních ekonomických problémů nedošlo. To vyústilo v další krizi v roce 1987, která se mimo jiné projevila i výrazným nedostatkem potravin. Vláda se snažila problém řešit liberalizací cen, ale ta zapříčinila jen zrychlující růst inflace. Tyto vleklé problémy si vyžádaly razantní řešení, kterým se stal tzv. „*Balzerowiczův plán*“ (Holman, 2000, s. 28-29).

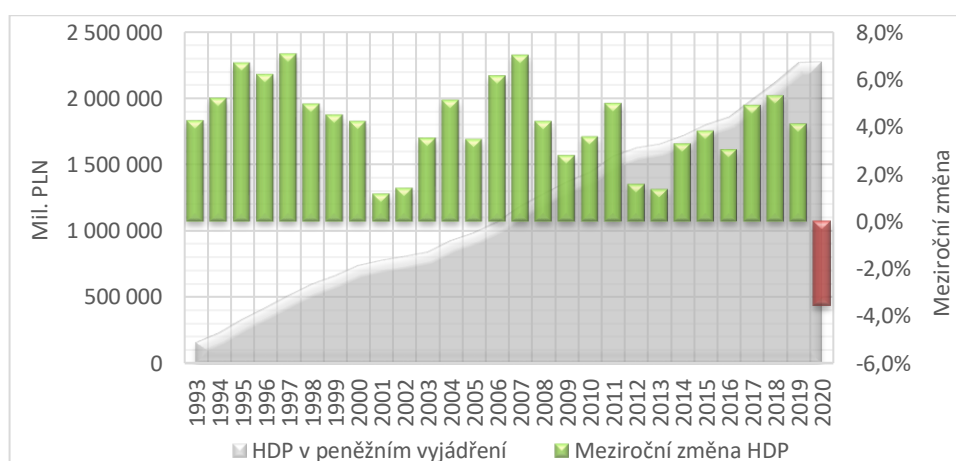
Balzerowiczův plán, byl balík opatření, který měl vést ke změně a stabilizaci polské ekonomiky šokovou terapií. Hlavními cíli tohoto balíku bylo radikální zmírnění inflace, která v té době dosahovala velmi vysokých hodnot (více než 600 %), vytvoření rovnováhy mezi poptávkou a nabídkou a v delším časovém horizontu i obnovení ekonomického růstu. Prostředky k dosažení vytyčených cílů měly být privatizace, liberalizace importu, zavedení směnitelnosti polské měny a vpuštění zahraničního kapitálu do země. Balzerowiczův plán počítal s tvrdými dopady na obyvatelstvo, které měly být kompenzovány např. snížením cen u velkého množství zboží, které mělo zaplnit prázdné obchody nebo třeba možností svobodně vykonávat ekonomickou činnost (Kubát, 2005, s. 29).

Jedním z původních opatření byla i mzdová regulace, která spočívala v tom, že pokud podniky překročily růst nominálních mezd stanovený vládou, pak musely odvést daň do státního rozpočtu. Tato daň prakticky odpovídala hodnotě celého nárůstu mezd, a později tak došlo k uzavření tripartitní mzdové dohody. Zpočátku se tato regulace jevila jako úspěšná, nicméně později začaly mzdy opět rychle růst. Dalšími kroky byly drastická

devalvace polského zlotého a jeho ukotvení na americký dolar, po kterém následovala další devalvace. Začátek transformace doprovázela výše zmíněná vysoká inflace, která mohla vyvolat dojem, že opatření nejsou efektivní. Je-li však brána v úvahu výchozí ekonomická pozice Polska a velký měnový převis, pak se dá hovořit o jistém úspěchu. V roce 1990 došlo ke spuštění Balzerowiczova plánu, které přineslo znatelný cenový skok, který byl způsoben nakumulovaným měnovým převisem, který se povedlo odstranit právě až díky tomuto cenovému skoku. Šoková terapie s sebou logicky přinesla ekonomický propad a nárůst nezaměstnanosti. Propad ekonomiky dále ještě prohloubil rozpad RVHP, který pro Polsko znamenal snížení odbytu (Holman, 2000, s. 30).

Od propadu ekonomiky v roce 1990, docházelo již od první poloviny roku 1992 k postupnému růstu HDP a Polsko tak bylo první zemí V4 (tehdy ještě V3), která zaznamenala ekonomické oživení. Meziroční procentuální změna HDP postupně stoupala ze záporných hodnot na začátku desetiletí až na hodnotu 4,3 % v roce 1993. Z grafu č. 11 je dále patrné, že Polsko zaznamenávalo až do roku 2000 velice pozitivní hospodářský vývoj, jehož meziroční změna v tomto období (1993-2000) dosahovala 5,4 %. Nižší tempo růstu v letech 1998-2000 bylo zapříčiněno ruskou krizí, způsobenou poklesem cen ropy a základních kovů. Ztráta ruského trhu pro Polsko znamenala meziroční pokles HDP ze 7,1 % v roce 1997 na 5,0 % v roce 1998, ale i navzdory těmto nepříznivým událostem se polské ekonomice relativně dařilo.

Graf 11: Vývoj HDP Polska v milionech PLN a meziroční změna HDP v %

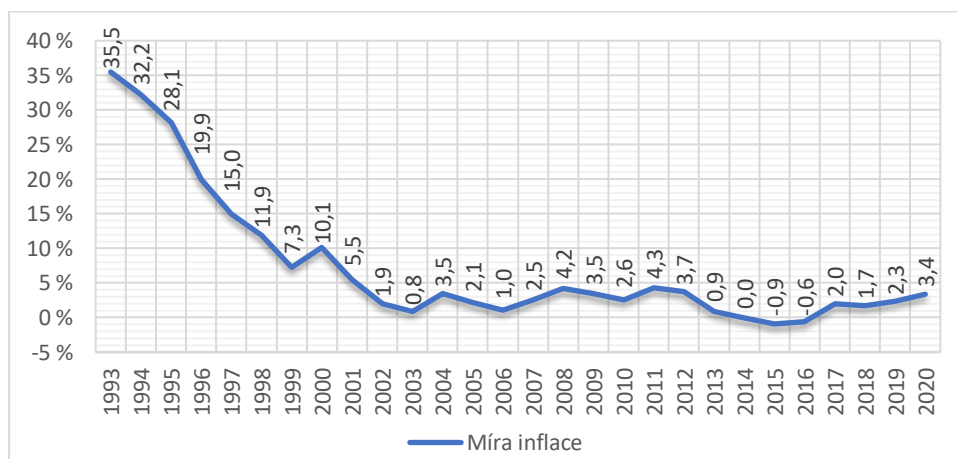

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Zajímavostí grafu č. 11 je dále to, že v porovnání s ostatními zeměmi V4, Polsko jako jediné nepřetržitě dosahovalo kladných hodnot meziroční změny HDP v téměř celém sledovaném období (1993-2019). Ekonomický propad zemi nepostihl ani v kritickém roce 2009. Výrazný pokles Polsko zasáhl až v roce 2020, kdy se na ekonomice celého světa začala podepisovat pandemie onemocnění COVID-19.

Polsko úspěšně snižovalo míru inflace, která po zahájení transformačních procesů vystřelila až na hodnotu přesahující 600 %. V roce 1993 už inflace dosahovala „pouze“ 35,5 % a dále se snižovala až do roku 1999, kdy vykazovala hodnotu 7,3 % (viz graf č. 12). Na snižování inflace se kromě zavedení floatingu v roce 1991 podílel i makroekonomický program přijatý v roce 1996, který si kladl za cíl nejen boj proti vysoké inflaci a nezaměstnanosti, ale dále třeba i minimalizaci schodku veřejných rozpočtů. S postupným snižováním míry inflace tak šel, ruku v ruce i pokles míry nezaměstnanosti a současně i snižování podílu veřejného dluhu na HDP, který v roce 1993 dosahoval výše 84,3 %. V neposlední řadě se zemi dařilo vyrovnávat i deficit běžného účtu platební bilance, který také vznikl v průběhu transformačních procesů.

Graf 12: Vývoj míry inflace v Polsku v %

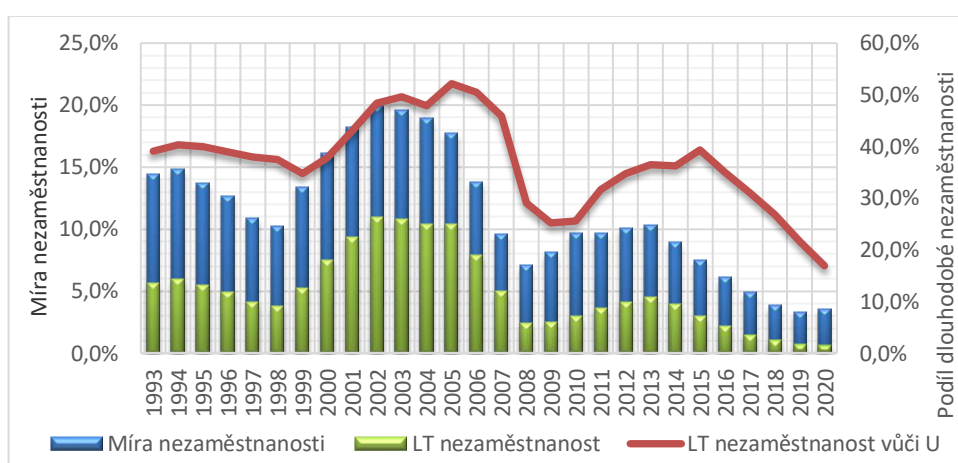

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

V roce 2000, kdy meziroční změna HDP dosáhla pouze 1,2 %, stoupla míra inflace mírně nad 10 %, nicméně v roce 2001 už dosahovala poloviční hodnoty, konkrétně 5,5 %, ale meziroční přírůstek HDP byl stále ještě nízký. O rok později (2002) klesla inflace dokonce pod dvě procenta, přesněji na 1,9 % a současně došlo i výraznějšímu růstu HDP o 3,6 %. Od té doby se ukazatel míry inflace už nikdy nevyšplhal na hodnotu, která by přesáhla 5 % (viz graf č. 12).

Tak jak se na počátku transformace nedařilo HDP či inflaci, tak stejným způsobem se nedařilo ani míře nezaměstnanosti, která se dostala až na hodnotu okolo 15 % v roce 1994. Jak již bylo zmíněno výše, od té doby se však nezaměstnanost úspěšně snižovala až do roku 1998, kdy dosáhla svého dosavadního minima (10,2 %). Jak je vidět v grafu č. 13, v období 1999-2002 nezaměstnanost rostla a dosáhla hodnoty téměř 20 %. Současně se zvyšoval i podíl dlouhodobě nezaměstnaných, který ještě v roce 1998 tvořil 37,4 % z celkového počtu nezaměstnaných, ale během období 2002-2006 už tento ukazatel vykazoval průměrnou hodnotu 49,7 %

Graf 13: Vývoj nezaměstnanosti v Polsku v %

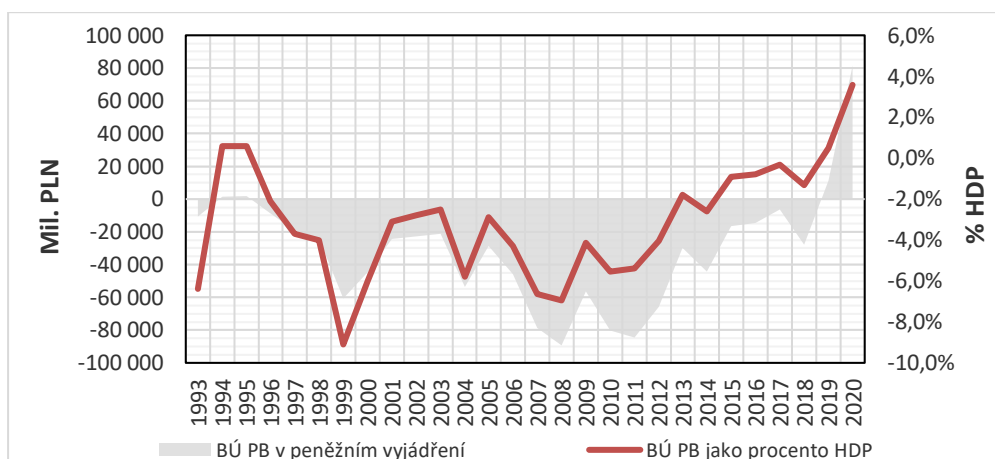

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD a SB

K prudšímu klesání míry nezaměstnanosti (i té dlouhodobé) došlo v roce 2005. Tak jako v jiných zemích V4, na tom sehrál svou roli vstup Polska do EU, ke kterému došlo taktéž 1. května 2004. Hodnoty těchto ukazatelů se zlepšovaly až do roku 2008, kdy míra nezaměstnanosti klesla na 7,1 %. Kvůli světové ekonomické krizi, však začalo od roku 2009 docházet k růstu míry nezaměstnanosti, a současně také ke snížení podílu dlouhodobě nezaměstnanosti, který vykazoval v letech 2009-2010 hodnoty okolo 25 %. V období krize bylo pro Polsko výhodou, že polský HDP je z velké části tvořen domácí spotřebou, díky které se země dokázala velice dobře vyrovnat s poklesem zahraniční poptávky. Krize se tak na polské ekonomice neprojevila tak silně, jako na ostatních ekonomikách V4, o čemž svědčí i fakt, že ani v roce 2009, hodnota meziroční změny HDP neklesla do mínusu, ale udržela se na 2,8 %. O něco horší, ale stále ještě plusové úrovni meziroční změny HDP, země dosáhla v letech 2012-2013, kdy průměrně odpovídala hodnotě 1,5 %. Tyto roky byly dále charakteristické vysokou mírou nezaměstnanosti, která dosahovala zhruba 10 % a menší stabilitou úrovně inflace.

Vývoj běžného účtu platební bilance je zachycen v grafu č. 14 a ukazuje, že největší výkyvy, průměrně -8 % HDP, byly zaznamenány během krizových roků 1999 a 2008. Jak již bylo zmíněno výše, tyto výkyvy byly způsobeny poklesem zahraniční poptávky po polském zboží v dobách probíhajících krizí. Kladných hodnot se běžný účet platební bilance dočkal později než Česká republika nebo Maďarsko, konkrétně v roce 2019 a 2020.

Graf 14: Vývoj BÚ PB Polska v milionech PLN a v % HDP

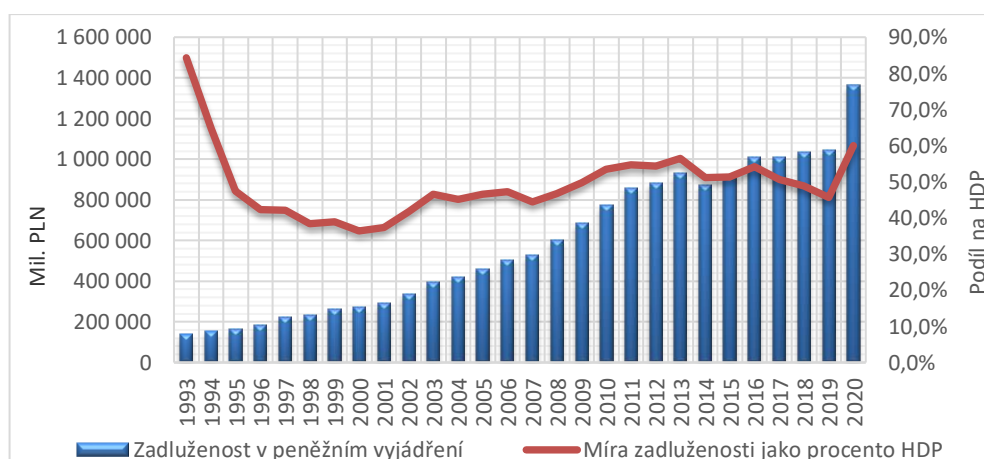

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF a NBP

V roce 2020 vykazoval běžný účet platební bilance přebytek odpovídající hodnotě 3,6 % HDP, což je hodnota ještě vyšší než v případě České republiky, která v roce 2020 hospodařila s rekordním přebytkem na běžném účtu. Tento přebytek byl, na rozdíl od roku 2008, zapříčiněn utlumením dovozu, v souvislosti s pandemií COVIDu-19.

Ukazatel veřejného zadlužení, který se od roku 2016 dařilo úspěšně snižovat až na hodnotu 45,7 % HDP v roce 2019, vypovídá o tom, že země plní smluvené maastrichtské kritérium, podle kterého tato hodnota nemá převyšovat 60 % HDP. Tak jako ve většině jiných světových ekonomik, byl polský veřejný dluh silně zasažen v roce 2020.

Graf 15: Vývoj zadluženosti Polska v milionech PLN a v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

V roce 2020 hodnota veřejného dluhu v poměru k HDP dosáhla zmiňované hranice 60 %, a meziroční nárůst tak odpovídal hodnotě téměř 15 %. Jedná se o nejhorší výsledek od roku 1994, kdy veřejný dluh k HDP odpovídal hodnotě 64,7 %. Zásah do ekonomické situace země však nevykazuje pouze ukazatel zadluženosti, ale i výše zmíněný HDP, který se meziročně propadl na hodnotu -3,6 % nebo míra nezaměstnanosti, která se poprvé od roku 2014 zvýšila.

4.1.4 Slovensko

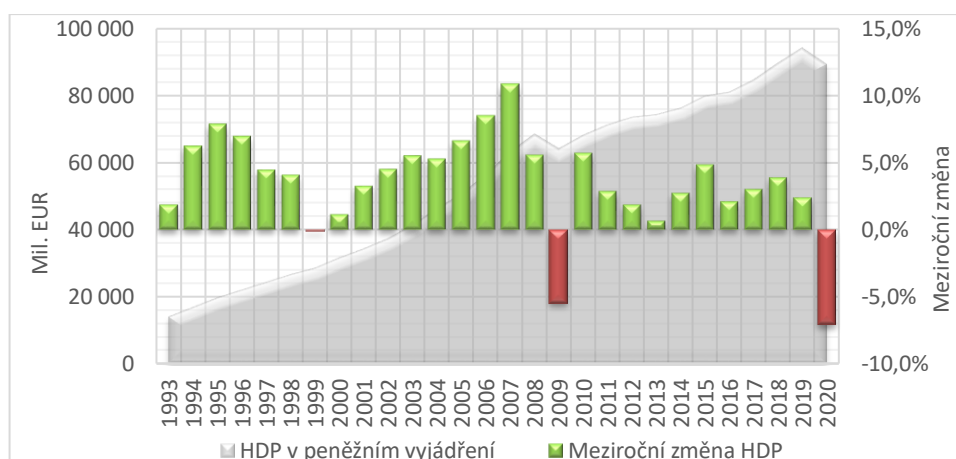
Čtyřicet let komunistického režimu bylo slovenskou částí tehdejší ČSSR vnímáno odlišně než částí českou. Hlavním důvodem bylo, že se Slovensko během tohoto období, z velké části posunulo od zemědělství k průmyslové výrobě, a tím pádem bylo jakýmsi znamením modernizace. Pro Čechy tato doba naopak znamenala spíše neustálé zaostávání za vyspělými státy. Tento odlišný pohled na situaci zapříčinil i odlišné názory na disidentská hnutí, která měla na Slovensku výrazně menší podporu než v Čechách. Další problematickou oblastí byla například i celková politická pozice Slovenska, která byla proti Česku slabší. Začala se tak projevovat obecná nespokojenost s fungováním federálních orgánů a následná snaha o získání větší samostatnosti při rozhodování o své části území. Politická závislost však byla zapříčiněna zejména závislostí hospodářskou, kdy na Slovensko proudily fiskální transfery, které měly pomoci eliminovat ekonomické rozdíly mezi územími. Samotná transformace federálních vztahů také spíše uškodila, neboť na slovenskou část země dopadla daleko tvrdším způsobem než na tu českou. Příkladem je třeba to, že v roce 1991 byla nezaměstnanost v Česku na úrovni 4,1 %, kdežto na Slovensku dosahovala hodnoty až

12 %. To vedlo k tomu, že Slováci začali volat po zpomalení reformy. Situaci dále ještě zhoršilo omezení zbrojního průmyslu, které prosazoval prezident Václav Havel. Vzhledem k tomu, že podstatná část zbrojního průmyslu se nacházela na slovenském území, bylo toto rozhodnutí pro Slováky mnohem více zdrcující. Celý tento stav se vyostřil o rok později, kdy byla výroba zbraní v Čechách opět povolena. Všechny tyto problémy dále zhoršovaly postoje obyvatelstva vůči některým politickým představitelům. Po volbách 1992 prezident Havel rezignoval a země tak byla bez prezidenta až do rozdělení federace, ke kterému došlo 1. 1. 1993 (viz kapitola Česká republika) (Židek, 2004, s. 20-21).

Během probíhajících transformačních procesů na začátku 90. let vyžadovalo Slovensko zásadní výrobní restrukturalizaci, která se projevila velkým nárůstem míry nezaměstnanosti. Současně je toto období charakteristické i propadem HDP a zvýšením míry inflace. Přejít z centrálního plánování na tržní ekonomiku tak byl podmíněn větším snížením mezd a oslabením kurzu než v případě České republiky. Po přizpůsobení úrovně mezd nižší hospodářské efektivitě došlo k výraznému zlepšení slovenské konkurenceschopnosti (Vintrová, 2008, s. 451).

O zlepšující se kondici slovenské ekonomiky svědčí i graf č. 16, ze kterého je patrné, že v letech 1993-1995 docházelo k velmi intenzivnímu hospodářskému růstu, který vyvrcholil meziroční změnou HDP o 7,9 % v roce 1995. Je však důležité zmínit, že první dva roky samostatného Slovenska byly charakteristické výrazným snížením domácí poptávky, a růst HDP tak byl z velké části podpořen pozitivním vývojem obchodní bilance (Jonáš, 2000, s. 35). Roku 1994 dosáhl běžný účet platební bilance rekordního přebytku ve výši 4,3 % HDP. V tomto období dále docházelo k úspěšnému snižování podílu veřejného dluhu na HDP z 28,1 % v roce 1993 na 21,6 % v roce 1995. Klesala i míra inflace a od roku 1994 se dařilo i snižovat úroveň nezaměstnanosti z původních 13,7 % na 11,3 % v roce 1996.

Graf 16: Vývoj HDP Slovenska v milionech EUR a meziroční změna HDP v %

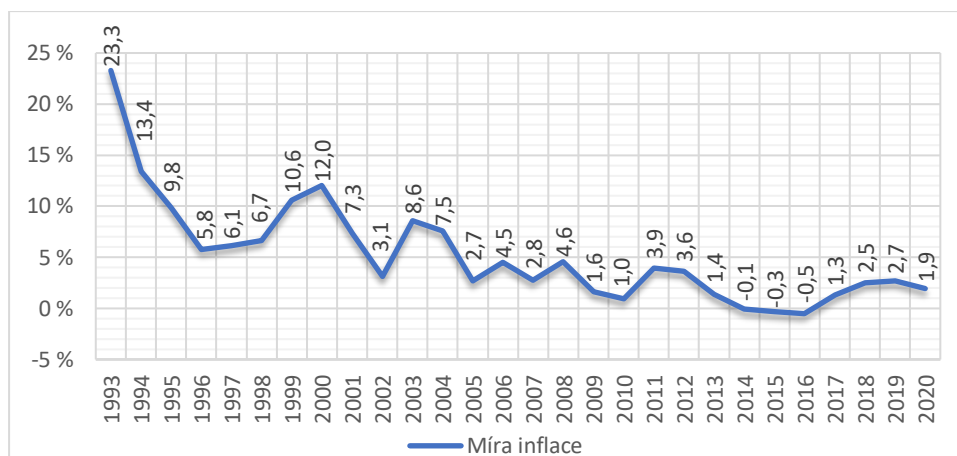
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Mezi lety 1996 a 1998 tempo růstu HDP zpomalovalo, ale stále dosahovalo průměrné meziroční změny 5,2 %. Roku 1999 došlo k meziročnímu propadu HDP do záporných hodnot, konkrétně -0,1 %, a současně k nárůstu míry inflace na více než 10 %.

Vysoká míra inflace v prvních letech existence samostatného Slovenského státu byla způsobena zejména komplexní změnou daňového systému, hlavně pak zavedením daně z přidané hodnoty, dále reformou jak zdravotního tak důchodového pojištění a v neposlední řadě pak měnovou odlukou z února 1993. Na měnovou odluku doplatily z velké části devizové rezervy, protože Slováci se obávali měnové nestability nové slovenské koruny, a tak ji raději směnovali za měny zahraniční. Míra inflace byla během roku 1993 nadále ovlivněna červencovou devalvací slovenské koruny a srpnovou úpravou DPH a jiných spotřebních daní (Havliigerová, 2018).

V grafu č. 17 je vyobrazen vývoj míry inflace na Slovensku, ze kterého je patrné, že míru inflace se, jak bylo zmíněno výše, dařilo úspěšně snižovat, a to z hodnoty 23,3 % v roce 1993 až na hodnotu 5,8 % v roce 1996. V následujících letech, kdy docházelo ke zpomalování ekonomiky, začala míra inflace opět stoupat a zastavila se až na hodnotě 12 % v roce 2000.

Graf 17: Vývoj míry inflace na Slovensku v %

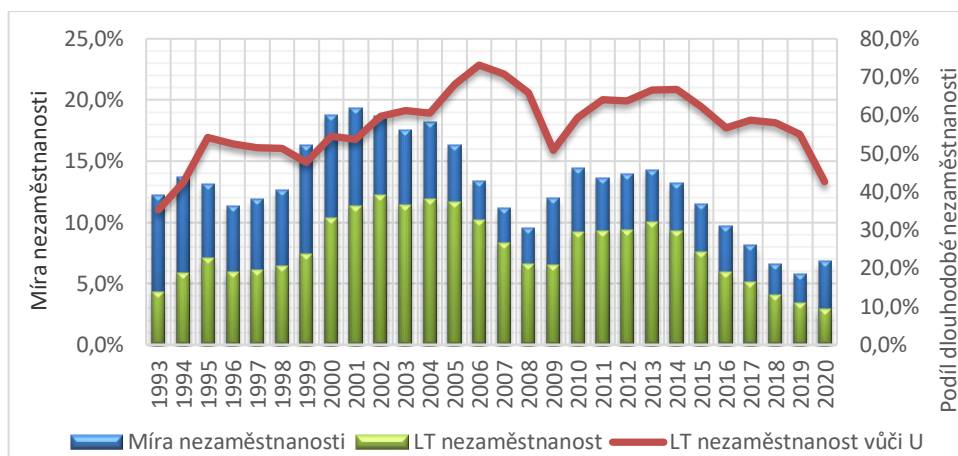

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Vzhledem k tomu, že od vzniku samostatného Slovenska, došlo k enormnímu zvyšování poptávky, kterému se domácí nabídka nebyla schopna přizpůsobit, bylo nutné ji kompenzovat importem zboží ze zahraničí. Od roku 1996 však vyvstal problém v podobě pasivního salda obchodní bilance, který se vláda pokusila zmírnit omezením dovozů, a kvůli nedostatečné konkurenceschopnosti slovenských podniků následně došlo ke zvyšování tlaku na růst cenové hladiny. V roce 1998 inflace vzrostla zejména kvůli úpravám vybraných spotřebních daní, změnám DPH, stanovení minimální ceny cukru a zrušení pevného směnného kurzu slovenské koruny.

V roce 1998 proběhly na Slovensku parlamentní volby, ze kterých vzešla nová vláda, podle které bylo nutné rozsáhlým způsobem reformovat ekonomiku země. Balík ekonomických opatření byl přijat v květnu 1999 i za cenu výrazného snížení hospodářského růstu, zvýšení inflace na hodnotu 10,6 % a zvýšení podílu veřejného dluhu na HDP z hodnoty 33,9 % v roce 1998 až na hodnotu 47,1 % v roce 1999. Míra nezaměstnanosti meziročně stoupla o téměř čtyři procentní body a rostla až do roku 2001, kdy dosáhla vůbec nejvyšší hodnoty za celé sledované období, konkrétně 19,3 % (Bednár, 2009). Míra dlouhodobé nezaměstnanosti se však zvyšovala ještě déle, a to až do roku 2006, kdy se vyšplhala až na velice nepříznivou hodnotu 73,1 % (viz graf č. 18).

Graf 18: Vývoj nezaměstnanosti na Slovensku v %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD a SB

Od roku 2000 se Slovensko těšilo intenzivnímu hospodářskému růstu, o kterém svědčí i přijetí země do mezinárodní organizace OECD v prosinci 2000. Následující roky se pak nesly v duchu reálné konvergence Slovenska do Evropské unie. Ta byla oficiálně završena 1. května 2004, kdy bylo Slovensko spolu s ostatními státy V4 oficiálně přijato za člena EU. 29. března téhož roku se stalo Slovensko členem i mezinárodní vojenské organizace NATO.

Ekonomický růst Slovenska po vstupu do EU ještě zrychlil a vyvrcholil rekordním meziročním přírůstkem HDP o 10,8 % v roce 2007. Průměrně dosahoval slovenský HDP v období 2004-2007 meziročního růstu v hodnotě 7,8 %, míra inflace v roce 2005 klesla pod hranici 5 % a až do roku 2008 docházelo k intenzivnímu snižování míry nezaměstnanosti, která klesla z hodnoty 18,2 % v roce 2004 na hodnotu 9,5 % v roce 2008. Od roku 2006 se začala snižovat i hodnota podílu dlouhodobě nezaměstnaných osob na celkovém počtu nezaměstnaných. Tato klesající tendence se zastavila až v roce 2009 na hodnotě 50,9 %. V neposlední řadě je nutné podotknout, že mezi lety 2004 a 2008 docházelo k výraznému snižování podílu veřejného dluhu na HDP, a to o více než 13 %.

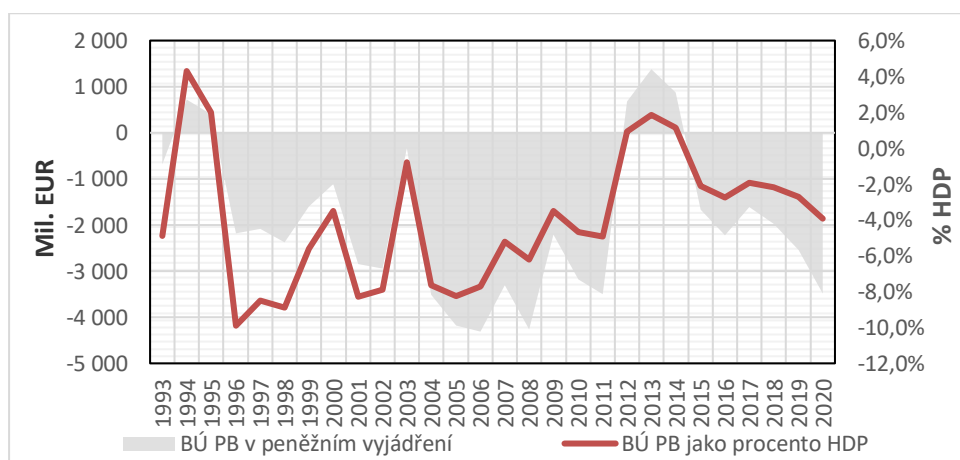
V roce 2008 začala i na Slovensko dopadat světová hospodářská krize, která se projevila výrazným zpomalením tempa růstu HDP, jehož hodnota meziročně klesla z 10,8 % v roce 2007 na 5,6 % v roce 2008 a současně stoupla i míra inflace o téměř dva procentní body. Před plným příchodem krize došlo k fixaci slovenské koruny na euro, která sice uchránila zemi před velkými měnovými výkyvy, avšak následné posílení koruny, kterou nebylo možné depreciovat, zapříčinilo výraznou ztrátu cenové konkurenceschopnosti země a velký pokles

vývozu, který tvořil značnou část HDP. K 1. lednu 2009 se stalo oficiální měnou Slovenska euro, a země je tak dodnes jedinou ze skupiny V4, která se připojila do eurozóny. Benevolentnější fiskální politika, ve které Slovensko pokračovalo i v období krize, s sebou v roce 2009 přinesla výrazné zvýšení veřejného dluhu a míry nezaměstnanosti. V tomto roce zároveň došlo i k dramatickému propadu HDP na hodnotu -5,5 %.

Od roku 2010 až do roku 2019 se slovenské ekonomice opět dařilo, i když už ne v takové míře jako před krizí. HDP vykazoval průměrný meziroční přírůstek ve výši 3 % a na rozdíl od České republiky nebo Maďarska se ukazatel meziroční změny HDP nepropadl do záporných čísel ani v letech 2012-2013. Míru inflace se dařilo držet na velice slušné úrovni, ale stejně jako v Polsku a Maďarsku vykazovala v období 2014-2016 hodnoty odpovídající deflaci, kvůli poklesu cen potravin, energií a především pohonných hmot. Mezi lety 2010 a 2013 měla míra nezaměstnanosti kolísavý charakter, ale od roku 2014 začala klesat až na hodnotu 5,8 % v roce 2019. Na druhé straně dlouhodobá nezaměstnanost si svou kolísavost udržela až do roku 2019, ve kterém vykazovala hodnotu 55 %, což je nejlepší výsledek od roku 2009.

Běžný účet platební bilance dosahoval kladných výsledků mezi lety 2012 a 2014, což bylo způsobeno větším množstvím vývozu, ke kterému patrně přispěl i přechod Slovenska na společnou měnu euro. Jak je však patrné z grafu č. 19, od roku 2015 vykazuje běžný účet platební bilance opět záporné saldo, a to až do roku 2020.

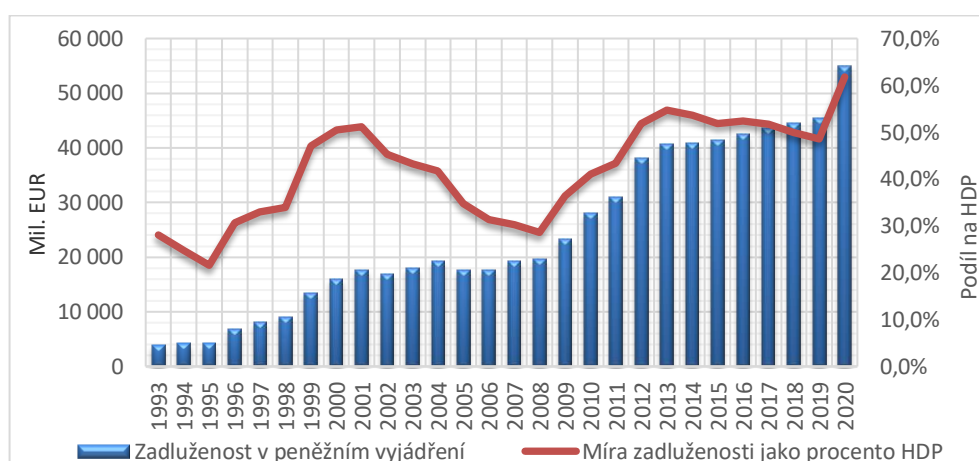
Graf 19: Vývoj BÚ PB Slovenska v milionech EUR a v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF a NBS

Graf č. 20 zobrazuje vývoj zadluženosti Slovenska, a je z něj zřejmé, že od roku 2013 docházelo ke snižování zadluženosti v poměru k HDP, kromě drobné odchylky v roce 2016. Hodnotu ukazatele se podařilo snížit z původních 54,7 % v roce 2013 až na 48,5 % v roce 2019. Stejně jako v ostatních zemích Visegrádské čtyřky, i na Slovensku došlo v roce 2020 k extrémnímu nárůstu podílu veřejného dluhu na HDP, o více než 13 %, v reakci na pandemii koronaviru COVID-19.

Graf 20: Vývoj zadluženosti Slovenska v milionech EUR a v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Koronavirová krize se samozřejmě nedotkla pouze míry zadlužení, ale i ostatních makroekonomických ukazatelů. Například HDP meziročně klesl na hodnotu -7,1 %, což je největší propad za celou dobu existence samostatného Slovenska, a také největší propad ze všech zemí V4. Míra nezaměstnanosti stoupla o jeden procentní bod na hodnotu 6,8 % a zároveň, v reakci na snížení exportu, došlo k propadu běžného účtu platební bilance na hodnotu -3,9 % HDP.

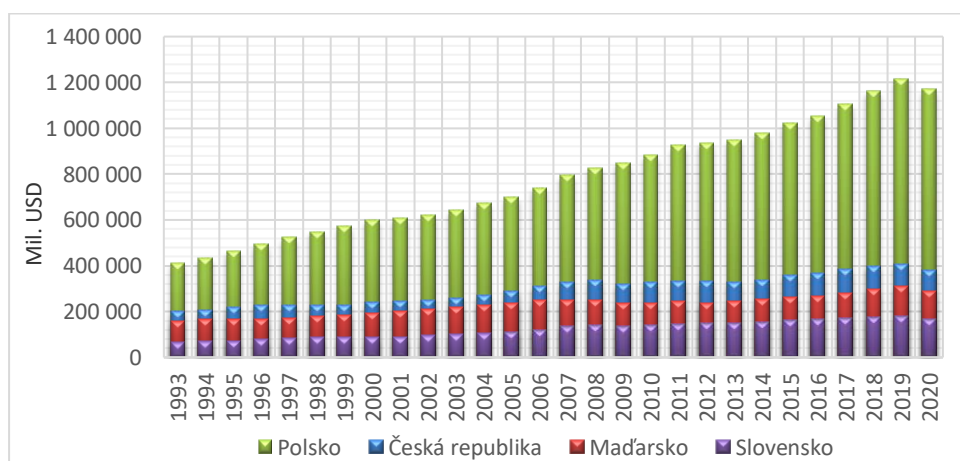
4.2 Komparace jednotlivých makroekonomických ukazatelů států V4

Tato kapitola je věnována srovnání vývoje makroekonomických ukazatelů v zemích Visegrádské čtyřky v období 1993-2020. V této části práce je kladen zvláštní důraz na porovnání dvou různých světových krizí a jejich dopadů na ekonomiky zemí V4. První z nich je světová ekonomická krize z roku 2008 a druhou poté koronavirová krize z roku 2020.

4.2.1 HDP

Vzájemné porovnávání HDP různých zemí, je na základě Evropského srovnávacího programu, prováděno pomocí ukazatele HDP přepočteného podle parity kupní síly (PPP). Z grafu č. 21 je vidět, že nejvyšší hodnoty reálného HDP podle PPP dosahuje s velkým náskokem Polsko, na druhém místě se umístila Česká republika, za ní Maďarsko a na posledním místě je poté Slovensko. Od roku 2015 dosahuje Polsko hodnot převyšujících 1 bilion USD, kdežto Česká republika vykazuje v letech 2015-2020 průměrnou hodnotu tohoto ukazatele „pouze“ 382,5 miliard USD. Maďarský reálný HDP podle PPP v posledních pěti letech průměrně odpovídá hodnotě 285 miliard USD a Slovensko vykazuje v tomto období průměrnou hodnotu 171 miliard USD.

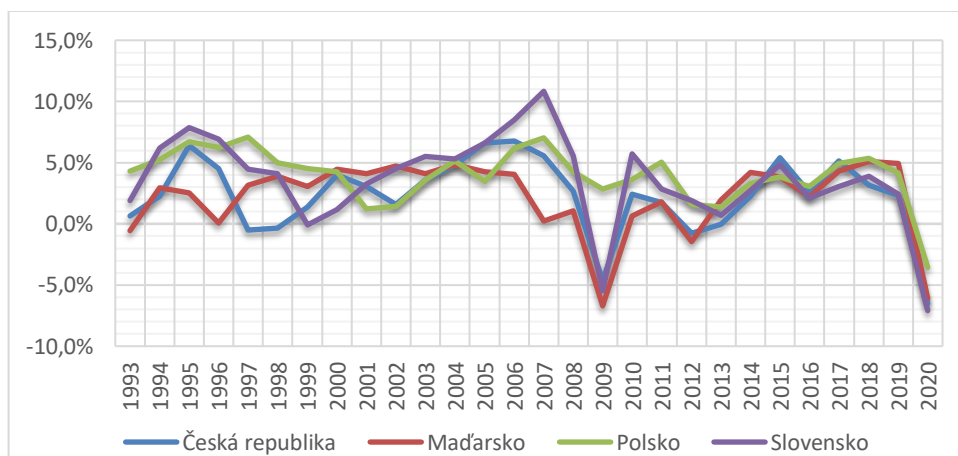
Graf 21: Vývoj reálného HDP podle PPP ve státech V4 v milionech USD

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Z grafu č. 21 je dále patrné, že lineární vývoj HDP v jednotlivých zemích V4 je narušen menšími odchylkami v krizových letech. Jak je vidět, prvním z těchto krizových bodů, je rok 2009, kdy se naplno projevila světová ekonomická krize, a následně zapříčinila propad České, Maďarské a Slovenské ekonomiky. Nicméně ekonomika Polska kritický rok ustála a došlo pouze ke zpomalení růstu ekonomiky. Druhým kritickým bodem, kterému už ani Polsko nedokázalo odolat, byl rok 2020, který se celý nesl ve znamení koronavirové krize. Průměrný propad ekonomik zemí V4 v roce 2020 činil 25 364 milionů USD. Tato hodnota je zhruba šestkrát větší, než tatáž hodnota z roku 2009 (4 235 milionů USD). Je však nutné podotknout, že vykazovaná hodnota z roku 2009 je silně ovlivněna Polskem, u kterého nedošlo k propadu ekonomiky do záporných hodnot. Pokud by byly porovnávány propady HDP zemí V4 bez Polska, pak by byl propad ekonomiky, způsobený pandemií COVIDu-19, 1,5x větší než během krize v roce 2009. Zmíněné poklesy reálného HDP zemí V4 jsou dobře viditelné v grafu č. 22, který zobrazuje vývoj meziročních změn HDP v jednotlivých zemích.

Graf 22: Vývoj meziroční změny HDP ve státech V4 v %

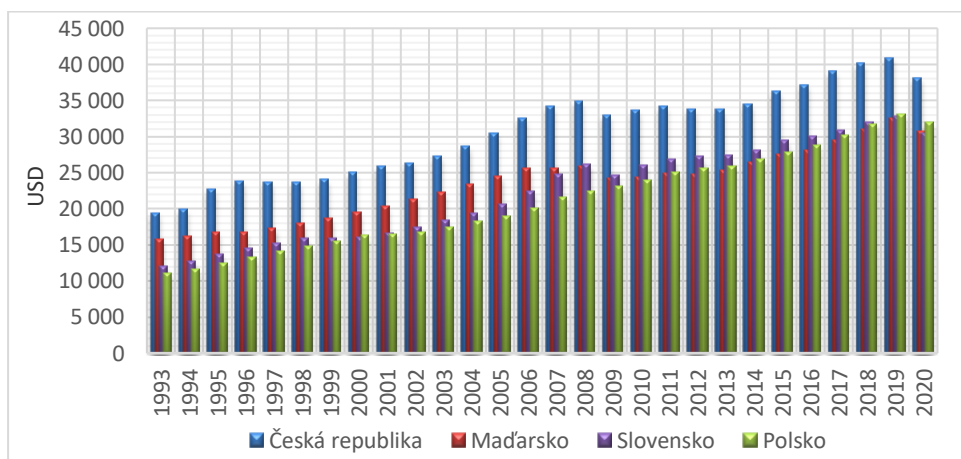
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Z grafu č. 22 je dobře vidět, že všechny země V4 provázely na začátku sledovaného období rychlý hospodářský růst, který byl jako první ukončen v Maďarsku v roce 1996. V tomtéž roce došlo ke zpomalení ekonomiky i v ostatních zemích V4, ale tvrdší propad přišel jen v České republice o rok později (1997). Slovensko zaznamenalo pokles v roce 1999 a Polsko poté až v roce 2001. Od té doby docházelo ve všech sledovaných zemích k velmi pozitivnímu vývoji, průměrný roční přírůstek HDP odpovídal 4,7 %, a ukončen byl až v roce 2009 světovou hospodářskou krizí. Z grafu č. 22 je patrné, že Česká republika, Maďarsko a Slovensko byly zasaženy vcelku podobně, s tím, že nejhorší hodnoty meziroční změny HDP

dosáhlo Maďarsko, a naopak nejlepší Česká republika. Výjimkou bylo Polsko, které, jak bylo zmíněno výše, si zvládlo udržet přírůstek HDP v kladných číslech, konkrétně o 2,8 %. Od té doby se ekonomiky jednotlivých zemí začaly opět zotavovat, a kromě menší recese z let 2012-2013, která zasáhla především Česko a Maďarsko, se změny HDP držely na velice přívětivých hodnotách. Propad, kterému se neubránila žádná ze zemí V4, přišel v roce 2020 a průměrně odpovídal hodnotě -5,8 %, přičemž nejsilněji bylo zasaženo Slovensko. Zajímavé je, že Maďarsko během koronavirové krize v roce 2020, čelilo menšímu poklesu HDP než během krize v roce 2009, což ovšem neplatí pro ostatní země V4.

Posledním grafem, znázorňujícím vývoj HDP v zemích V4, je graf č. 23, který zachycuje hodnoty reálného HDP podle parity kupní síly přepočítané na jednoho obyvatele (tzv. per capita) ve sledovaném období 1993-2020.

Graf 23: Vývoj reálného HDP PPP per capita ve státech V4 v milionech USD

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

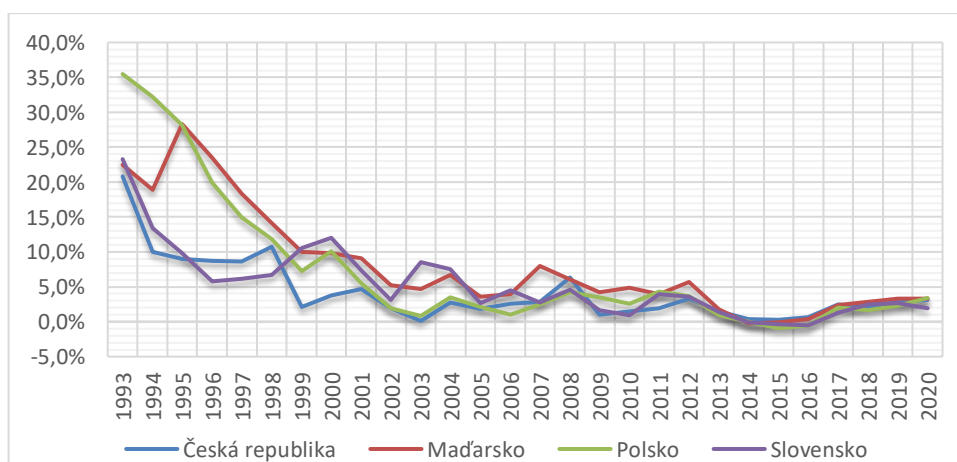
V grafu č. 21 bylo vidět, že nejvyššího reálného HDP podle PPP dlouhodobě dosahuje Polsko, což je logické, neboť počet obyvatel Polska dalece převyšuje počty obyvatel v ostatních zemích V4. Má-li tedy Polsko téměř 38 milionů obyvatel, je samozřejmé, že hodnota jeho HDP bude výrazně vyšší než hodnota HDP Slovenska, které má pouze 5,5 milionů obyvatel. Pokud jsou mezi sebou země porovnávány na základě ukazatele přepočteného na jednoho obyvatele, pak je z grafu č. 22 evidentní, že po celou dobu sledovaného období dosahuje nejvyšší hodnoty reálného HDP podle PPP na obyvatele nikoliv Polsko, ale Česká republika. Nejvyšší hodnoty, 40 939 USD na obyvatele, dosáhla ČR v roce 2019. Na druhém místě bylo až do roku 2007 Maďarsko, ale v roce 2008 bylo

předstiženo Slovenskem a v roce 2011 následně i Polskem. Polsko se tak dostalo z posledního místa v roce 1993 až na místo druhé v letech 2019 a 2020. Je však nutné podotknout, že Česká republika má před ostatními zeměmi V4 velký náskok, který jen za posledních deset let průměrně odpovídá hodnotě zhruba osm tisíc dolarů, oproti průměru zbylých zemí skupiny. Další zajímavostí je, že od roku 2009 se hodnoty HDP podle PPP na obyvatele Maďarska, Polska a Slovenska stále více vzájemně přibližují. V roce 2019 byl ve zmíněných zemích vzájemný rozdíl mezi vykazovanými hodnotami tohoto ukazatele menší než tisíc dolarů. V roce 2020 si však Polsko získalo vůči Maďarsku a Slovensku drobný náskok v hodnotě 1 353 USD.

4.2.2 Inflace

Na začátku sledovaného období se všechny čtyři země V4 potýkaly s problémem vysoké inflace, která byla nejvýraznější v Polsku. Všem státům se jí dařilo úspěšně snižovat, jen v Maďarsku byl v roce 1995 zaznamenán opětovný nárůst, který byl způsoben některými reformami Bokrosova balíku, který byl blíže popsán v kapitole 4.1.2 *Maďarsko*. Reformy, které byly hlavními příčinami růstu inflace, byly zavedení dovozní přírážky a devalvace maďarského forintu. Od roku 1996 se však i Maďarsku dařilo míru inflace snižovat (viz graf č. 24).

Graf 24: Vývoj míry inflace ve státech V4 v %

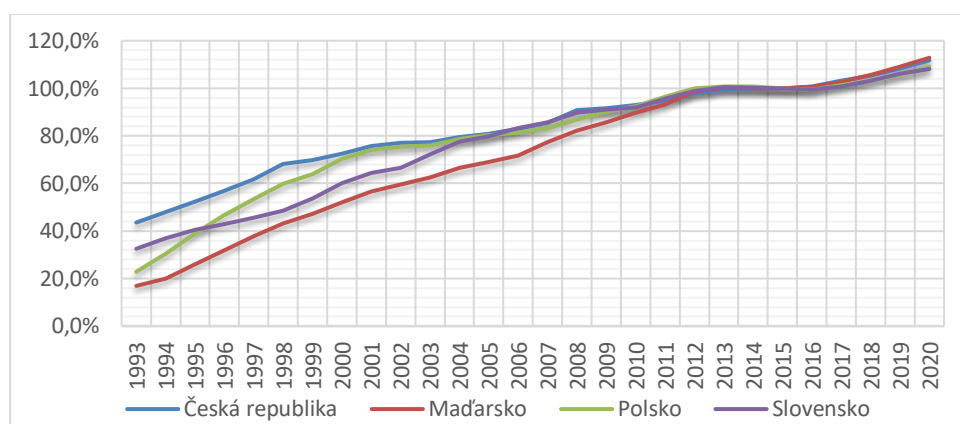
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Z grafu č. 24 je dále patrné, že od roku 2001 již žádná ze zemí V4 nikdy nepřekročila hranici 10 %. Naopak v období 2014-2016 dosahovaly všechny země Visegrádského uskupení, s výjimkou České republiky, hodnot odpovídajících deflaci.

Česká republika v tomto období sice deflaci neregistrovala, ale míra inflace byla nejnižší za celé sledované období, konkrétně 0,3 % v letech 2014 a 2015 a 0,7 % v roce 2016. Od roku 2017 odpovídá míra inflace v zemích V4 průměrné hodnotě 2,5 %.

Kapitola 3.2.2.2 *měření inflace* uvádí, že nejčastěji je míra inflace měřena pomocí indexu spotřebitelských cen CPI. Vývoj tohoto indexu ve sledovaném období je zachycen v grafu č. 25. Z grafu je vidět, že index spotřebitelských cen má v období 1993-2020 rostoucí tendenci a výchozím rokem je podle dat OECD rok 2015, který v grafu odpovídá hodnotě 100 %.

Graf 25: Vývoj indexu spotřebitelských cen ve státech V4 (2015 = 100)

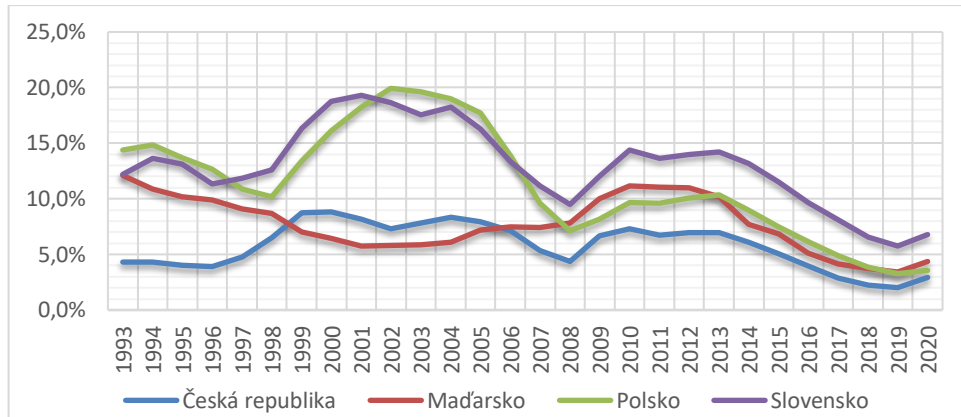
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Z grafu č. 25 je vidět, že v roce 1993 byly znatelné rozdíly v cenách spotřebních košů České republiky a např. Maďarska. Nejrychleji zdražoval polský spotřební koš, který po roce 2000 dosáhl téměř shodné hodnoty CPI jako český spotřební koš. Od roku 2010 vykazují spotřební koše všech zemí V4 velmi podobné hodnoty.

4.2.3 Nezaměstnanost

Z dlouhodobého hlediska je vysoká míra nezaměstnanosti největším problémem na Slovensku, které za celé sledované období dosahuje průměrné hodnoty 13 %. Druhé Polsko vykazuje oproti Slovensku nižší průměrnou míru nezaměstnanosti, ale stále ještě převyšuje desetiprocentní hranici, přesněji odpovídá hodnotě 11,3 %. V Maďarsku je ve sledovaném období průměr míry nezaměstnanosti roven hodnotě 7,7 % a v České republice pak 5,8 %. Vývoj míry nezaměstnanosti v jednotlivých letech je zachycen v grafu č. 26.

Graf 26: Vývoj míry nezaměstnanosti ve státech V4 v %

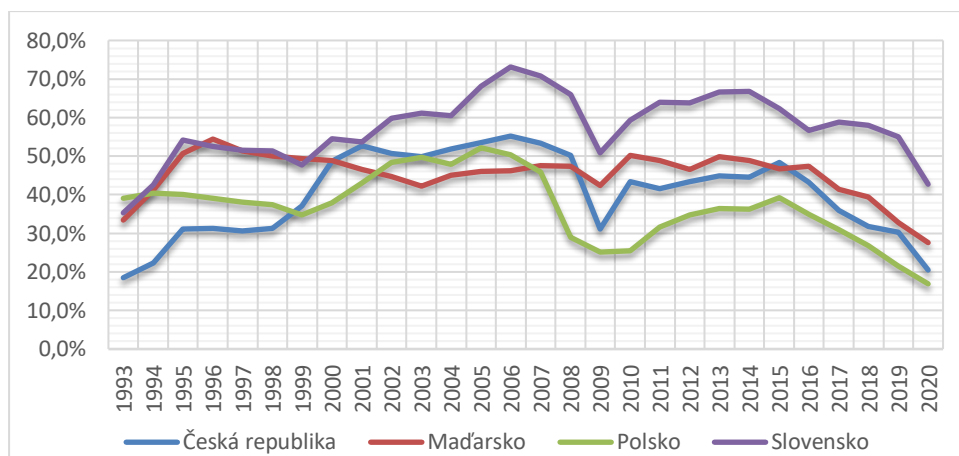

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Graf č. 26 ukazuje, že v České republice, Polsku a na Slovensku se nezaměstnanost vyvíjela vcelku podobně. Na druhé straně Maďarsko zaznamenalo v období 1998-2008 zcela opačný směr vývoje. Na přelomu tisíciletí docházelo k růstu nezaměstnanosti všude kromě Maďarska, které míru nezaměstnanosti naopak snižovalo. Hlavní příčinou tohoto trendu v Maďarsku bylo snížení sociálních dávek v nezaměstnanosti. Dále se Maďarsko vymyká v období vstupu zemí V4 do EU, kdy se všem zemím dařilo míru nezaměstnanosti snižovat, ale v Maďarsku naopak rostla. Zde bylo na vině zvýšení důchodového věku pro ženy. Od ekonomické krize v roce 2008 se však vývoj tohoto ukazatele ve všech zemích V4 sjednotil, a až do konce sledovaného období vykazuje velmi podobný průběh. V roce 2020 je u všech sledovaných zemí patrný nárůst míry nezaměstnanosti, který byl zapříčiněn reakcí firem na koronavirovou krizi a s ní související vládní opatření.

Souvisejícím problémem je podíl dlouhodobé nezaměstnanosti, která je zachycena v grafu č. 27. Nejvyšší hodnoty tohoto ukazatele opět vykazuje Slovensko, a potvrzuje se tím výše nastíněný problém země s bojem proti nezaměstnanosti.

Graf 27: Vývoj podílu dlouhodobé nezaměstnanosti ve státech V4 v %

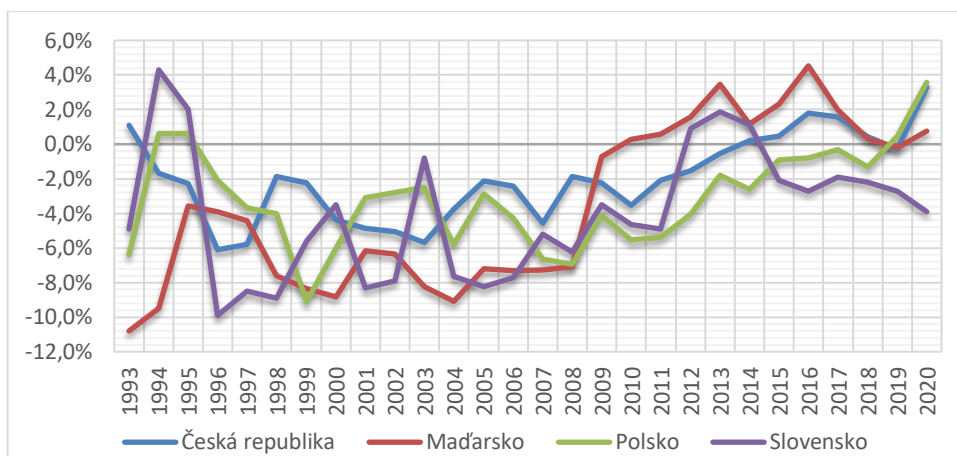
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Průměrná hodnota dlouhodobé nezaměstnanosti je nejnižší v Polsku, kde ve sledovaném období dosahuje 37 %. V České republice odpovídá podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných hodnotě 40 % a v Maďarsku pak 45 %. Slovensko vykazuje tuto hodnotu ve výši 57 %. Je nutné podotknout, že od roku 2015 má dlouhodobá nezaměstnanost klesající tendence na celém území V4.

4.2.4 Platební bilance

Na začátku sledovaného období měly Maďarsko, Polsko a Slovensko záporná salda svých běžných účtů, přičemž nejnižší hodnoty dosahoval Maďarský běžný účet, který ke konci roku 1993 vykazoval záporné saldo odpovídající -10,8 % HDP. Běžné účty zmíněných zemí následně rostly a už v roce 1994 dosahovalo Slovensko přebytku ve výši 4,3 % HDP. Naproti tomu Česká republika vykazovala v roce 1993 kladné saldo běžného účtu, ale od té doby došlo ke klesání, které se zastavilo až v roce 1996 na hodnotě -6,1 % HDP. Výsledek České republiky byl v tomto roce druhý nejhorší po Slovensku, které vykazovalo saldo běžného účtu odpovídající schodku ve výši -9,9 % HDP. Až do roku 2009 se běžné účty zemí V4 nepřeklenuly do kladných hodnot. Těch dosáhlo jako první Maďarsko v roce 2010 a dále pak Slovensko v roce 2012. Slovensko si však kladné saldo běžného účtu udrželo pouze do roku 2014. Česká republika měla přebytkový běžný účet až od roku 2014 a Polsko dokonce až od roku 2019 (viz graf č. 28).

Graf 28: Vývoj běžného účtu platební bilance ve státech V4 v % HDP

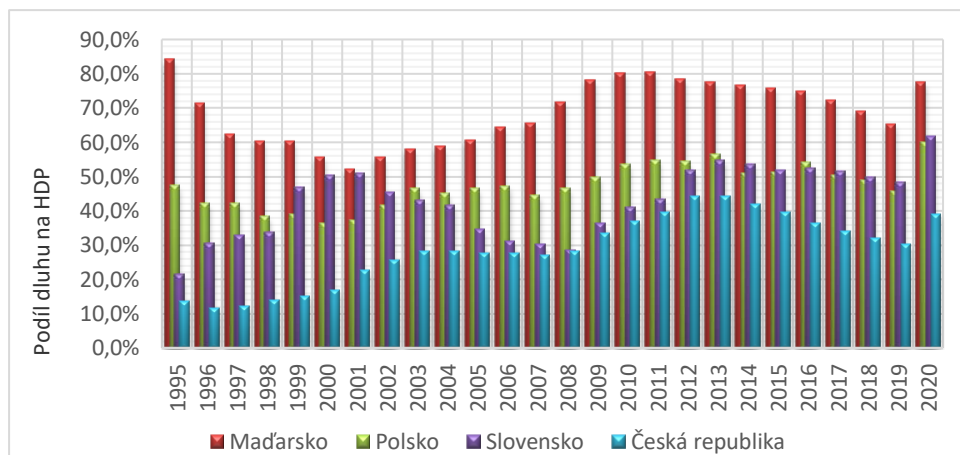
Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF a národních bank zemí V4

Viditelný trend ve všech zemích V4, kromě Maďarska, je, že v období ekonomické krize z roku 2008 došlo ke snížení míry exportu, a tím byly způsobeny propady sald běžných účtů zmíněných zemí. Zcela opačný trend je patrný u všech zemí V4, s výjimkou Slovenska, v roce 2020, kdy země naopak omezovaly import. Běžné účty České republiky, Maďarska a Polska tak skončily s nezanedbatelným, v případě České republiky a Polska dokonce rekordním, přebytkem. Příčinou byly, kromě zmíněného omezení dovozu, i odložené výplaty dividend.

4.2.5 Zadluženost

Posledním analyzovaným makroekonomickým ukazatelem je relativní váha veřejného dluhu. Z grafu č. 29 je evidentní, že dlouhodobě dosahuje nejvyšších hodnot veřejného dluhu na HDP Maďarsko. Průměrná výše relativní váhy veřejného dluhu zde ve sledovaném období odpovídá hodnotě 70,2 %. Jedná se tak o jedinou zemi V4, která nesplňuje Maastrichtské konvergenční kritérium, které říká, že veřejný dluh v poměru k HDP by neměl převyšovat hodnotu 60 %. Druhého nejhoršího výsledku dosahuje Polsko s průměrným podílem 49,3 % veřejného dluhu na HDP. Na Slovensku tento ukazatel vykazuje hodnotu 41,9 % HDP. Za celé sledované období vykazuje nejnižší hodnotu relativní váhy veřejného dluhu Česká republika, a to ve výši 27,9 %.

Graf 29: Vývoj míry zadluženosti ve státech V4 v % HDP

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Graf č. 29 dále ukazuje, že po překonání transformační recese na počátku devadesátých let, docházelo ve všech zemích V4, kromě Slovenska, ke snižování relativní váhy veřejného dluhu. Na Slovensku došlo ke klesání až od roku 2002. Intenzivní růst zadlužení byl zaznamenán v období 2008-2013, kdy se jednotlivé státy vyrovnávaly s ekonomickou krizí z roku 2008. V letech 2014-2019 podíl veřejného dluhu na HDP v zemích V4 převážně klesal. K enormnímu růstu zadluženosti došlo v roce 2020 ve všech zemích V4, neboť jednotlivé vlády byly nuceny reagovat na celosvětovou pandemii onemocnění COVID-19. Zvýšení vládních výdajů se ve sledovaných zemích projevilo průměrným nárůstem veřejného dluhu na HDP o 12,1 %. Je evidentní, že Maďarský podíl veřejného dluhu na HDP dosahuje v roce 2020 téměř dvojnásobné hodnoty (77,4 %) oproti České republice (39,1 %). Polsko a Slovensko vykazují v roce 2020 podobné hodnoty okolo 60 % HDP.

4.3 Statistické modelování: stanovení prognóz veřejného dluhu států V4

Tato kapitola je věnována analýze časových řad a následnému stanovení prognóz ukazatele „veřejný dluh“ pro všechny čtyři země Visegrádské skupiny. Vzhledem k tomu, že tato část práce se nezabývá charakteristikou časové řady ani popisem jejího vývoje, je k prognózování zvolena metoda dekompozice časových řad pomocí adaptivních modelů exponenciálního vyrovnávání. Využití této metody je vhodné v případě, že cílem je „pouze“ získání té nejlepší prognózy.

Prognostická metoda bude aplikována na časovou řadu veřejného dluhu v milionech národních měn jednotlivých zemí V4. Soubor výchozích dat vykazuje 28 pozorování (28 let) za období 1993-2020 a předpověď je vytvořena na tři následující období, tzn. roky 2021-2023. Na jednotlivé časové řady byly aplikovány metody exponenciálního vyrovnávání s lineárním trendem (tzv. holtovo exponenciální vyrovnávání) a s exponenciálním trendem. Tabulky ověřující vhodnost prognóz, tzn. tabulky 1, 3, 5 a 7, v sobě nesou informace o šesti různých charakteristikách prognózy. Jedná se o průměrnou chybu, průměrnou absolutní chybu, součet čtverců, průměrný čtverec, průměrnou procentuální chybu a v posledním řádku pak průměrnou absolutní procentuální chybu. Vhodnost prognóz v této práci byla posouzena na základě průměrné absolutní procentuální chyby MAPE. Hodnota MAPE by měla být co nejnižší, u kvalitních předpovědí ideálně do 5 %. Získané prognózy jsou následně graficky zpracovány. Aby měly grafy stejnou vypovídací hodnotu jako v kapitole 4.1 *Deskripce makroekonomického vývoje jednotlivých států V4*, byly vypočtené hodnoty zpracovány za využití oficiálních makroekonomických prognóz HDP, získaných z databáze mezinárodního měnového fondu. Z oficiálních prognóz HDP byl vypočten podíl prognózované výše veřejného dluhu na předpokládaném HDP v letech 2021-2023.

4.3.1 Česko

Jak vyplývá z posledního řádku tabulky č. 1, jako vhodnější, se v případě České republiky, jevil model exponenciálního vyrovnávání v exponenciálním trendem, neboť jeho průměrná absolutní procentuální chyba MAPE odpovídá hodnotě 6,69 %, což je hodnota pro prognózování ještě přijatelná. V případě využití modelu s lineárním trendem, hodnota MAPE dosahuje hodnoty 8,58 %. Je tedy evidentní, že model s exponenciálním trendem podá spolehlivější předpověď než model s trendem lineárním.

Tabulka 1: Ověření vhodnosti modelu pro ČR

Exp. smoothing: S0=186E3 T0=1,029 (Data_DP) Expon.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=,190 Česká republika	
Summary of error	Error
Mean error	-1,869980E+04
Mean absolute error	7,212173E+04
Sums of squares	3,495810E+11
Mean square	1,248503E+10
Mean percentage error	-8,559781E-02
Mean abs. perc. error	6,685157E+00

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Tabulka č. 2 obsahuje hodnoty časové řady, očištěné hodnoty časové řady a hodnoty reziduí. V posledních třech řádcích (viz řádky 29-31) jsou vypočteny prognózy hodnoty pro roky 2021 a 2023. Adaptivní model exponenciálního vyrovnávání tedy říká, že výše veřejného dluhu ČR v roce 2021 by měla být 2324 miliard CZK, což se zatím jeví jako velmi konzervativní odhad. Dnes už je však známo, že i v roce 2020 vláda ČR velmi nadhodnotila výši potřebných financí, a pětisetmiliardový schodek státního rozpočtu nebyl naplněn o více než 132 miliard CZK. Je tedy velmi pravděpodobné, že vypočtená prognóza se bude skutečnosti blížit více než dosavadním odhadům Ministerstva financí ČR. V roce 2022 by výše veřejného dluhu měla odpovídat hodnotě 2477 miliard CZK a v roce 2023 poté 2640 miliard CZK.

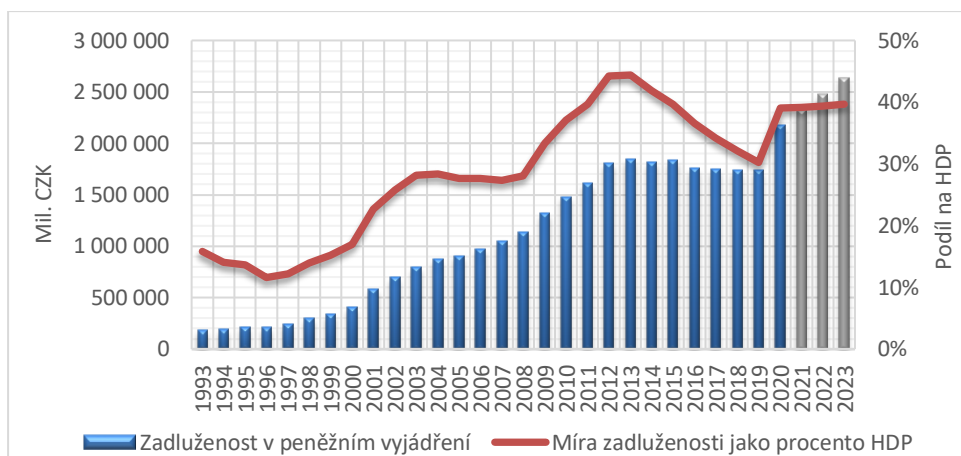
Tabulka 2: Stanovení prognózy pro ČR na období 2021-2023

Exp. smoothing: S0=186E3 T0=1,029 (Data_DP) Expon.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=,190 Česká republika			
Case	Česká republika	Smoothed Series	Resids
1	188716	191443	-2727
2	194209	193683	526
3	216645	199424	17221
4	211777	226112	-14335
5	240341	218369	21972
6	300976	252560	48416
7	342083	327797	14286
8	405418	375653	29765
9	585615	451905	133710
10	695133	689461	5672
11	795040	819679	-24639
12	873493	932132	-58639
13	910183	1011872	-101689
14	973107	1034242	-61135
15	1054633	1093324	-38691
16	1136774	1176955	-40181
17	1319002	1260394	58608
18	1480097	1475359	4738
19	1613650	1656561	-42911
20	1805307	1797148	8159
21	1840247	2012334	-172087
22	1818888	2017951	-199063
23	1836047	1957147	-121100
24	1754737	1952384	-197647
25	1749677	1830032	-80355
26	1734602	1809531	-74929
27	1738453	1779827	-41374
28	2180734	1775900	404834
29		2324195	
30		2477094	
31		2640051	

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Graf č. 30 zachycuje vývoj zadlužení České republiky, rozšířený o prognózu na roky 2021-2023 (viz šedé sloupce). Graf vypovídá o tom, že v následujících letech bude mít veřejný dluh ČR rostoucí tendenci, která je způsobena snahami vlády o minimalizaci dopadů pandemie COVIDu-19. Česká republika má výhodu v tom, že poměr veřejného dluhu na HDP se v přechozích letech držel na relativně nízké úrovni, a tím pádem je zde prostor pro rekordní investice, které mají napomoci obnovit hospodářský růst. Podíl veřejného dluhu na HDP by se v období 2021-2023 měl držet okolo 40 %.

Graf 30: Prognóza vývoje zadlužení v ČR v letech 2021-2023

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

4.3.2 Maďarsko

V případě Maďarska se, jako u jediné sledované země, jevil vhodnější adaptivní model exponenciálního vyrovnávání s lineárním trendem, tzv. Holtovo lineární vyrovnávání. Jak je vidět v tabulce č. 3, průměrná absolutní procentuální chyba MAPE odpovídá hodnotě 4,15 %, což znamená, že se jedná o velice kvalitní model a předpovědi by tak měly být velmi přesné. V případě, že by se u Maďarska použil stejný model jako u České republiky, hodnota MAPE by zvýšila na 4,30 %, z čehož vyplývá, že i když by se jednalo o velice dobrý model, nebyl by tak dobrý jako ten s lineárním trendem.

Tabulka 3: Ověření vhodnosti modelu pro HU

Exp. smoothing: S0=275E4 T0=117E4 (Data_DP) Lin.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=,310 MAĎARSKO	
Summary of error	Error
Mean error	1,018269E+05
Mean absolute error	5,455465E+05
Sums of squares	1,747486E+13
Mean square	6,241021E+11
Mean percentage error	-5,803064E-01
Mean abs. perc. error	4,150666E+00

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Z tabulky č. 4 (viz řádky 29-31) vyplývá, že hodnota Maďarského veřejného dluhu v roce 2021 by měla dosahovat výše 37 090 miliard maďarských forintů, což je nárůst o více než 2 biliony HUF oproti roku 2020, a dokonce více než 6 bilionů HUF oproti roku 2019. Během roku 2022 by výše maďarského veřejného dluhu měla stoupnout na hodnotu 39 149 miliard

HUF a poté na hodnotu 41 207 miliard HUF v roce 2023. I když Maďarsko dlouhodobě vykazuje velmi vysoké hodnoty podílu veřejného dluhu na HDP, koronavirová krize ho v tomto ohledu nezasáhla více než ostatní země V4. Meziroční přírůstek veřejného dluhu v roce 2020 v Maďarsku odpovídal hodnotě 12 %, což je sice horší výsledek, než jakého dosáhla Česká republika, ale na druhé straně lepší, než jaký vykazuje Polsko a Slovensko. Právě toto zvládnutí kritického roku 2020, pro Maďarsko znamená méně drastický růst veřejného dluhu v následujících letech.

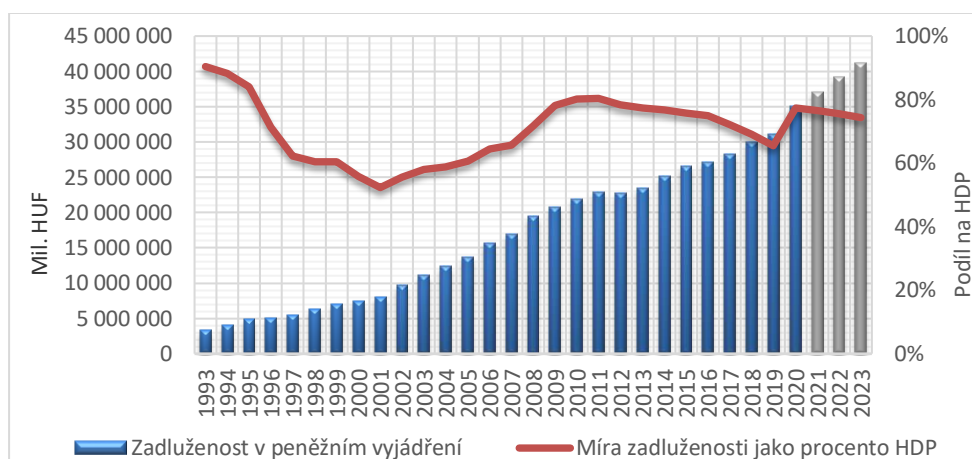
Tabulka 4: Stanovení prognózy pro HU na období 2021-2023

Exp. smoothing: S0=275E4 T0=117E4 (Data_DP) Lin.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=,310 MAĎARSKO			
Case	MAĎARSKO	Smoothed Series	Resids
1	3334723	3921727	-587004
2	4002301	4326760	-324459
3	4910985	4893756	17229
4	5087831	5807781	-719950
5	5506525	5761442	-254917
6	6319828	6101112	218716
7	7029460	6982217	47243
8	7422219	7706494	-284275
9	8046338	8011128	35210
10	9689629	8646162	1043467
11	11116431	10612928	503503
12	12422728	12195816	226912
13	13674097	13572456	101641
14	15684968	14855333	829635
15	16873887	17123391	-249504
16	19553724	18234964	1318760
17	20694740	21323617	-628877
18	21989864	22269681	-279817
19	22927098	23478062	-550964
20	22662231	24244497	-1582266
21	23431201	23489127	-57926
22	25109361	24240140	869221
23	26489814	26187759	302055
24	27100847	27661849	-561002
25	28311913	28098971	212942
26	29962641	29376049	586592
27	31077506	31208621	-131115
28	35032941	32282840	2750101
29		37090806	
30		39148672	
31		41206537	

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Prognóza je graficky zobrazena v grafu č. 31 (viz šedé sloupce), ze kterého vyplývá, že navzdory zvyšujícímu se veřejnému dluhu, bude docházet k poklesu jeho podílu na celkové hodnotě HDP. Výše maďarského veřejného dluhu by měla klesnout z hodnoty 77,4 % v roce 2020 na hodnotu 74,3 % v roce 2023.

Graf 31: Prognóza vývoje zadlužení v Maďarsku v letech 2021-2023

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

4.3.3 Polsko

Prognostický model Polska opět využívá, stejně jako v případě České republiky, exponenciální trend. Poslední řádek tabulky č. 5 ukazuje, že průměrná absolutní procentuální chyba MAPE je menší než 5 %, konkrétně 4,84 %, což znamená, že model je vhodný pro prognózování. Adaptivní model exponenciálního vyrovnávání s lineárním trendem vykazoval hodnotu MAPE 5,8 %.

Tabulka 5: Ověření vhodnosti modelu pro PL

Exp. smoothing: S0=132E3 T0=1,103 (Data_DP) Expon.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=,082 POLSKO	
Summary of error	Error
Mean error	-6,516336E+03
Mean absolute error	3,460398E+04
Sums of squares	1,090686E+11
Mean square	3,895308E+09
Mean percentage error	-1,072767E+00
Mean abs. perc. error	4,840024E+00

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Po 15% nárůstu veřejného dluhu v roce 2020, což je vůbec největší meziroční přírůstek ze všech sledovaných zemí, by měl polský veřejný dluh, podle stanovené prognózy, dosáhnout výše 1483 miliard PLN v roce 2021 (viz tabulka č. 6, řádky 29-31). Následující roky, by se hodnota dluhu měla vyšplhat až na 1611 miliard PLN v roce 2022 a poté 1750 miliard PLN v roce 2023. Po náhledu do oficiální makroekonomické predikce, zvané „strategie řízení dluhu veřejných financí“, bylo zjištěno, že vypočtená prognóza se může jevit jako nadhodnocená oproti oficiálním odhadům. Jedná se tedy o opačný problém než v případě České republiky, kde se vypočtená prognóza oproti oficiálním odhadům naopak jevila jako podhodnocená.

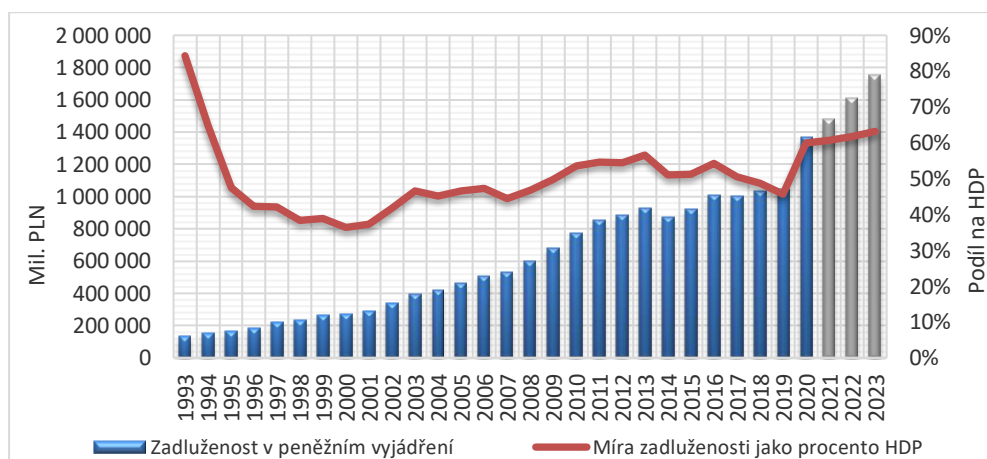
Tabulka 6: Stanovení prognózy pro PL na období 2021-2023

Exp. smoothing: S0=132E3 T0=1,103 (Data_DP) Expon.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=,082 POLSKO			
Case	POLSKO	Smoothed Series	Resids
1	138245	145186	-6941
2	152476	151878	598
3	163971	167567	-3596
4	182860	179882	2978
5	220697	200877	19820
6	232934	244403	-11469
7	262437	256962	5475
8	272317	290014	-17697
9	291181	299426	-8245
10	338665	319445	19220
11	394461	373372	21089
12	420945	436900	-15955
13	461625	464837	-3212
14	505534	509470	-3936
15	528434	557576	-29142
16	600811	580336	20475
17	683555	661731	21824
18	774707	754901	19806
19	856580	857407	-827
20	883524	947945	-64421
21	931060	972314	-41254
22	873909	1021063	-147154
23	923417	947061	-23644
24	1010022	998665	11357
25	1007180	1093346	-86166
26	1035717	1083223	-47506
27	1045391	1109909	-64518
28	1365520	1114936	250584
29		1483202	
30		1611026	
31		1749867	

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Oproti Maďarsku vykazuje polský veřejný dluh v poměru k HDP rostoucí tendence. Podíl tohoto ukazatele na HDP se zvýšil z hodnoty 45,7 % v roce 2019 na hodnotu 60 % v roce 2020, což je největší meziroční přírůstek ze všech sledovaných zemí. Tyto tendence by měly pomalým tempem pokračovat až roku 2023, ve kterém by veřejný dluh měl odpovídat hodnotě 63,26 % HDP (viz graf č. 32).

Graf 32: Prognóza vývoje zadlužení v Polsku v letech 2021-2023

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

4.3.4 Slovensko

Stejně jako u České republiky a Polska, i v případě Slovenska byl využit adaptivní model exponenciálního vyrovnávání s exponenciálním trendem. Tabulka č. 7 (viz poslední řádek) ukazuje, že prognostický model Slovenska je nejméně spolehlivý ze všech čtyř vypočtených modelů, neboť jeho průměrná absolutní procentuální chyba MAPE odpovídá hodnotě 7,73 %. V případě, že by byl zvolen model s trendem lineárním, MAPE by dosahovala ještě vyšší hodnoty, konkrétně 9,84 %.

Tabulka 7: Ověření vhodnosti modelu pro SK

Exp. smoothing: S0=3807, T0=1,063 (Data_DP) Expon.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=0,00 Slovensko	
Summary of error	Error
Mean error	393,183244
Mean absolute error	1686,860384
Sums of squares	148341628,686781
Mean square	5297915,310242
Mean percentage error	2,703604
Mean abs. perc. error	7,727253

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Slovensko zaznamenalo v roce 2020 meziroční růst veřejného dluhu o 13,3 %, což je nejvíce za celé sledované období. Podobné, i když nepatrně nižší, hodnoty dosahoval tento ukazatel v roce 1999, kdy byla slovenská ekonomika silně ovlivněna přijatými reformami. Jak je patrné z tabulky č. 8 (viz řádky 29-31), predikovaná hodnota veřejného dluhu na Slovensku je 55,8 miliardy EUR pro rok 2021. Tato hodnota sice značí zpomalení tempa růstu veřejného dluhu oproti roku 2020, avšak oproti předkrizovým rokům je tempo stále velmi vysoké. To potvrzují i prognózy pro roky 2022 a 2023, které vykazují hodnoty 62,3 a 66,2 miliardy EUR.

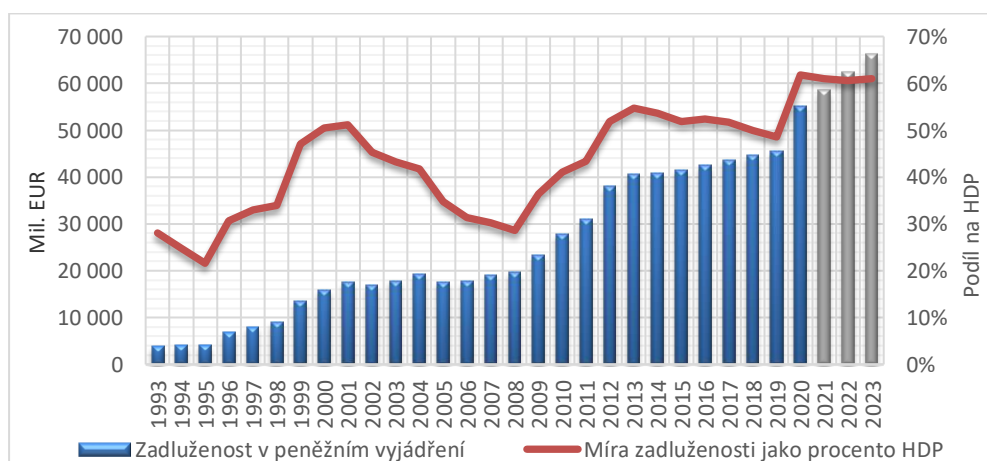
Tabulka 8: Stanovení prognózy pro SK na období 2021-2023

Case	Exp. smoothing: S0=3807, T0=1,063 (Data_DP) Expon.trend,no season; Alpha= 1,00 Gamma=0,00 Slovensko		
	Slovensko	Smoothed Series	Resids
1	3926,00	4048,59	-122,59
2	4175,00	4175,00	0,00
3	4268,00	4439,79	-171,79
4	6750,00	4538,69	2211,31
5	8068,00	7178,11	889,89
6	9052,00	8579,70	472,30
7	13449,00	9626,11	3822,89
8	15974,00	14301,98	1672,02
9	17565,00	16987,12	577,88
10	16909,00	18679,03	-1770,03
11	17937,00	17981,43	-44,43
12	19262,00	19074,62	187,38
13	17535,00	20483,66	-2948,66
14	17713,00	18647,13	-934,13
15	19167,00	18836,42	330,58
16	19616,00	20382,63	-766,63
17	23306,00	20860,11	2445,89
18	27929,00	24784,14	3144,86
19	30980,00	29700,35	1279,65
20	38098,00	32944,85	5153,15
21	40742,00	40514,30	227,70
22	40844,00	43325,99	-2481,99
23	41413,00	43434,46	-2021,46
24	42481,00	44039,55	-1558,55
25	43695,00	45175,29	-1480,29
26	44631,00	46466,28	-1835,28
27	45486,00	47461,65	-1975,65
28	55076,00	48370,87	6705,13
29		58569,10	
30		62283,75	
31		66233,99	

Zdroj: Vlastní zpracování v programu STATISTICA

Vypočtená prognóza pro slovenský veřejný dluh je zachycena v grafu č. 33 (viz šedé sloupce). Prognóza říká, že výše ukazatele by se měla zvýšit z hodnoty 45,5 miliardy EUR v roce 2019 až na hodnotu 66,2 miliardy EUR v roce 2023. V relativním vyjádření to znamená, že poměr slovenského veřejného dluhu k HDP se změní z 48,5 % v roce 2019 na 60,97 % v roce 2023. Z grafu je patrné, že relativní váha dluhu se v případě Slovenska drží na skoro stejné úrovni během celého predikovaného období (2021-2023).

Graf 33: Prognóza vývoje zadlužení na Slovensku v letech 2021-2023

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

4.4 Zhodnocení vlivu koronavirové krize na veřejný dluh ve státech V4

V této části práce byly časové řady záměrně zkráceny o poslední období, tzn. o rok 2020. Tato úprava byla provedena proto, aby bylo možné získat hodnoty prognóz ukazatelů veřejného dluhu, které nebudou ovlivněné zvýšenými výdaji vlád v roce 2020. Tyto prognózy jsou následně porovnány s prognózami původními, aby bylo zřejmé, jak moc pandemie onemocnění COVID-19 ovlivnila stav veřejných financí v zemích V4.

V tabulce č. 9 jsou zachyceny výsledky výše rozebraných prognóz (sloupce „Covid-19“) a výsledky prognóz, které byly vypracovány bez zahrnutí roku 2020 (sloupce „Original“). V případě, že do prognóz nebyl zahrnut rok 2020, podávaly adaptivní modely exponenciálního vyrovnávání velmi odlišné výsledky. Tyto výsledky naznačovaly, jakým způsobem by se veřejné dluhy zemí V4 vyvíjely, pokud by nedošlo k tak markantnímu zadlužování během roku 2020. Z těchto rozdílů je patrné, jak velký zásah do jednotlivých ekonomik způsobila koronavirová krize.

Tabulka 9: Srovnání prognóz a vliv COVIDu-19

	Česká republika (CZK)		Maďarsko (HUF)	
	Original	Covid-19	Original	Covid-19
2021	1 926 828	2 324 195	33 424 332	37 090 806
2022	2 028 538	2 477 094	34 597 745	39 148 672
2023	2 135 616	2 640 051	35 771 158	41 206 537
	Polsko (PLN)		Slovensko (EUR)	
	Original	Covid-19	Original	Covid-19
2021	1 153 818	1 483 202	51 439	58 569
2022	1 212 179	1 611 026	54 701	62 283
2023	1 273 491	1 749 867	58 170	66 234

Zdroj: Vlastní zpracování v programu Excel

První kvadrant tabulky v sobě nese data hodnotící Českou republiku. Z uvedených výsledků vyplývá, že bez vypuknutí koronavirové krize, by se výše veřejného dluhu v roce 2021 stále ještě pohybovala pod hranicí 2 bilionů CZK. Jak je dneska však známo, tato hranice byla překonána již během roku 2020, kvůli opakovanému navyšování schodku státního rozpočtu. Nutná protiepidemická opatření se výrazným způsobem podepsala na všech zemích V4, což je z tabulky č. 9 evidentní.

5 Výsledky a diskuse

Tato kapitola přináší shrnutí všech výše zjištěných poznatků, které je na základě zpracování jednotlivých kapitol vlastní práce možné rozdělit do několika závěrů.

První deskriptivní část vlastní práce, věnovaná charakteristice vývoje jednotlivých zemí V4, analyzovala hlavní národohospodářské ukazatele v období 1993-2020. Pro lepší pochopení všech souvislostí, byla nastíněna i situace v přechozích letech, která výrazným způsobem ovlivnila následnou volbu transformační strategie. Jednotlivé země Visegrádské čtyřky po pádu komunistického režimu volily mezi šokovou terapií nebo gradualistickým přístupem. Zatímco tehdejší Československo a Polsko se vydaly cestou šokové terapie, Maďarsko zvolilo strategii gradualistického přístupu. Po rozdělení ČSFR na dva samostatné státy, pokračovala Česká republika v uplatňování rychlých změn, kdežto Slovensko začalo vyžadovat zpomalení transformačních procesů. Postupná změna zvolené strategie vedla k tomu, že se slovenská transformace se nakonec blížila spíše gradualismu než šokové terapii. Naopak Maďarsko se kvůli zhoršující ekonomické stabilitě, odklonilo od původního gradualismu a začalo implementovat nová opatření nesoucí prvky šokové terapie. Po překonání potíží, které pramenily z přechodu od centrálního plánování ke kapitalismu, se jednotlivé ekonomiky stabilizovaly a jejich makroekonomická situace se začala postupně zlepšovat. Úspěch na cestě k integraci mezi vyspělé země západního světa, byl stvrzen 1. května 2004, kdy byly všechny čtyři země Visegrádského uskupení přijaty za členy Evropské unie.

Zemím se i nadále dařilo a dosahovaly velmi uspokojivých výsledků. Po období růstu však byly některé země V4 velmi silně zasaženy světovou ekonomickou krizí z roku 2008, které je věnována zvláštní pozornost ve druhé části vlastní práce, jejímž cílem byla komparace jednotlivých národohospodářských ukazatelů ve sledovaném období 1993-2020. V roce 2009, kdy se krize naplno projevila, zaznamenala Česká republika společně s Maďarskem a Slovenskem, do té doby nevídaný, propad HDP, který byl nejvýraznější v Maďarsku, kde tento ukazatel meziročně klesl až na hodnotu -6,7 %. Na druhé straně Polsko, které bylo oproti ostatním analyzovaným zemím více uzavřené, registrovalo pouze zpomalení tempa růstu HDP odpovídající hodnotě 2,8 %, a je díky tomu někdy nazýváno jako „polský zázrak“. Všechny země V4, včetně méně postiženého Polska, se však musely vyrovnat s nárůstem nezaměstnanosti, jejíž hodnota rostla i v roce 2010 a poté stagnovala až do roku 2013. Od roku 2014 se ekonomická situace ve všech zemích V4 stále zlepšovala. Hrubý domácí

produkt rostl, veřejný dluh v poměru k HDP klesal a snižovala se i míra inflace a nezaměstnanosti. Míra inflace klesala natolik, že v letech 2014-2016 odpovídala ve všech zemích Visegrádu, s výjimkou České republiky, deflaci, ovšem i v České republice byla její hodnota velice nízká a pohybovala se pod úrovní 1 %. Nízká úroveň inflace, způsobená zejména snížením cen pohonných hmot, potravin a energií, byla Evropskou centrální bankou vyřešena pomocí snížení úrokových sazeb a dalších opatření, a od roku 2017 už opět vykazovala kladné hodnoty ve všech sledovaných zemích. Ekonomický růst nadále pokračoval a byl ukončen až rokem 2020, kdy byl celý svět zasažen pandemií COVIDu-19. Právě koronavirové krizi je ve druhé části vlastní práce také věnována zvýšená pozornost, protože její dopady postihly všechny země V4, a to včetně Polska, kterému se předchozí krizi z roku 2008 povedlo velmi dobře ustát. Z porovnání obou krizí vyplynulo, že dopady pandemie v roce 2020 byly několikanásobně větší, než dopady ekonomické krize z roku 2008. Jediné Maďarsko zaznamenalo během pandemického roku 2020 menší propad HDP než v roce 2009, ale i tak přesahoval hodnotu -6 %. V ostatních analyzovaných zemích byla ekonomika více postižena právě koronavirovou krizí. Všechny země Visegrádské skupiny byly nuceny rychle zareagovat na šíření onemocnění COVID-19 protiepidemickými opatřeními, v důsledku kterých došlo k enormnímu růstu zadluženosti.

Právě výše rostoucího veřejného dluhu, je předmětem třetí části vlastní práce, ve které byly, pomocí statistického modelování, stanoveny prognózy dalšího vývoje tohoto ukazatele, konkrétně na období 2021-2023. Z prognózovaných hodnot byl dále na základě oficiálních odhadů výše HDP, vypočten předpokládaný podíl veřejného dluhu na HDP v období 2021-2023. Z těchto výpočtů byly stanoveny závěry, které říkají, že veřejný dluh bude v celém prognózovaném období ve všech sledovaných zemích dále růst, nicméně jeho přepočtená hodnota na procenta HDP by měla viditelněji stoupat jen v Polsku, kde by měla v roce 2023 dosáhnout výše 63,26 %. V České republice by měl podíl veřejného dluhu na HDP růst jen velice pomalu, a naopak na Slovensku by měl podobně pomalu klesat. Znatelnější klesání je předpokládáno v Maďarsku, kde by se měl tento ukazatel snížit z hodnoty 77,4 % v roce 2020 na 74,3 % v roce 2023.

V poslední části vlastní práce byla stanovena druhá sada prognóz, která vychází ze stejné časové řady, ale bez zahrnutí roku 2020. Tímto způsobem byly prognózy očištěny od vlivů koronavirové krize a s ní souvisejících vládních výdajů. Výsledky obou predikcí byly vzájemně porovnány a vyplynulo z nich, že nebyť pandemie COVIDu-19, veřejný dluh

České republiky by dosáhl hranice dvou bilionů korun nejdříve v roce 2022. Jak je ale již dnes známo, tato hodnota byla překonána již v průběhu roku 2020. Podobné závěry lze učinit v souvislosti se všemi sledovanými zeměmi. Dále je nutné podotknout, že rostoucí trend podílu veřejného dluhu na HDP v České republice je zapříčiněn plánovaným vynaložením rekordního objemu peněz na investice, ke kterému má země díky dlouhodobě nízké hodnotě tohoto ukazatele dobré podmínky. I přes dopady koronavirové krize, vládní protiepidemická opatření a plánované rekordní investice si Česká republika drží podíl veřejného dluhu na HDP okolo 40 %. Na druhé straně Polsko a Slovensko vykazují hodnotu tohoto ukazatele v prognózovaném období okolo 60 % a Maďarsko pak dokonce více než 70 %.

6 Závěr

Cílem práce bylo zanalyzovat makroekonomický vývoj zemí Visegrádské čtyřky v období 1993-2020. Teoretická část práce nejprve charakterizovala vznik a vývoj samotného Visegrádského uskupení a dále vymezovala základní teoretická východiska. Vlastní práce byla rozdělena do čtyř kapitol, které podaly podrobný a ucelený obraz makroekonomické situace ve sledovaných zemích. První část vlastní práce nejprve analyzovala vývoj národohospodářských ukazatelů v zemích V4 ve sledovaném období. Druhá část byla věnována komparaci těchto ukazatelů a hledání podobností a rozdílností v jejich vývoji. Zvláštní pozornost byla věnována rokům 2009 a 2020, ve kterých země V4 zasáhly největší krize, jejichž dopady byly také vzájemně komparovány. Ve třetí části byly, pomocí adaptivních modelů exponenciálního vyrovnávání, stanoveny prognózy vývoje ukazatele veřejného dluhu v zemích V4 v letech 2021-2023. Prognózy byly následně porovnány s druhou sadou prognóz, která naznačovala předpokládaný ekonomický vývoj bez zásahu pandemie onemocnění COVID-19. Na základě tohoto srovnání byly vyvozeny závěry hodnotící dopady koronavirové krize na jednotlivé ekonomiky států V4.

Z celé práce vyplývá, že nejsilnější ekonomické postavení má Česká republika, která dlouhodobě dosahuje nejlepších hodnot ukazatele HDP podle parity kupní síly na jednoho obyvatele, míry nezaměstnanosti a míry zadlužení. Naopak nejnižší hodnoty HDP PPP na jednoho obyvatele dosahovalo až do roku 2010 Polsko. V roce 2011 se však na poslední místo propadlo Maďarsko, které až do roku 2019 vykazovalo nepatrně nižší hodnoty tohoto ukazatele než Polsko. Po zásahu všech zemí V4 koronavirovou krizí došlo ke snížení hodnoty HDP PPP na jednoho obyvatele ve všech sledovaných zemích, přičemž Česká republika si stále drží velký náskok před ostatními zeměmi V4, které vykazují tuto hodnotu na velice podobné úrovni.

Míra nezaměstnanosti je dlouhodobě velkým problémem na Slovensku, které většinu sledového období vykazuje nejvyšší hodnotu tohoto ukazatele. Maďarsko a Polsko od roku 2008 vykazují podobný trend i vyšší hodnoty nezaměstnanosti a v posledních letech se dostaly na velice příznivou úroveň, která byla stejně jako v České republice a na Slovensku, ovlivněna až v roce 2020 pandemií COVIDu-19.

Výše veřejného dluhu a jeho podíl na HDP, jež byly předmětem třetí kapitoly vlastní práce, jsou velmi výrazným problémem v Maďarsku. Maďarsko vykázalo za celé sledované období nejnižší hodnotu podílu veřejného dluhu na HDP ve výši 52,3 %, což je o zhruba 8 % více než nejvyšší dosažená hodnota v České republice. Průměrná hodnota polského a slovenského veřejného dluhu na HDP se poté pohybuje v rozmezí 40-50 %.

Poslední kapitola vlastní práce demonstrovala, jaký vliv měla, a nadále bude mít, pandemie COVIDu-19 na veřejný dluh, a lze říci, že se jedná o ekonomický zásah nebývalých rozměrů. Jednou z mála pozitivních věcí ale je, že došlo k rozsáhlé digitalizaci napříč celým hospodářským spektrem – od škol, přes obchody až po zoologické zahrady. I přes probíhající očkování a větší promoření obyvatelstva se však nedá spolehlivě určit, jak dlouho bude trvat tzv. „návrat k normálu“, ať už v ekonomice nebo v běžném životě. Zdá se ale, že po více než roce omezení a zákazů, je vidět světlo na konci tunelu. Jisté však je, že na konci tohoto tunelu čeká jiný svět, než jaký byl ten předkrizový.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BRČÁK, J., SEKERKA, B. & STARÁ, D. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o. 2014. ISBN: 978-80-7380-492-3.

HOLMAN, R. *Ekonomie*. 6. vyd. Praha: C.H.Beck. 2016. ISBN: 978-80-7400-278-6.

HOLMAN, R. *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku. 2000. ISBN: 80-902795-6-2.

JONÁŠ, J. *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha: Management Press. 2000. ISBN: 80-7261-016-3.

JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 3. vyd, Praha: Grada. 2017. ISBN: 978-80-271-0251-8.

KUBÁT, M. *Demokracie v Polsku: politický systém Polské republiky (1989-2005)*. Praha: Slon. 2005. ISBN: 80-86429-46-6.

KUČEROVÁ, V. *Makroekonomie 1: studijní text pro denní a kombinovanou formu studia bakalářských studijních programů*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2013. ISBN: 8021447982.

LIPOVSKÁ, H. *Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět*. Praha: Grada. 2017. ISBN: 978-80-271-0120-7.

LUKÁŠEK, L. *Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004*. Praha: Karolinum. 2010. ISBN: 9788024618593.

PAVELKA, T. *Makroekonomie: Základní kurz*. 2. vyd. Slaný: Melandrium. 2007. ISBN: 978-80-86175-52-2.

PLECHANOVÁ, B. *Evropská unie na počátku 21. století: Reformní procesy a institucionální změna*. Praha: Karolinum. 2006. ISBN: 8024611546.

ROJÍČEK, M. a další. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, a. s. 2016. ISBN: 978-80-247-5858-9.

SAMUELSON, P. A. & NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. 18. vyd. Praha: NS Svoboda. 2007. ISBN: 978-80-205-0590-3.

SEDLÁČEK, T. *Ekonomie dobra a zla po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. Praha: 65. pole. 2012. ISBN: 978-80-87506-10-3.

SCHARBERT, S. *Visegrád und CEFTA: Die Bedeutung von regionaler Kooperation vor dem Hintergrund der Osterweiterung der Europäischen Union*. Würzburg: Ergon Verlag. 2004. ISBN: 9783899134032.

SLANÝ, A. *Vývoj institucionálního rámce fungování české ekonomiky a vstup do EU*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně. 2004. ISBN: 80-210-3325-8.

SOUKUP, J., POŠTA, V., NESET, P. & PAVELKA, T. *Makroekonomie*. Praha: Management Press. 2018. ISBN: 9788072615377.

ŠVARCOVÁ, J. *Ekonomie - Stručný přehled: teorie a praxe aktuálně a v souvislostech*. Zlín: CEED. 2014. ISBN: 978-80-87301-19-7.

VEBER, V. *Dějiny sjednocené Evropy*. Praha: Lidové noviny. 2004. ISSN: 80-7106-663-X.

VINTROVÁ, R. Česká a slovenská ekonomika 15 let po rozdělení. *Politická ekonomie*, pp. 449-466. 2008. ISSN: 2336-8225.

VYKOUKAL, J. *Visegrád: Možnosti a meze středoevropské spolupráce*. Praha: Dokořán. 2003. ISBN: 80-86569-34-9.

ŽÍDEK, L. *Česká ekonomika v 90. letech*. Brno: Masarykova Univerzita. 2004. ISSN: 80-210-3551-X.

Elektronické zdroje:

BEDNÁR, J. *K problematike inflácie. Finančné trhy: odborný mesačník pre teóriu a prax finančných trhov*. Bratislava: Derivat, 2009. ISSN 1336-5711. [Online] Dostupné z: <http://www.derivat.sk/files/2009casopis/2009JunHotInfl2.doc> [Přístup získán 2020-06-29].

Česká národní banka. *Cílování inflace*. [Online] 2018. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/7_cilovani_inflace/ [Přístup získán 2021-01-29].

Česká národní banka. *Reakce měnové politiky na dopady světové finanční a hospodářské krize*. [Online] 2018. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/7_cilovani_inflace/3_reakce_menove_politiky_na_dopady_svetove_financni_a_hospodarske_krize/ [Přístup získán 2021-02-03].

Česká národní banka. *Co to je nominální a reálný měnový kurz?*. [Online] 2020. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-nominalni-a-realny-menovy-kurz/> [Přístup získán 2020-11-25].

Česká národní banka. *Jaký je rozdíl mezi pevným a plovoucím měnovým kurzem?*. [Online] 2020. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Jaky-je-rozdil-mezi-pevnym-a-plovoucim-menovym-kurzem> [Přístup získán 2020-11-29].

Česká tisková kancelář. *Platební bilance ČR loni skončila rekordním přebytkem 180 mld. Kč*. [Online] 2021. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/platebni-bilance-cr-loni-skoncila-rekordnim-prebytkem-180-mld-kc/1996444> [Přístup získán 2021-02-21].

Český statistický úřad. *Evropský srovnávací program*. [Online] 2019. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program [Přístup získán 2020-10-23].

ČT24. *Schodek rozpočtu za rok 2020 dosáhl 367,4 miliardy korun. Přes dvě stě miliard si ukousl koronavirus*. [Online] 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3250426-sledujte-brifink-ministerstva-financi-k-vysledkum-statniho-rozpocet-za-rok-2020> [Přístup získán 2021-02-25].

DVOŘÁK, P. & LEJTNAR, P. *Tendence vývoje veřejného zadlužení v zemích EU*. [Online] 2007. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/periodika/acta-2007-2-03.pdf> [Přístup získán 2021-01-24].

HAVLINGEROVÁ, J. *Rozpad společného státu zpečetila měnová odluka*. [Online] 2018. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/rozpad-spolecneho-statu-zpecetila-menova-odluka-1341680> [Přístup získán 2021-03-05].

HOLUB, T. & KRÁL, P. *Deflace byla hrozbou*. [Online] 2013. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/servis-pro-media/autorske-clanky-rozhovory-s-predstaviteli-cnb/Deflace-byla-hrozbou-00001> [Přístup získán 2019-06-24].

HOLÝ, D. & PLÍVOVÁ, V. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti*. [Online] 2012. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zmena-vypoctu-ukazatele-registrovane-nezamestnanosti20121107> [Přístup získán 2020-11-19].

International monetary fund. *World Economic Outlook Database*. [Online] 2020. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/select-country-group> [Přístup získán 2021-02-19].

KOZLOVÁ, M. *ČR slaví 15. výročí vstupu do EU. Jaké výhody přináší členství studentům?*. [Online] 2019. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/cr-slavi-15-vyroci-vstupu-do-eu-jake-vyhody-prinasi-clenstvi-studentum> [Přístup získán 2021-02-01].

Magyar nemzeti bank. *Fizetési mérleg jelentés*. [Online] 2020. Dostupné z: <https://www.mnb.hu/letoltes/fizetesi-merleg-jelentes-2020q3-hu.pdf> [Přístup získán 2021-02-26].

Magyar nemzeti bank. *Report on the Balance of Payments*. [Online] 2020. Dostupné z: <https://www.mnb.hu/en/publications/reports/report-on-the-balance-of-payments> [Přístup získán 2021-02-26].

Ministerstvo financí České republiky. *Makroekonomická predikce – leden 2021*. [Online] 2021. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2021/makroekonomicka-predikce-leden-2021-40599> [Přístup získán 2021-02-24].

Ministerstvo financií Slovenskej republiky. *Rozpočet verejnej správy*. [Online] 2021. Dostupné z: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/> [Přístup získán 2021-02-25].

Ministerstvo vnitra České republiky. *Visegrádská čtyřka*. [Online] 2009. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-organizace-a-vs-visegradska-ctyrka.aspx> [Přístup získán 2019-06-02].

Národná banka Slovenska. *Ekonomický vývoj v Slovenskej republike*. [Online] 2020. Dostupné z: http://www.nbs.sk/img/Documents/Publikacie%5CVyrocnaSprava%5CSVK1993%5CVS1993_kap05.pdf [Přístup získán 2020-10-02].

Národná banka Slovenska. *Platobná bilancia*. [Online] 2020. Dostupné z: <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/platobna-bilancia> [Přístup získán 2021-02-25].

Národná banka Slovenska. *Rychlý komentár*. [Online] 2020. Dostupné z: https://www.nbs.sk/img/Documents/komentare/2020/1218_rk_inf_20201214.pdf [Přístup získán 2021-02-28].

Narodowy bank Polski. *Balance of Payments in Poland in Q3 2020*. [Online] 2020. Dostupné z: https://www.nbp.pl/en/statystyka/bilans_platniczy/bop_kw_en.pdf [Přístup získán 2021-03-19].

Narodowy bank Polski. *Bilans płatniczy Polski w styczniu 2021 r.* [Online] 2021. Dostupné z: <https://www.nbp.pl/statystyka/wstepne/bilansplatniczy.pdf> [Přístup získán 2021-03-19].

OECD. *Data warehouse* [Online] 2019. Dostupné z: <https://data.oecd.org/> [Přístup získán 2021-01-29].

OLŠOVSKÝ, R. *Mezinárodní standard statistiky platební bilance Mezinárodního měnového fondu (BPM6)*. [Online] 2014. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/verejnost/.galleries/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/olsovsky_20140916_tk_csu.pdf [Přístup získán 2020-10-14].

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Střednědobý výhled státního rozpočtu ČR na léta 2020 a 2021*. [Online] 2018. Dostupné z: <https://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=288&CT1=0> [Přístup získán 2021-02-14].

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Střednědobý výhled státního rozpočtu ČR na léta 2022 a 2023*. [Online] 2020. Dostupné z: <https://psp.cz/sqw/text/historie.sqw?o=8&T=1068> [Přístup získán 2021-02-14].

Prognozy NBP: inflacja wyraźnie przyspieszy, PKB też. Bankier.pl [Online] 2021. Dostupné z: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Prognozy-NBP-inflacja-wyraznie-przyspieszy-PKB-tez-8069917.html> [Přístup získán 2021-03-10].

Úřad národní rozpočtové rady. *Vývoj státního dluhu České republiky*. [Online] 2019. Dostupné z: https://unrr.cz/wp-content/uploads/2019/06/Informa%C4%8Dn%C3%AD-studie_V%C3%BDvoj-st%C3%A1tn%C3%ADho-dluhu-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky.pdf [Přístup získán 2021-01-17].

Visegrad Fund. *About Us*. [Online] 2019. Dostupné z: <https://www.visegradfund.org/about-us/the-fund/> [Přístup získán 2019-06-14].

Visegrad Group. *Historie V4*. [Online] 2006. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/> [Přístup získán 2019-06-16].

Zastupitelský úřad ČR v Budapešti (Maďarsko). *Souhrnná teritoriální informace Maďarsko*. [Online] 2018. Dostupné z: [http://publiccontent.sinpro.cz/PublicFiles/2018/05/17/Nahled%20STI%20\(PDF\)%20Madar-sko%20-%20Souhrnna%20teritorialni%20informace%20-%202018.153154587.pdf](http://publiccontent.sinpro.cz/PublicFiles/2018/05/17/Nahled%20STI%20(PDF)%20Madar-sko%20-%20Souhrnna%20teritorialni%20informace%20-%202018.153154587.pdf) [Přístup získán 2021-02-27].

8 Přílohy

Příloha 1: Výchozí hodnoty – HDP v národních měnách a meziroční změna HDP

Rok	HDP v peněžním vyjádření (národní měny)				Meziroční změna HDP			
	ČR	HU	PL	SK	ČR	HU	PL	SK
1993	1 191 388	3 688 853	163 969	13 971	0,7 %	-0,6 %	4,3 %	1,9 %
1994	1 377 368	4 537 756	235 640	16 834	2,3 %	2,9 %	5,2 %	6,2 %
1995	1 596 306	5 836 483	337 222	19 768	6,4 %	2,5 %	6,7 %	7,9 %
1996	1 829 255	7 122 305	422 436	22 033	4,5 %	0,1 %	6,2 %	6,9 %
1997	1 971 024	8 834 560	515 353	24 456	-0,5 %	3,1 %	7,1 %	4,4 %
1998	2 156 624	10 442 818	600 902	26 688	-0,4 %	3,9 %	5,0 %	4,1 %
1999	2 252 983	11 637 546	665 689	28 584	1,4 %	3,1 %	4,5 %	-0,1 %
2000	2 386 289	13 324 052	744 378	31 661	4,0 %	4,5 %	4,3 %	1,2 %
2001	2 579 126	15 398 700	779 564	34 366	3,0 %	4,1 %	1,2 %	3,3 %
2002	2 690 982	17 433 859	810 617	37 329	1,6 %	4,7 %	1,4 %	4,5 %
2003	2 823 452	19 133 811	845 930	41 480	3,6 %	4,1 %	3,6 %	5,5 %
2004	3 079 207	21 077 457	933 062	46 175	4,8 %	4,8 %	5,1 %	5,3 %
2005	3 285 601	22 549 020	990 463	50 486	6,6 %	4,2 %	3,5 %	6,6 %
2006	3 530 881	24 316 299	1 069 815	56 361	6,8 %	4,0 %	6,2 %	8,5 %
2007	3 859 533	25 701 369	1 187 599	63 163	5,6 %	0,2 %	7,0 %	10,8 %
2008	4 042 860	27 217 365	1 286 063	68 590	2,7 %	1,1 %	4,3 %	5,6 %
2009	3 954 320	26 458 264	1 372 201	64 096	-4,7 %	-6,7 %	2,8 %	-5,5 %
2010	3 992 870	27 268 875	1 445 298	68 093	2,4 %	0,7 %	3,6 %	5,7 %
2011	4 062 323	28 370 786	1 566 824	71 214	1,8 %	1,8 %	5,0 %	2,9 %
2012	4 088 912	28 847 930	1 629 425	73 484	-0,8 %	-1,5 %	1,6 %	1,9 %
2013	4 142 811	30 290 327	1 656 896	74 355	0,0 %	2,0 %	1,4 %	0,7 %
2014	4 345 766	32 694 208	1 720 430	76 256	2,3 %	4,2 %	3,3 %	2,8 %
2015	4 625 378	34 785 204	1 800 243	79 758	5,4 %	3,8 %	3,8 %	4,8 %
2016	4 796 873	35 896 329	1 861 149	81 038	2,5 %	2,2 %	3,1 %	2,1 %
2017	5 110 743	38 835 221	1 989 351	84 521	5,2 %	4,3 %	4,9 %	3,0 %
2018	5 408 766	42 661 805	2 120 480	89 606	3,2 %	5,1 %	5,3 %	3,9 %
2019	5 748 668	46 786 714	2 273 556	94 171	2,3 %	4,9 %	4,1 %	2,4 %
2020	5 572 593	45 250 706	2 275 834	89 132	-6,5 %	-6,1 %	-3,6 %	-7,1 %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Příloha 2: Výchozí hodnoty – HDP v USD

Rok	HDP PPP v milionech USD – reálný				HDP per capita PPP v USD – reálný			
	ČR	HU	PL	SK	ČR	HU	PL	SK
1993	200 994	159 899	412 658	65 940	19 456	15 793	11 098	12 068
1994	206 842	164 612	434 500	70 032	20 011	16 282	11 656	12 745
1995	220 288	167 064	464 705	74 124	22 776	16 718	12 440	13 672
1996	229 684	167 201	493 124	79 031	23 834	16 757	13 206	14 591
1997	228 494	172 457	524 926	83 715	23 738	17 318	14 131	15 322
1998	227 679	179 183	549 285	87 127	23 677	18 030	14 827	15 921
1999	230 831	184 685	574 854	87 035	24 027	18 632	15 495	15 887
2000	240 066	192 958	601 073	88 050	25 016	19 526	16 326	16 057
2001	247 371	200 819	608 637	90 915	25 893	20 365	16 526	16 640
2002	251 255	210 340	621 028	95 015	26 379	21 383	16 770	17 390
2003	260 259	218 932	642 755	100 240	27 347	22 329	17 378	18 361
2004	272 788	229 491	674 782	105 531	28 656	23 464	18 284	19 341
2005	290 797	239 229	698 446	112 521	30 538	24 506	18 931	20 619
2006	310 475	248 873	741 268	122 077	32 525	25 547	20 110	22 369
2007	327 769	249 475	793 613	135 301	34 235	25 637	21 542	24 791
2008	336 575	252 116	826 945	142 844	34 851	25 962	22 464	26 159
2009	320 899	235 225	850 365	135 051	32 965	24 257	23 085	24 702
2010	328 713	237 865	882 174	142 980	33 651	24 459	23 989	26 077
2011	334 499	242 472	924 144	147 051	34 163	24 974	25 166	26 814
2012	331 874	239 125	936 388	149 840	33 834	24 740	25 570	27 262
2013	331 721	243 574	946 930	150 839	33 784	25 284	25 927	27 412
2014	339 225	253 875	978 922	154 824	34 561	26 430	26 819	28 139
2015	357 504	263 571	1 020 393	162 278	36 334	27 505	27 857	29 467
2016	366 575	269 212	1 052 451	165 739	37 201	28 185	28 740	30 065
2017	385 522	280 833	1 103 291	170 783	39 031	29 499	30 154	30 930
2018	397 854	296 013	1 162 358	177 219	40 154	31 065	31 764	32 089
2019	407 058	309 565	1 215 140	181 325	40 939	32 613	33 085	32 815
2020	380 600	290 682	1 171 881	168 469	38 120	30 685	31 919	30 449

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF

Příloha 3: Výchozí hodnoty – inflace

Rok	Míra inflace				Vývoj indexu spotřebitelských cen v %			
	ČR	HU	PL	SK	ČR	HU	PL	SK
1993	20,8 %	22,5 %	35,5 %	23,3 %	43,6 %	16,9 %	22,8 %	32,5 %
1994	10,0 %	18,9 %	32,2 %	13,4 %	47,9 %	20,1 %	30,4 %	36,9 %
1995	9,0 %	28,3 %	28,1 %	9,8 %	52,2 %	25,8 %	38,9 %	40,5 %
1996	8,8 %	23,5 %	19,9 %	5,8 %	56,8 %	31,9 %	46,6 %	42,9 %
1997	8,6 %	18,3 %	15,0 %	6,1 %	61,7 %	37,7 %	53,5 %	45,5 %
1998	10,7 %	14,2 %	11,9 %	6,7 %	68,3 %	43,0 %	59,7 %	48,6 %
1999	2,1 %	10,0 %	7,3 %	10,6 %	69,8 %	47,3 %	64,0 %	53,7 %
2000	3,8 %	9,8 %	10,1 %	12,0 %	72,4 %	52,0 %	70,3 %	60,1 %
2001	4,7 %	9,1 %	5,5 %	7,3 %	75,8 %	56,7 %	74,1 %	64,6 %
2002	1,9 %	5,3 %	1,9 %	3,1 %	77,2 %	59,7 %	75,5 %	66,6 %
2003	0,1 %	4,7 %	0,8 %	8,6 %	77,3 %	62,5 %	76,1 %	72,3 %
2004	2,8 %	6,7 %	3,5 %	7,5 %	79,4 %	66,7 %	78,6 %	77,7 %
2005	1,9 %	3,6 %	2,1 %	2,7 %	80,9 %	69,1 %	80,4 %	79,8 %
2006	2,5 %	3,9 %	1,0 %	4,5 %	83,0 %	71,8 %	81,4 %	83,4 %
2007	2,9 %	8,0 %	2,5 %	2,8 %	85,3 %	77,5 %	83,4 %	85,7 %
2008	6,4 %	6,0 %	4,2 %	4,6 %	90,7 %	82,2 %	86,9 %	89,6 %
2009	1,0 %	4,2 %	3,5 %	1,6 %	91,7 %	85,6 %	90,2 %	91,1 %
2010	1,5 %	4,9 %	2,6 %	1,0 %	93,0 %	89,8 %	92,5 %	92,0 %
2011	1,9 %	3,9 %	4,3 %	3,9 %	94,8 %	93,3 %	96,4 %	95,6 %
2012	3,3 %	5,7 %	3,7 %	3,6 %	97,9 %	98,6 %	99,8 %	99,0 %
2013	1,4 %	1,7 %	0,9 %	1,4 %	99,3 %	100,3 %	100,8 %	100,4 %
2014	0,3 %	-0,2 %	0,0 %	-0,1 %	99,7 %	100,1 %	100,9 %	100,3 %
2015	0,3 %	-0,1 %	-0,9 %	-0,3 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
2016	0,7 %	0,4 %	-0,6 %	-0,5 %	100,7 %	100,4 %	99,3 %	99,5 %
2017	2,5 %	2,3 %	2,0 %	1,3 %	103,1 %	102,8 %	101,4 %	100,8 %
2018	2,1 %	2,9 %	1,7 %	2,5 %	105,3 %	105,7 %	103,2 %	103,3 %
2019	2,8 %	3,3 %	2,3 %	2,7 %	108,3 %	109,2 %	105,5 %	106,1 %
2020	3,2 %	3,3 %	3,4 %	1,9 %	111,8 %	112,8 %	109,1 %	108,1 %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD

Příloha 4: Výchozí hodnoty – nezaměstnanost

Rok	Míra nezaměstnanosti				LT nezaměstnanost vůči U				LT nezaměstnanost			
	ČR	HU	PL	SK	ČR	HU	PL	SK	ČR	HU	PL	SK
1993	4,3 %	12,1 %	14,4 %	12,2 %	18,5 %	33,5 %	39,1 %	35,3 %	0,8 %	4,1 %	5,6 %	4,3 %
1994	4,3 %	10,9 %	14,8 %	13,7 %	22,3 %	41,3 %	40,4 %	42,6 %	1,0 %	4,5 %	6,0 %	5,8 %
1995	4,0 %	10,2 %	13,7 %	13,1 %	31,2 %	50,6 %	40,0 %	54,1 %	1,1 %	5,1 %	5,5 %	7,1 %
1996	3,9 %	9,9 %	12,7 %	11,3 %	31,3 %	54,4 %	39,0 %	52,6 %	1,1 %	5,4 %	4,9 %	6,0 %
1997	4,8 %	9,1 %	10,9 %	11,9 %	30,5 %	51,3 %	38,0 %	51,6 %	1,3 %	4,7 %	4,1 %	6,1 %
1998	6,5 %	8,7 %	10,2 %	12,6 %	31,2 %	50,1 %	37,4 %	51,3 %	1,9 %	4,4 %	3,8 %	6,5 %
1999	8,8 %	7,0 %	13,4 %	16,4 %	37,1 %	49,4 %	34,8 %	47,7 %	3,1 %	3,3 %	5,2 %	7,4 %
2000	8,8 %	6,4 %	16,1 %	18,8 %	48,8 %	48,9 %	37,9 %	54,6 %	4,4 %	3,2 %	7,5 %	10,3 %
2001	8,2 %	5,7 %	18,2 %	19,3 %	52,7 %	46,5 %	43,1 %	53,7 %	4,2 %	2,6 %	9,4 %	11,3 %
2002	7,3 %	5,8 %	19,9 %	18,7 %	50,7 %	44,8 %	48,4 %	59,8 %	3,6 %	2,5 %	11,0 %	12,2 %
2003	7,8 %	5,9 %	19,6 %	17,6 %	49,9 %	42,2 %	49,7 %	61,2 %	3,7 %	2,4 %	10,8 %	11,4 %
2004	8,3 %	6,1 %	19,0 %	18,2 %	51,8 %	45,1 %	47,9 %	60,6 %	4,2 %	2,6 %	10,4 %	11,9 %
2005	7,9 %	7,2 %	17,8 %	16,3 %	53,6 %	46,1 %	52,2 %	68,1 %	4,2 %	3,2 %	10,4 %	11,7 %
2006	7,1 %	7,5 %	13,8 %	13,4 %	55,2 %	46,3 %	50,4 %	73,1 %	3,9 %	3,4 %	7,9 %	10,2 %
2007	5,3 %	7,4 %	9,6 %	11,1 %	53,4 %	47,5 %	45,9 %	70,8 %	2,8 %	3,5 %	5,0 %	8,3 %
2008	4,4 %	7,8 %	7,1 %	9,5 %	50,2 %	47,3 %	29,0 %	66,0 %	2,2 %	3,6 %	2,4 %	6,6 %
2009	6,7 %	10,0 %	8,2 %	12,0 %	31,2 %	42,4 %	25,2 %	50,9 %	2,0 %	4,2 %	2,5 %	6,5 %
2010	7,3 %	11,2 %	9,6 %	14,4 %	43,3 %	50,3 %	25,5 %	59,3 %	3,0 %	5,5 %	3,0 %	9,2 %
2011	6,7 %	11,0 %	9,6 %	13,6 %	41,6 %	48,8 %	31,6 %	64,0 %	2,8 %	5,3 %	3,6 %	9,3 %
2012	7,0 %	11,0 %	10,1 %	14,0 %	43,4 %	46,6 %	34,8 %	63,7 %	3,1 %	5,0 %	4,1 %	9,4 %
2013	7,0 %	10,2 %	10,3 %	14,2 %	44,9 %	49,8 %	36,5 %	66,6 %	3,1 %	5,0 %	4,5 %	10,0 %
2014	6,1 %	7,7 %	9,0 %	13,2 %	44,5 %	48,9 %	36,2 %	66,8 %	2,7 %	3,7 %	3,9 %	9,3 %
2015	5,0 %	6,8 %	7,5 %	11,5 %	48,3 %	46,7 %	39,3 %	62,3 %	2,4 %	3,1 %	3,0 %	7,6 %
2016	4,0 %	5,1 %	6,2 %	9,7 %	43,2 %	47,3 %	35,0 %	56,6 %	1,7 %	2,4 %	2,2 %	5,9 %
2017	2,9 %	4,2 %	4,9 %	8,1 %	36,0 %	41,3 %	31,0 %	58,8 %	1,0 %	1,7 %	1,5 %	5,1 %
2018	2,2 %	3,7 %	3,8 %	6,5 %	31,7 %	39,5 %	26,9 %	58,1 %	0,7 %	1,4 %	1,1 %	4,1 %
2019	2,0 %	3,4 %	3,3 %	5,8 %	30,3 %	32,8 %	21,6 %	55,0 %	0,6 %	1,1 %	0,7 %	3,4 %
2020	2,9 %	4,4 %	3,6 %	6,8 %	20,4 %	27,6 %	16,9 %	42,7 %	0,6 %	1,2 %	0,6 %	2,9 %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat OECD a SB

Příloha 5: Výchozí hodnoty – Běžný účet platební bilance

Rok	BÚ PB jako procento HDP				BÚ PB v peněžním vyjádření			
	ČR	HU	PL	SK	ČR	HU	PL	SK
1993	1,1 %	-10,8 %	-6,4 %	-4,9 %	13 287	-398 396	-10 494	-685
1994	-1,7 %	-9,5 %	0,6 %	4,3 %	-22 643	-431 087	1 414	724
1995	-2,3 %	-3,6 %	0,6 %	2,0 %	-36 334	-197 716	2 023	395
1996	-6,1 %	-3,9 %	-2,1 %	-9,9 %	-111 867	-281 971	-8 871	-2 181
1997	-5,8 %	-4,4 %	-3,7 %	-8,5 %	-113 035	-389 141	-19 068	-2 079
1998	-1,9 %	-7,6 %	-4,0 %	-8,9 %	-40 493	-795 850	-24 036	-2 375
1999	-2,3 %	-8,3 %	-9,1 %	-5,6 %	-50 598	-971 048	-60 578	-1 601
2000	-4,4 %	-8,8 %	-6,0 %	-3,5 %	-104 875	-1 182 123	-44 663	-1 108
2001	-4,9 %	-6,2 %	-3,1 %	-8,3 %	-124 477	-945 033	-24 166	-2 852
2002	-5,1 %	-6,3 %	-2,8 %	-7,9 %	-136 377	-1 109 222	-22 697	-2 949
2003	-5,7 %	-8,2 %	-2,5 %	-0,8 %	-160 617	-1 574 691	-21 148	-332
2004	-3,8 %	-9,1 %	-5,8 %	-7,6 %	-114 414	-1 916 937	-53 836	-3 519
2005	-2,1 %	-7,2 %	-2,9 %	-8,2 %	-68 733	-1 621 450	-28 666	-4 179
2006	-2,4 %	-7,3 %	-4,3 %	-7,7 %	-86 628	-1 770 742	-45 934	-4 312
2007	-4,6 %	-7,3 %	-6,6 %	-5,2 %	-177 113	-1 867 661	-78 777	-3 303
2008	-1,9 %	-7,1 %	-7,0 %	-6,2 %	-75 255	-1 924 001	-89 334	-4 262
2009	-2,3 %	-0,7 %	-4,1 %	-3,5 %	-89 202	-192 797	-56 450	-2 207
2010	-3,5 %	0,3 %	-5,5 %	-4,7 %	-141 776	81 475	-80 145	-3 184
2011	-2,1 %	0,6 %	-5,4 %	-4,9 %	-84 800	167 835	-84 460	-3 497
2012	-1,5 %	1,6 %	-4,0 %	0,9 %	-63 313	457 016	-65 616	684
2013	-0,5 %	3,4 %	-1,8 %	1,9 %	-21 783	1 046 476	-29 646	1 379
2014	0,2 %	1,1 %	-2,6 %	1,1 %	7 882	384 074	-44 344	871
2015	0,4 %	2,3 %	-0,9 %	-2,1 %	20 746	811 534	-16 516	-1 669
2016	1,8 %	4,5 %	-0,8 %	-2,7 %	85 177	1 639 921	-14 666	-2 221
2017	1,6 %	2,0 %	-0,3 %	-1,9 %	79 089	772 674	-6 353	-1 618
2018	0,4 %	0,3 %	-1,3 %	-2,2 %	24 100	133 689	-27 984	-1 973
2019	-0,3 %	-0,2 %	0,5 %	-2,7 %	-16 963	-103 524	11 166	-2 547
2020	3,3 %	0,8 %	3,6 %	-3,9 %	180 473	349 911	81 428	-3 489

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF a národních bank států V4

Příloha 6: Výchozí hodnoty – zadluženost

Zadluženost v peněžním vyjádření (národní měny)					Míra zadluženosti jako procento HDP			
Rok	ČR	HU	PL	SK	ČR	HU	PL	SK
1993	188 716	3 334 723	138 245	3 926	15,8 %	90,4 %	84,3 %	28,1 %
1994	194 209	4 002 301	152 476	4 175	14,1 %	88,2 %	64,7 %	24,8 %
1995	216 645	4 910 985	163 971	4 268	13,6 %	84,1 %	47,5 %	21,6 %
1996	211 777	5 087 831	182 860	6 750	11,6 %	71,4 %	42,3 %	30,6 %
1997	240 341	5 506 525	220 697	8 068	12,2 %	62,3 %	42,2 %	33,0 %
1998	300 976	6 319 828	232 934	9 052	14,0 %	60,5 %	38,4 %	33,9 %
1999	342 083	7 029 460	262 437	13 449	15,2 %	60,4 %	38,9 %	47,1 %
2000	405 418	7 422 219	272 317	15 974	17,0 %	55,7 %	36,4 %	50,5 %
2001	585 615	8 046 338	291 181	17 565	22,7 %	52,3 %	37,3 %	51,1 %
2002	695 133	9 689 629	338 665	16 909	25,8 %	55,6 %	41,7 %	45,3 %
2003	795 040	11 116 431	394 461	17 937	28,2 %	58,1 %	46,6 %	43,2 %
2004	873 493	12 422 728	420 945	19 262	28,4 %	58,9 %	45,1 %	41,7 %
2005	910 183	13 674 097	461 625	17 535	27,7 %	60,6 %	46,6 %	34,7 %
2006	973 107	15 684 968	505 534	17 713	27,6 %	64,5 %	47,3 %	31,4 %
2007	1 054 633	16 873 887	528 434	19 167	27,3 %	65,7 %	44,5 %	30,3 %
2008	1 136 774	19 553 724	600 811	19 616	28,1 %	71,8 %	46,7 %	28,6 %
2009	1 319 002	20 694 740	683 555	23 306	33,4 %	78,2 %	49,8 %	36,4 %
2010	1 480 097	21 989 864	774 707	27 929	37,1 %	80,2 %	53,5 %	41,0 %
2011	1 613 650	22 927 098	856 580	30 980	39,7 %	80,4 %	54,7 %	43,4 %
2012	1 805 307	22 662 231	883 524	38 098	44,2 %	78,4 %	54,4 %	51,8 %
2013	1 840 247	23 431 201	931 060	40 742	44,4 %	77,4 %	56,5 %	54,7 %
2014	1 818 888	25 109 361	873 909	40 844	41,9 %	76,7 %	51,1 %	53,6 %
2015	1 836 047	26 489 814	923 417	41 413	39,7 %	75,8 %	51,3 %	51,9 %
2016	1 754 737	27 100 847	1 010 022	42 481	36,6 %	74,9 %	54,2 %	52,4 %
2017	1 749 677	28 311 913	1 007 180	43 695	34,2 %	72,2 %	50,6 %	51,7 %
2018	1 734 602	29 962 641	1 035 717	44 631	32,1 %	69,1 %	48,8 %	49,9 %
2019	1 738 453	31 077 506	1 045 391	45 486	30,2 %	65,4 %	45,7 %	48,5 %
2020	2 180 734	35 032 941	1 365 520	55 076	39,1 %	77,4 %	60,0 %	61,8 %

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat MMF